T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA MEVZUATI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

UZMANLIK TEZİ

Emel SAPMAZ

ANKARA

EKİM 2011

T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA MEVZUATI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

UZMANLIK TEZİ

Emel SAPMAZ

DANIŞMAN

Üst Kurul Uzmanı M. Muammer OĞUZ

ANKARA

EKİM 2011

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan :	Taha YÜCEL	
Üye :	Volkan ÖZTÜRK	
Üye :	M. Muammer OĞUZ	

ONAY
…/…/2011

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgileri akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

27/10/2011

Emel SAPMAZ

Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı: Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Görsel-İşitsel Medya Mevzuatı Ve Karşılaşılan Sorunlar

EK:
1-Tez (3 Adet)
2-CD (1 Adet)

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı

Tarih

Adı-Soyadı-İmzası

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI
DOĞRULUK BEYANI
İÇİNDEKİLER I
KISALTMALAR LİSTESİ IV
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ 5
1.1.1. Avrupa Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi 5
1.1.2. Birlik Politikalarını Oluşturan Temel Kurumlar 7
1.1.3. Temel Politikalar 11
1.2. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ 13
1.2.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Kısa Tarihçesi 13
1.2.2. Müzakere Süreci 15

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNİN GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA KAYNAKLARI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ 18
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKALARININ GELİŞİM SÜRECİ 20
2.3. KURUCU ANTLAŞMALARDA GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA 24

2.4. SINIR TANIMAYAN TELEVİZYON DİREKTİFİ 25
2.4.1. Direktifin Gözetimi ve Uygulanması 36
2.5. GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ 38
2.6. GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKAYI DESTEKLEYEN MEDYA PROGRAMLARI 48
2.7. AVRUPA'DA GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA ALANINDAKİ DİĞER DÜZENLEMELER 52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKANIN AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA UYUMLAŞTIRILMASI

3.1. UYUMLAŞTIRMA SÜRECİNDE TEMEL BELGELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 57
3.1.1. Katılım Ortaklığı Belgesi 57
3.1.2. Ulusal Program 58
3.1.3. İlerleme Raporları 60
3.2. TÜRKİYE'DE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA ALANINDAKİ DÜZENLEMELER 64
3.2.1. 1980 Sonrası Radyo-Televizyon Yayıncılığı 64
3.2.2. Mülga 3984 sayılı Kanun ve Radyo ve Televizyon Alanında Yapılanma 67
3.2.3. 4756 sayılı Kanun İle Yapılan Değişiklikler 69
3.3. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA UYUM ÇABALARI 70
3.3.1. AB'ye Uyum Sürecinde Yapılan Düzenlemeler 70
3.3.2. Üyelik Müzakerelerinin Başlamasından Sonra Yaşanan Gelişmeler 74
3.3.3. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ve Görsel-İşitsel Alanda Yeniden Yapılanma 77

3.3.4. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesinin Karşılaştırılması 81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYUMLAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN TEMEL SORUNLAR

4.1. DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ 94
4.1. Farklı Dil ve Lehçelerde Radyo-Televizyon Yayınları 96
4.2. MEDYA SAHİPLİĞİ VE YABANCI HİSSE ORANI 102
4.3. KÜÇÜKLERİN KORUNMASI 106
4.4. LİSANSLAMA KONUSUNDAKİ DÜZENLEMELER 110

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 112
KAYNAKÇA 117
EKLER 127
EK-1 AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ 126
EK-2 FARKLI DİL VE LEHÇELERDE YAYIN YAPAN KURULUŞLARIN LİSTESİ 175
ÖZET 178
ABSTRACT 179
ÖZGEÇMİŞ 180

KISALTMALAR LİSTESİ

AB :Avrupa Birliği

AAET :Avrupa Atom Enerji Topluluğu

ABD :Amerika Birleşik Devletleri

AET :Avrupa Ekonomik Topluluğu

a.g.e :Adı geçen eser

AKÇT :Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AİHS :Avrupa Konseyi İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme

AİHM :Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AT :Avrupa Toplulukları

Bknz :Bakınız

C :Cilt

Çev. :Çeviren

Ed. :Editör

EC :European Commission

HDTV :Yüksek Tanımlı Teleizyon

KOB :Katılım Ortaklığı Belgesi

No :numara

R.G. :Resmi Gazete

RTÜK :Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

RTYK :Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu

S :sayı

s :sayfa

TBMM :Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C. :Türkiye Cumhuriyeti

TODAİE :Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Başkanlığı

TRT :Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TV :Televizyon

GİRİŞ

Yirminci yüzyılda ve özellikle de yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyanın çeşitli bölgelerinde ekonomik bütünleşme (entegrasyon) hareketleri görülmeye başlanmıştır. Bunların başında yer alan ve en kapsamlısı olan Avrupa Birliği, Batı Avrupa'da önce 1951 yılında sektörel bütünleşme (kömür ve çelik) olarak başlamış, 1958 yılında genişleyerek ekonominin her alanını kapsamına almıştır. Bu süreçte, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu adında üç Topluluk oluşmuştur. Önceleri üç ayrı Topluluk şeklinde devam eden entegrasyon, 1967 yılında Avrupa Toplulukları (AT), 1992 yılındaki Maastricht Antlaşması ile de Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Başlangıçta altı Devlet (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) ile kurulan Birlik, bugün itibariyle yirmi yedi Devletten oluşan ve 1993 yılından itibaren gündemine siyasi bütünleşmeyi de alan Avrupa çapında uluslarüstü bir kuruluş haline gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarının, Avrupa'da oluşturulmaya çalışılan siyasi ve ekonomik bütünleşmenin sağlanmasındaki önemini kavrayan AB, kuruluş felsefesinde yer alan "Avrupa halkları arasında gittikçe sıkılaşan bir birlik" ilkesinden hareketle, birçok alanda olduğu gibi medya alanında da ortak politikalar üretmeye başlamıştır. Bu ortak politikaların yürütülebilmesi için de hukuki dayanaklar yani ortak mevzuat geliştirilmiştir. "Topluluk Müktesebatı-Acquis Communautaire" adı verilen bu politika ve mevzuatın bir parçasını da, Tezin inceleme konusu olan görsel-işitsel medya politikası ve mevzuatı oluşturmaktadır.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nın temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde gelişmiştir. 6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Konseyi Kararı'yla Türkiye ile Topluluk arasında sanayi ürünlerini konu alan Gümrük Birliği kurulmuştur. 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde de Türkiye "aday ülke" olarak kabul edilmiş ve diğer aday ülkelere eşit konumda olacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Zirve sonucunda, Türk hukuk sisteminin AB hukuku çerçevesine yakınlaştırılması süreci

yeniden tanımlanmıştır. Daha önce sadece ortaklık ilişkilerinin kapsadığı alanlarda sürdürülen mevzuat uyum çalışmaları ekonomik ve sosyal yaşamın bütün alanlarını kapsayacak şekilde genişletilmiş ve tüm AB müktesebatına uyum şekline dönüşmüştür. 3 Ekim 2005 tarihinde yapılan Katılım Konferansı ile de, Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. 35 fasıl altında yürütülen katılım müzakerelerinde ele alınan konu başlıklarından bir tanesi de 10 No'lu "Bilgi Toplumu ve Medya" (Information Society and Media) dır.

Bu çalışmada, 10'uncu Fasıl altında görüşülen "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı kapsamında değerlendirilen politika alanlarından Görsel-İşitsel Politikalar bölümü incelenmiştir. AB medya mevzuatı tüm kitle iletişim araçlarını kapsayıp oldukça geniş olduğundan, bu çalışmada özellikle görsel-işitsel medya üzerine yoğunlaşılmıştır.

Türkiye özellikle, 2002 yılından itibaren görsel-işitsel politika alanında mevzuatını AB mevzuatına uyumlaştırmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda, mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda yıllar itibariyle önemli değişiklikler yapılmıştır. Ancak, yapılan uyumlaştırma çalışmaları ve yeni düzenlemelere rağmen, AB medya mevzuatını ve özellikle de görsel-işitsel medya mevzuatını sürekli olarak geliştirdiğinden, 2007 yılı itibariyle Türkiye'nin yaptığı uyumlaştırma çalışmaları yetersiz kalmıştır.

Daha sonra, AB mevzuat uyumunu ön planda tutan yasa değişikliği çalışmaları yürütülmüş, AB müktesebatına uyum çerçevesinde 2007 yılı Aralık ayında AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren "AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi" hükümlerini temel alan ve kapsamlı bir düzenleme olan 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" 3 Mart 2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tezin amacı; Türkiye'nin görsel-işitsel alandaki mevzuatını, Avrupa Birliği'nin görsel-işitsel politikası ve mevzuatı ile uyumlaştırma sürecini

değerlendirip, özellikle 2000 yılından sonra yapılan köklü değişiklikleri inceleyerek ve uyumlaştırmada ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunarak, konuyu açıklığa kavuşturmak, medya politikası özelinde AB uyum sürecinin çerçevesini çizmektir.

Tezin önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü, Türkiye'nin görsel-işitsel alandaki mevzuatı ve AB'nin bu mevzuata etkisi konusunda çok az çalışma yapılmıştır. Tezin, AB görsel-işitsel politikası ve mevzuatı ile Türkiye'nin görsel-işitsel mevzuatının uyumlaştırılması üzerine odaklanmış olması önemini artırmıştır. Tezde, özellikle kamuoyunda çok tartışılan İlerleme Raporları incelenerek, uyum sürecinde medya politikaları bağlamında karşılaşılan sorunlar saptanmıştır.

Görsel-işitsel alandaki mevzuatın pek çok bölümü Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin Kültürel Haklar bölümü ve Topluluk Müktesebatı'nın (Acquis Communautaire) Kültür Politikası bölümü ile örtüşmektedir. Bunlardan Farklı Dil ve Lehçelerde yayın konusu, çalışma ölçeğimizin elverdiği ölçüde kapsanmıştır. Ancak görsel-işitsel alan ile ilgili teknik çerçeve düzenlemeleri ile Bilgi Toplumu başlığı altındaki düzenlemeler, bu çalışmanın kapsamına girmemektedir.

Tezin yöntemi, literatür taramasıdır. Konuyla ilgili tüm kaynaklara ulaşılmış, bilgiler derlenip, incelendikten sonra değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çerçevede Tez dört bölümden oluşmaktadır:

Birinci Bölümde; AB'nin kısa tarihçesi, temel kurumları ve politikaları ile Türkiye-AB ilişkilerinin tarihçesi ve müzakere süreci anlatılmıştır.

İkinci Bölümde; Tezin kapsamını oluşturan AB görsel-işitsel medya politikasının gelişimi, temel kaynakları ve hukuki dayanaklarına odaklanılmıştır. AB görsel-işitsel medya mevzuatının kaynakları yanı sıra politikaların nasıl oluşturulduğu, 80'li yılların sonlarında ortak bir görsel-işitsel politika oluşturmak

için yapılan çalışmalar ve özellikle 2000 yılından sonra Birlik içerisinde medya ile ilgili uygulanan programlar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü Bölümde; Türkiye'nin görsel-işitsel medya mevzuatını AB mevzuatına uyumlaştırma süreci, her bir aday ülkenin AB'ye katılım yönünde gelişme kaydetmesi gereken öncelikli alanların değerlendirildiği "Katılım Ortaklığı Belgesi", buna karşılık Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadede uyumlaştırma için yapmayı taahhüt ettiklerini belirten "Ulusal Program" ve AB tarafının bu mevzuat değişikliklerini olumlu veya olumsuz olarak değerlendirip, Türkiye'den yapmasını istediklerini bildirdiği ve Türkiye-AB ilişkilerinde kilit rol oynayan "İlerleme Raporları" açısından incelenmiştir. 1980'den günümüze görsel-işitsel alanda yapılan düzenlemeler ve son olarak 3984 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun düzenlenme gerekçeleri, ve bu Kanun hükümlerinin AB normları ile ne ölçüde örtüştüğü incelenmiştir.

Dördüncü Bölümde; uyumlaştırma sürecinde ortaya çıkan sorunlar incelenmiş ve özellikle en temel sorunlar olan düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilen farklı dil ve lehçelerde yayınlar, medya sahipliği ve yabancı hisse oranı, küçüklerin korunması ve lisanslama konusu detaylı olarak incelenmiştir.

Böylelikle iki Tarafın kağıt üzerinde ve uygulamada birbirlerine ne kadar yakın olduklarının bir fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM 1

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ

1.1.1. Avrupa Bütünleşmesinin Tarihsel Gelişimi

Avrupa'da bir birlik kurmaya ya da sınırlardan arınmış bir Avrupa vücuda getirmeye yönelik düşünce ve hareketlerin kökeni, oldukça uzun bir geçmişe dayanır. Avrupa Kıtası tarih boyunca üzerinde yaşamış birçok kavim arasında sayısız kavga ve çatışmaya sahne olmuş, zaman zaman dini-kültürel, zaman zaman ekonomik ve siyasi karakteri öne çıkan bu çatışmalarda büyük can ve mal kayıpları söz konusu olmuştur.

Birbiri ardına yaşanan iki dünya savaşı sonrası büyük ekonomik, sosyal ve siyasal çöküntüler yaşayan Kıta Avrupa'sında, böylesi bir yıkımı ve savaşı bir daha yaşamak istemeyen Avrupa Devletleri, tarihten gelen ortak kültürü temel alan ekonomik bir entegrasyon fikrinde uzlaşmıştır. İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in 19 Eylül 1946'da, Zürih Üniversitesi'nde yaptığı konuşma ile gelişmeye başlayan "birlik" fikri, 9 Mayıs 1950'de Schuman Deklarasyonu ile eyleme dönüşmüştür. Schuman Deklarasyonu, Fransa ile Almanya arasındaki kömür ve çelik kaynaklarının birleştirilmesini, savaş endüstrisinin temel girdileri olan bu maddelerin üretim ve kullanımının uluslarüstü bir organın sorumluluğuna bırakılmasını öngörmüştür. Haziran 1950'de altı Batı Avrupa ülkesi (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) arasında bu Deklarasyonu ete kemiğe büründürmek ve daha sonra Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olacak örgütü kurmak için müzakereler başlamıştır. Bu müzakereler Avrupa bütünleşmesi tarihindeki hükümetlerarası konferansların ilki olmuştur.[1]

[1] Desmond Dinan, *Avrupa Birliği Tarihi*, Kitap Yayınevi, (Çev. Hale Akay), İstanbul, 2008, s.74.

Müzakereler sonucunda Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nu kuran Paris Antlaşması'nı 18 Nisan 1951'de imzalamışlardır. AKÇT'yi kuran Altılar, daha sonra 25 Mart 1957'de Roma'da imzalanan Roma Antlaşması (Kurucu Antlaşma) ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerji Topluluğu (AAET)'nu kurmuşlardır.

Önceleri üç ayrı Topluluk şeklinde devam eden entegrasyon, 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması ile kurumlarının birleştirilmesi suretiyle Avrupa Toplulukları (AT) adını almıştır. AKÇT'nin Yüksek Otoritesi (Komisyon), AET ile AAET'nin komsiyonları, tek bir Avrupa Toplulukları Komisyonu'na dönüşerek, üç topluluğun Konseyleri birleştirilmiştir. Bu şekilde de Avrupa Toplulukları Komisyonu, her üç Topluluğun da yürütme organı haline gelmiştir.[2]

7 Şubat 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Topluluk Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Maastricht Antlaşması, Avrupa Topluluklarını kuran antlaşmaları tek bir metin haline getirmiş ve ayrıca metne Dış Politikada Eşgüdüm ile Adalet ve İçişlerinde işbirliği başlıkları altında iki yeni başlık eklemiştir.

1 Ocak 1993'te Tek Pazar'ın oluşmasıyla birlikte, 12 üye ülke arasında malların, sermayenin, hizmetlerin ve insanların serbest dolaşımı tam anlamıyla sağlanmıştır. Haziran 1993'te ise AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının AB'nin Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacak şekilde genişlemesi yönünde karar aldıkları Kopenhag Zirvesi'nde, AB'ye üyelik kıstasları belirlenmiştir. 'Kopenhag Kriterleri' olarak bilinen bu koşullar, AB'ye üyelik başvurusu kabul edilen tüm aday ülkeler tarafından yerine getirilmesi gereken asgari koşulları ifade etmektedir. Birlik kurulurken, yeni katılımcı üyelerden kaynaklanan sorunların en azda tutulması amacını taşıyan kriterler, ekonomik birlik çerçevesinde oluşturulan dış sınırlara, siyasal ve hukuksal sınırlar da ekleyerek iç yapıyı koruma ve uluslar arası alanda rekabete hazırlama beklentisinin bir uzantısıdır.[3]

---

[2] Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Beta Basım, İstanbul, 2007, s. 7.
[3] Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003, s. 58.

1997 Amsterdam ve 2001 Nice Antlaşmalarında sosyal ve siyasal konulara yapılan vurgu ile daha da derinleşen Birliğin, üye sayısı bakımından genişlemesini, daha demokratik ve esnek bir kurumsal yapılanma ile gerçekleştirmesi öngörülmüştür. Bunun için 2002 yılında başlatılan çalışmalar sonucunda Avrupa için bir Anayasa oluşturan antlaşma taslağı, 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde Brüksel'de gerçekleştirilen zirve sonunda kabul edilmiştir.

AB Anayasası, üye ve aday ülke liderleri tarafından Roma'da imzalanmış, böylece 29 Ekim 2004 tarihinde son şeklini almıştır. Ancak taslak Anayasa'nın 2005'de Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmesinin ardından 2007 yılında, kurumsal değişikliklerin yapılması ve karar alma süreçlerinin basitleştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda 13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon Antlaşması (Reform Antlaşması) imzalanmıştır. Antlaşma, reddedilen Anayasa'da yer verilen sembolik öğeleri kapsamamakta ancak kurumsal ve işleyişe ilişkin değişiklikleri korumaktadır.

Yaklaşık 60 yıl önce temelleri bu şekilde atılan AB'nin, bugün 500 milyonu aşan nüfusu, 27 üye devleti ile; ekonomik bütünleşme hedefi doğrultusunda önemli ilerleme kaydettiği, adalet, eşitlik, hukukun üstünlüğü, bireysel hak ve özgürlükler, insan hakları gibi evrensel değerlerin üye ülkelerde ve tüm dünyada yayınlaştırılmasını sağladığı ve izlediği ortak politikalar ile Kıta Avrupası'nda sürekli bir barış ve istikrar ortamının gerçekleştirilmesinde ve üye ülkelerin yaşam standartlarındaki artışta önemli bir katkısı olduğu söylenebilir.[4]

1.1.2. Birlik Politikalarını Oluşturan Temel Kurumlar

13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon'da AB üyesi devletler tarafından imzalanarak 1 Aralık 2009 itibariyle yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Birliğin 2000 Aralık ayından beri süren kurumsal işleyiş ve politika reformu çabalarının ulaştığı neticeyi oluşturmaktadır. Ortaya çıkan metin, AB'nin kurumsal yapısını özellikle genişleme

[4] Meral Tecer, *Avrupa Birliği ve Türkiye- Sorular ve Yanıtlar*, TODAİE Yayını, Ankara, 2007, s. 249.

sonrası daha fazla işlerliğe kavuşturmak, Avrupa vatandaşları ile Birlik arasındaki uzaklığı kapatmak ve demokratik meşruiyeti güçlendirmek adına bazı reformlar içermektedir.[5]

Lizbon Antlaşmasında, AB'nin amaçlarını ve değerlerini geliştirecek ve Birliğin, vatandaşlarının ve üye devletlerin çıkarlarına hizmet edecek tek bir kurumsal çerçeveye sahip olması öngörülmektedir. Bu kurumsal yapı Avrupa Parlamentosu, AB Hükümet ve Devlet Başkanları Konseyi (Zirve), AB (Bakanlar) Konseyi, Avrupa Komisyonu, AB Adalet Divanı'ndan oluşmaktadır.

-Avrupa Parlamentosu

Avrupa halklarının demokratik olarak temsil edildiği asli yapısal bir kurumdur. Parlamento, Birlik içinde demokratik denetimi gerçekleştirir, karar alma süreçlerine çeşitli biçimlerde katılır. Üyeleri AB üyesi devletlerin vatandaşları tarafından 5 yılda bir yapılan doğrudan genel seçimle belirlenir.

Avrupa Parlamentosu'nun klasik demokrasilerdeki Parlamentolardan farkı, yasa çıkarma yetkisinin olmamasıdır. Parlamentonun yetkileri, Maastricht Antlaşması ile artırılmış olmakla birlikte, faaliyetleri temel olarak, siyasi kontrol ve danışma organı sınırları içinde kalmaktadır. Parlamento bu çerçevede, "uygun görüş" veya "danışma görüşü" bildirmektedir.[6]

Parlamento, birçok politika alanında Konsey ile beraber Avrupa yasalarını onaylar. Diğer AB kurumları üzerinde, özellikle de Komisyon üzerinde demokratik gözetim uygular. Konseyle beraber AB bütçesi üzerinde yetkiye sahiptir ve böylece AB harcamalarına etki edebilir. Bu prosedürün sonunda bütün olarak bütçeyi kabul edebilir veya reddedebilir.

[5] Sanem Baykal, AB Hukukunda Son Gelişmeler: Lizbon Antlaşması, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 46. Dönem Temel Eğitim Kursu, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara, 2010, s.1.

[6] Deniz Senemoğlu, "Avrupa Birliği'nin Kurumları-Avrupa Birliği'nde Kurumsal Yapı ve Karar Alma Sürecine Antlaşmalarla Getirilen Düzenlemeler", (Ed.) Çağrı Erhan, Ayşe Burça Kızılırmak ve Ceran Arslan OLCAY, *Avrupa Birliği Temel Konular*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009, s.48.

-AB Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi (Zirve)

AB'ye üye devletlerin devlet ve hükümet başkanlarının düzenli toplantılarından oluşan Zirve, kurucu antlaşmalarda yer almamakla birlikte, uygulamada, 1974 yılındaki Paris Zirvesi'nden beri varlığını sürdüren, 1986 yılında imzalanan Tek Senet'te yer alan hüküm ile hukuki bir temel kazanan oluşumdur. Konseyin görevleri şöyledir: Avrupa Toplulukları ile ilgili politik ve ekonomik konularda yapıcı uyarılarda bulunmak, yeni faaliyet alanlarında işbirliğini teşvik etmek ve dış ilişkilerde Topluluğun tavrını belirlemek.[7]

Lizbon Antlaşmasında Zirvenin bir yasama organı olmama niteliği muhafaza edilmiştir. Zirvenin kural olarak her altı ayda iki defa toplanması öngörülmüştür. Zirvede daha önceleri uygulanan altı aylık dönüşümlü dönem başkanlığı yerine, zirveleri ve gündemi hazırlayacak ve iki buçuk yıllık yenilenebilir biçimde en fazla beş yıl görevde kalacak bir "Başkan"ın nitelikli çoğunlukla atanması öngörülmüştür.[8]

- AB Bakanlar Konseyi

Merkezi Brüksel'de bulunan Konsey, AB'nin ana karar organıdır. Konsey üye devletleri temsil eder ve toplantılarına her üye devletin ulusal hükümetinden bir üye katılır. Üye devletlerin ulusal menfaatlerinin açığa vurulduğu yerdir. Konsey, Topluluk mevzuatının kabulü ve Topluluğun üçüncü ülkelerle yaptığı antlaşmalarda son karar merciidir. Her bakan Konseyde hükümetini temsile yetkilidir. Bakanlar ayrıca kendi ulusal parlamentolarına ve vatandaşlarına karşı da sorumludur.[9]

AB mevzuatının çoğu Konsey ve Parlamento tarafından ortaklaşa kabul edilir. Konsey, Üye devletlerin genel ekonomik ve sosyal politikalarını koordine eder. AB ve diğer ülkeler veya uluslararası organizasyonlar arasında uluslararası anlaşmalar yapar. Avrupa Parlamentosu'yla beraber AB bütçesini onaylar. AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını geliştirir.

[7] A.g.e., s.57.
[8] S. Baykal, 2010, s.2.
[9] Şeref Ünal, *Avrupa Birliği Hukukuna Giriş*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007,s.65.

-Avrupa Komisyonu

Merkezi Brüksel'de olan Avrupa Komisyonu, AB'nin uluslarüstü yönünün en belirgin olduğu kurumlardan biridir. Komisyonda, üye devletlerin çıkarlarından çok AB'nin ortak çıkarları gözetilmeye çalışılır. Görevi AB'nin menfaatlerini temsil etmek ve korumaktır.

Avrupa Komisyonu, mevzuat önerileri hazırlar, Parlamento ve Konsey'e sunar. Birliğin yürütme organı olarak, AB müktesebatını (direktif, yönetmelik ve kararları) ve Parlamento ve Konsey tarafından hazırlanan bütçe ve programları uygulamakla yükümlüdür. Topluluk antlaşmalarının koruyucusudur ve Adalet Divanı ile birlikte Topluluk hukukunun doğru uygulanmasını sağlar. Uluslararası platformda ve uluslararası antlaşmaların müzakerelerinde özellikle ticaret ve işbirliği alanlarında Birliği temsil eder.

Lizbon Antlaşması ile, Avrupa Komisyonu Başkanının atanma yönteminde önemli bir değişiklik yapılmış ve Komisyon Başkanının, Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla seçileceği belirtilmiştir. Avrupa Parlamentosu seçimlerindeki siyasi eğilimler dikkate alınarak ve gerekli danışmalarda bulunulduktan sonra belirlenecek bir adayın Avrupa Parlamentosuna sunulması ve Parlamento üyelerinin çoğunluğu ile seçilmesi kararlaştırılmıştır.[10]

-AB Adalet Divanı

AB Adalet Divanı, kurucu antlaşmaların ve ikincil hukuk normları olarak adlandırılan tüzük ve yönergelerle alınan kararların uygulanmasından ve yorumlanmasından sorumlu organdır. Üye devletlerin Topluluk hukuku kapsamındaki yükümlülükleri yerine getirip getirmedikleri konusunda çıkan uyuşmazlıklara bakar.

[10] S. Baykal, 2010, s.4.

Birçok analiste göre, Avrupa Adalet Divanı'nın Avrupa entegrasyonuna, AB yasalarının değiştirilmesi, uygunlukların sağlanması, üye devletler arasındaki yasaların değiştirilip uygulanması ve çözüm bulunması konularında önemli desteği vardır.[11]

Bu temel kurumların dışında, Birliğin mali yönetimini ve denetimini sağlayan Sayıştay, sivil toplumu ve endüstrinin iki yanını temsil eden Ekonomik ve Sosyal Komite, yerel ve bölgesel yönetimi temsil eden Bölgeler Komitesi, AB mali yatırım projeleri kurumu Avrupa Yatırım Bankası ve tüm Topluluk kurumlarının yönetiminde iyi uygulamaların geliştirilmesini ve AB kurumlarına ilişkin vatandaş şikayetlerinin dikkate alınmasını sağlayan Avrupa Ombudsman kurumları mevcuttur.

1.1.3.Temel Politikalar

AB'nin ilk olarak 1968 yılında Ortak Tarım Politikası'nın geliştirilmesi ile başlayan temel politikaları, Birlik işleyişini yürütmenin yanı sıra, Türkiye gibi Birliğe yeni katılmak isteyen aday ülkeler için de bir ölçüt olmuştur. Birliğin yatay ve dikey genişlemesinde rehber olan temel politikalar, Kopenhag Kriterleri'nin üçüncüsü olan Topluluk Müktesebatı-(Acquis Communautaire) içinde düzenlenmiştir. 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde Avrupa Konseyi, AB'nin yatay genişlemesinin Merkezi Doğu Avrupa Ülkeleri'ni kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için bundan sonra başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir. Bunlar; aday ülkenin demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve kabul görmesinin güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapıya kavuşmuş olmasını öngören 'Siyasi Kriterler', aday ülkede iyi işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme kapasitesinin bulunmasını öngören 'Ekonomik Kriterler' ve aday ülkenin siyasi, iktisadi ve parasal birliklerin amaçlarına uyması dahil olmak üzere, AB'nin mevzuatını üstlenebilme ve uygulayabilme kapasitesine sahip olmasını

[11] Esra Arsan, *Avrupa Birliği ve Gazetecilik*, Ütopya Yayıncılık, Ankara, 2008, s.106.

öngören ‘Topluluk Müktesebatı (Acquis Communautaire)'nın Kabulüne İlişkin Kriter’ olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Türkiye’nin uyum sağlaması beklenen AB müktesebatı, son katılım müzakerelerine kadar 31 alt başlıktan oluşurken, 2005 yılında yapılan değişikliklerle 35 başlığa çıkarılmıştır. Müktesebatı oluşturan temel politikalar aşağıdaki gibidir:

1. Malların Serbest Dolaşımı
2. Kişilerin Serbest Dolaşımı
3. Yerleşme Hakkı ve Hizmet Sunma Serbestisi
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı
5. Kamu İhaleleri
6. Şirketler Hukuku
7. Fikri Mülkiyet Hukuku
8. Rekabet Politikası
9. Mali Hizmetler
10. Bilgi Toplumu ve Medya
II. Tarım ve Kırsal Kalkınma
12. Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası
13. Balıkçılık
14. Ulaştırma Politikası
15. Enerji
16. Vergilendirme
17. Ekonomik ve Parasal Politika
18. İstatistik
19. Sosyal Politika ve İstihdam
20. İşletme ve Sanayi Politikası
21. Trans-Avrupa Ağları
22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
23. Adli Konular ve Temel Haklar
24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik
25. Bilim ve Araştırma

26. Eğitim ve Kültür
27. Çevre
28. Tüketici ve Sağlığın Korunması
29. Gümrük Birliği
30. Dış İlişkiler
31. Dışişleri, Güvenlik ve Savunma Politikası
32. Mali Kontrol
33. Mali ve Bütçesel Hükümler
34. Kurumlar
35. Diğer Konular[12]

Belirtmek gerekir ki, Tez konusu 2005 yılına kadar Müktesebatın daha önceki içeriğine göre 20. Başlık'ta, Kültür ve Görsel-İşitsel Politika adıyla ele alınıp, İlerleme Raporlarındaki değerlendirmeler bu başlık altında yapılmışken, 2005 yılı İlerleme Raporundan itibaren Bilgi Toplumu ve Medya adıyla 10. Başlıkta raporlama yapılmıştır.

1.2.TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

1.2.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Türkiye'nin AB serüveni, 1959 yılında bir ortaklık anlaşması yapmak amacıyla AET'ye başvuruda bulunmasıyla başlamıştır. Konsey, Türkiye ile görüşmeleri yürütmek için Komisyonu görevlendirmiştir. Taraflar arasında yaklaşık 3 yıl süren görüşmelerin ardından, 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanan Ankara Antlaşması, hem Topluluk üyesi ülkelerin Parlamentolarınca, hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)' nce onaylanarak, 1 Aralık 1964 tarihinde resmen yürürlüğe girmiştir. Bu Anlaşma ile Türkiye, AET 'ye "ortak üye" statüsü ile katılmış; ortaklık ilişkilerinin Hazırlık, Geçiş ve Son Dönem olarak adlandırılan 3

[12]Katılım Müzakereleri, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1 (03.06.2010)

aşamada geliştirilmesi ve belirlenen sürenin sonunda bir Gümrük Birliğine ulaşılması öngörülmüştür.

Ankara Anlaşması ile ayrıca periyodik olarak toplanan ve ortaklıkla ilgili konuları görüşen bir Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur. Söz konusu kurumsal çerçeve, gümrük birliğinin nihai aşamasının uygulamaya konulması ile birlikte genişletilmiştir.

Türkiye 14 Nisan 1987'de, o zamanki adıyla AT'ye Avrupalı her ülkeye Topluluk üyesi olma hakkı tanıyan Roma Antlaşması'nın 237. maddesi, Paris Antlaşması'nın 98. maddesi ve AAET Anlaşması'nın 205. maddesine dayanarak tam üyelik için başvurmuşsa da, bu gerçekleşmemiş ve 1.1.1996 tarihinde Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle Türkiye ile Topluluk arasında yeni bir dönem başlamıştır.

15-16 Haziran 1998 Cardiff Zirvesinde, Komisyonun her aday ülke için 1998'den başlayarak, her yıl sonunda bir rapor sunmasını öngören mekanizma içine Türkiye de alınmıştır. Böylece, AB Komisyonu diğer aday ülkelerle birlikte Türkiye için de rapor hazırlamıştır. "1. İlerleme Raporu" 4 Kasım 1998'de Türkiye'ye sunulmuştur. Rapor, Türkiye'nin Komisyon tarafından aday ülke olarak algılandığının bir göstergesi sayılmıştır. 13 Ekim 1999 tarihli İkinci İlerleme Raporunda ise, Türkiye'ye tam üyelik hedefinin verilmesi önerilmiştir.[13]

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile AB'ye aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir.

Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye'nin diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisinden yararlanacağı belirtilmiştir. Böylece, Türkiye Topluluk programları ve ajansları ile, aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkanına sahip olmuştur. Zirve Sonuç

[13] M. Tecer, 2007, s. 198-199.

Bildirisi ayrıca, önceki AB Konseyi kararları çerçevesinde bir Katılım Ortaklığı hazırlanmasını öngörmüştür. Bu ortaklığın aynı zamanda, siyasi ve ekonomik kriterleri ile, üye ülke olmanın gerektirdiği yükümlülükler ışığında ve AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program ile birarada, katılım hazırlıkları üzerinde yoğunlaşacağı belirtilmiştir.[14]

12-13 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesinde, Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin açık bir takvim verilmemekle birlikte, hızlandırılmış uyum çalışmaları ile Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılanması durumunda, Aralık 2004'te müzakereleri başlatma kararlılığı üye devlet ve hükümet başkanlarınca belirtilmiştir.

Bu karardan sonra, Anayasada kapsamlı değişiklikler ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu değişikliklerle özellikle siyasi kriterlerin karşılanmasında önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Birlik tarafından eleştirilen birçok alana ilişkin yasal ve kurumsal düzenlemeler "AB Uyum Paketleri" adı altında TBMM onayından geçirilmiştir.[15]

16-17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesinde, Avrupa Konseyinin AB Komisyonu raporu ve tavsiyesi doğrultusunda, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini yerine getirdiğine karar verilmesi halinde, Türkiye ile üyelik müzakerelerine 3 Ekim 2005'te başlanacağı belirtilmiştir.

1.2.2. Müzakere Süreci

Üyelik müzakerelerinin anlamı, her aday ülkenin AB müktesebatını ne kadar sürede kabul edip, yürürlüğe koyacağının ve etkili bir şekilde uygulayacağının saptanması, aday ülkenin AB'ye hangi koşullarda katılabileceğinin belirlenmesi ve

[14]Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihçesi, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1 (20.06.2010)
[15] M. Tecer, 2007, s. 202.

AB üyeliğinin getireceği yükümlülüklerin karşılanabilecek duruma gelinebilmesini ifade etmektedir.[16]

Temel amaç, aday ülkenin AB'ye sağlıklı bir şekilde katılmasını sağlamak ve ülkeyi üyelik hedefine ulaştırmaktır.

Türkiye ile müzakereler 3 Ekim 2005 tarihinde toplanan Hükümetlerarası Konferans ile başlamış ve Müzakere Çerçeve Belgesi de aynı tarihte Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu belge, müzakereleri, müzakerelerin içeriğini, müzakere usullerini ve müzakere başlıklarını düzenleyen prensiplerden oluşmakta ve müzakerelerin nihai hedefinin tam üyelik olduğunu vurgulamaktadır.

3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakere sürecinin hemen ardından, 20 Ekim 2005 tarihinde müzakere edilecek ilk fasıl olan 25. Fasıl -Bilim ve Araştırma Faslı- açılmış ve 12 Haziran 2006 tarihinde geçici olarak kapanmıştır. Son olarak, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Faslının açılış kriterleri karşılanmış olup, 30 Haziran 2010 tarihinde müzakerelere açılmıştır.

Kasım 2006'da, Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin, Gümrük Birliğini Topluluğa yeni katılan 10 Devlete teşmil eden Ek Protokol gereklerini, deniz ve hava limanlarını Kıbrıs Rum Yönetimi gemi ve uçaklarına açmamak suretiyle, yerine getirmediği için, katılım müzakerelerinin Gümrük Birliği ile ilgili 8 konuda askıya alınmasını önermiştir. Komisyonun bu önerisi AB Bakanlar Konseyince de onaylanmış, Avrupa Konseyine sunulmuş ve aynen kabul edilmiştir. Dondurulmayan ve müzakereye açılan başlıkların tamamlanması halinde bile, Türkiye'nin Ek Protokolü uygulayıp uygulamadığına bakılacak ve uygulanmıyorsa yeni başlıkların müzakeresine başlanmayacaktır.[17] Bu çerçevede, halihazırda tüm fasıllarda Ek Protokol ile ilgili kapanış kriteri belirlenmiştir. Ancak bu, müzakere sürecinin tıkandığı anlamına gelmemektedir. Ocak 2007'den itibaren müzakereler, askıya alınmamış fasıllar bağlamında devam etmiştir.

[16] Çağrı Erhan, Türkiye-AB İlişkileri, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 46. Dönem Temel Eğitim Kursu, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara 2010.
[17] Ş. Ünal, 2007, s.35.

Temmuz 2011 tarihi itibariyle, "Bilim ve Araştırma" faslında müzakereler geçici olarak kapatılmıştır. "İşletme ve Sanayi Politikası", Mali Kontrol, İstatistik, Tüketici ve Sağlığın Korunması, Trans-Avrupa Şebekeleri, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Çevre ve Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı ve Vergilendirme fasıllarında (12 Fasıl) ise müzakereler devam etmekte olup, Ekonomik ve Parasal Politika ile Eğitim ve Kültür olmak üzere iki fasılda ise Türkiye, Müzakere Pozisyon Belgesi'ni sunmuştur. Aralarında Malların Serbest Dolaşımı, Gümrük Birliği, Rekabet Politikası, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Sosyal Politika ve İstihdam, Mali Hizmetler, Kamu Alımları, İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi fasıllarının da yer aldığı 8 fasılda ise açılış kriterleri belirlenmiştir. Ayrıca, 9 faslın tarama sonu raporları Konsey'de görüşülmektedir. Henüz tarama sonu raporu onaylanmayan ve Komisyon'da görüşülmesi süren tek fasıl ise Ortak Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası'dır.[18]

[18] Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum, http://www.abgs.gov.tr/files/fasillar/muzakere_surecinde_mevcut_durum.pdf (01.06.2011)

BÖLÜM 2

AVRUPA BİRLİĞİNİN GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA KAYNAKLARI

2.1- AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ

Avrupa Kıtasındaki iletişim sistemleri, ikili bir yapıda Batı ve Doğu Bloğu olarak ayrılmış, Batılı Modeller ve Doğulu Modeller olarak gelişmiştir. Batılı Modellerde, ilk dönemdeki televizyon yayıncılığı, kültürel vesayetçiliğin, kamu hizmeti değerlerinin ve idarecilik mantığının karışımı olan bir felsefenin egemenliğinde başlamıştır. Yayıncılık, eğitim ve kültürü geliştirme, kontrollü siyasal enformasyon yayma görevini üstlenmiş ulusal bir girişim olarak tasavvur edilmiştir.[19]

Doğulu Modelleri oluşturan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki yayın sistemlerinde, devletin yayıncılık üzerindeki kontrolü ancak 1990'lı yılların başından itibaren komünist rejimlerin çöküşü ile eşzamanlı olarak sona ermiştir. Ancak bu bölgede ticarileşme süreci Batı Avrupa Modeline göre çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Avrupa Kıtasında genelde kamu hizmeti yayıncılığı ve ticari yayıncılık şeklindeki ikili iletişim sistemi, 90'lı yıllarda ilk olarak siyasal alanda "küreselleşme" ve özellikle ekonomik alanda başlayan "deregülasyon" sürecinden doğrudan doğruya etkilenmiş ve iletişim sistemlerinde de hızlı bir deregülasyon süreci başlamıştır. Deregülasyon; devletin karar alanını daraltan regülasyonların azaltılması veya kaldırılması, kamu kudretinin özel sektöre ve sermayeye devredilmesi yönünde yapılan yasal düzenlemelerdir. İletişim politikaları ve medya hukuku açısından

[19] Television Across Europe:Regulation, Policy and Independence, http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/eurotv_20051011/volone_20051011.pdf (02.10.2010) s.33.

deregülasyon ise, medya mevzuatının katı kurallardan arındırılması veya kaldırılması, katı denetim mekanizmaları yerine giderek otokontrole yönelen denetim sistemlerinin geliştirilmesidir.

Çaplı'ya göre ise; tarihsel olarak, Avrupa'da yayıncılığın geniş, fakat tek bir model şeklinde örgütlendiği görülmektedir. Ortak değerler ve ilkeler etrafında şekillenen ve geniş kabul gören bu modeli kısaca kamu hizmeti yayıncılık modeli olarak tanımlanabilir. Ulusal bağlamda çok zengin bir düzenleme çeşitliliği gösteren bu modelin değişik uygulamalarında, ülkelerin tarihsel deneyimleriyle siyasal ya da politika kültürünün özgün yapılarının yansımalarını görebilmek mümkündür. [20]

Teknoloji alanında yeni bir sıçramanın gerçekleştiği 1980'li yılların başında, Avrupa'da ve ABD'de başlayan kuralların kaldırılması (deregülasyon) eğilimleri ile özelleştirme olgusu birleşmiş, yayıncılık sistemlerinde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur.[21] Yayıncılık alanında devlet tekelinin kaldırılması ile kamu yayıncılığı ve özel yayıncılıktan oluşan karma sistemlerin oluşmasında AET de doğrudan etkili olmuştur. AET, birincil olarak Topluluk üyesi ülkelerin ekonomilerindeki iyileşmeler ve gelişmeler ile ilgilenmekteydi. Bu nedenle de, kültürel ve sosyal konular, ekonomik sorunlara oranla Topluluğun gündeminde ikinci sırada yer almaktaydı. Yayıncılık alanı, elektronik ve enformasyon teknolojisi endüstrilerinin bir parçası olarak görülmekteydi. Bu yaklaşım tarzının somutlaştığı en önemli belge AT Komisyonunun 1984 yılında yayınladığı "Sınırları Olmayan Televizyon" başlıklı raporudur. Yayıncılığı, ticari yönünün ağır bastığı bir hizmet alanı olarak tanımlayan bu rapor, Avrupa'da kamu tekellerinin kaldırılması tartışmalarına yepyeni bir boyut kazandırmıştır. Bu raporun, yayıncılığı AT'nin sorumluluk alanı içerisine sokma gayretlerinin bir sonucu olduğu belirtilmiştir. Raporda, yayıncılığın, ekonominin en önemli kollarından biri olduğu ve para karşılığı yapılması gerçeğinden dolayı AT'yi kuran Antlaşmanın kapsamına giren "hizmet" olduğu vurgulanmıştır.[22] Antlaşma, İnsan Hakları Avrupa Konvansiyonu ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine atıfta bulunarak, ifade ve dolaşım

[20] Bülent Çaplı, *Televizyon ve Siyasal Sistem*, İmge Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 32.
[21] A.g.e., s. 34.
[22] A.g.e., s.42-43.

özgürlüklerinin sadece ifade özgürlüğünü değil, aynı zamanda sunulan enformasyonu elde edebilme özgürlüğünü de içerdiğini belirtmiştir.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKALARININ GELİŞİM SÜRECİ

AB'de görsel-işitsel politikaların oluşması da tıpkı AB'nin kendisi gibi ilk yıllarda ekonomik temeller çerçevesinde yürümüştür. Görsel-işitsel politika Birliğin temel kurumları oluşturulana kadar ayrı bir alanda ele alınmamıştır.

Her ne kadar AB Adalet Divanı, görsel-işitsel ürünleri de hizmetler kapsamında gören kararlar almış olsa da bu durumun politikalara yansıması hemen olmamıştır.

Bununla birlikte, kurucu antlaşmaların "antlaşmaları yorumlama ve boşlukları doldurma yetkisini" verdiği AB Adalet Divanı, 1974 yılından itibaren verdiği kararlarla, televizyon yayınlarını da "serbest dolaşımı hedeflenen hizmetler" kapsamında değerlendirmiş, AB'nin sorumluluklarını görsel-işitsel alanı da kapsayacak şekilde geliştirmiştir.

AB'nin görsel-işitsel sektöre yönelik politikaları seksenli yılların ikinci yarısına kadar marjinal kalmıştır. Kablo ve sayısal uydu yayıncılığı gibi yeni iletim teknolojilerinin gelişimi sürecinde ve televizyon programları yapımında AB'nin tedricen ABD'nin gerisinde kalması, AB kurumlarını medya sektörünün teknolojik, ekonomik ve kültürel boyutlarını ilgilendiren yeni inisiyatifler geliştirmeye sevk etmiştir. Yasal alanda özellikle uydu yayıncılığı gibi sınır ötesi yayınları mümkün kılan yeni teknolojiler, bir Üye Devlet çıkışlı yayınların bir başka Üye Devlette AT Antlaşması hükümleri temel alınarak engellenip engellenemeyeceği sorusunu gündeme getirmiştir.

Esasen, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması AT kurumlarına medya alanında özel görev veya yetki vermemiştir. AB Antlaşması üye ülkeleri medyada

yapacakları düzenleme konusunda serbest bırakmıştır.[23] Topluluğun bu alandaki yetkileri Tek Pazarın temel özgürlükleri olan kişilerin, sermayenin, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının görsel-işitsel sektöre uygulanmasını sağlayan AB Adalet Divanı'nın 1974 yılında Saachi davasında aldığı karar[24] temelinde geliştirilmiştir.

Söz konusu kararda, mallar ve hizmetler arasında bir ayrım yapılmış, televizyon sinyallerinin iletiminin AT Antlaşması'nın 49 uncu maddesi anlamında bir hizmet oluşturduğu, dolayısıyla Antlaşmanın hizmetlerin serbest dolaşımını düzenleyen kurallarına tabi olduğu belirlenmiştir. AB Adalet Divanı, televizyon yayınlarının iletimini kolaylaştıran her türlü verici ve aktarıcı cihaz ve sistemlerini ve ayrıca yayınların içeriğini oluşturan televizyon programları ve eserlerini de mal olarak kabul etmiş ve bunların Toplulukta malların serbest dolaşımı kurallarına tabi olması gerektiğini vurgulamıştır.[25]

AB Adalet Divanı daha sonra bu içtihadını bir adım ileriye götürerek medya sektörünün düzenlenmesi için AB müdahalesine temel oluşturacak ikinci bir kararı Debauve davasında almıştır.[26] Bu kararda, televizyon yayınlarına menşeine göre ayrımcılık yapılmasının serbest dolaşım ilkesine aykırı bir uygulama olduğu gerekçesiyle bir Üye Devletin başka Üye Devletler menşeli yayınlara karşı hukuki tedbir alamayacağına hükmedilmiştir.[27]

AB Adalet Divanı'nın bu kararlarını takiben Topluluğun medya politikasının ana temalarından biri Üye Devletlerde sınır ötesi yayınlara karşı konulan engellerin kaldırılması suretiyle, televizyon yayıncılığı hizmetlerinin serbestleştirilmesi olmuştur. Bu bağlamda, AB iletişim politikasının tarihini 1982 yılından başlatmak

[23] Herbert Ungerer, "Rekabet Kuralları ve Medya: Belirleyici mi, Tamamlayıcı mı?", *Avrupa Birliği'nde Medya Mevzuatı*, RTÜK–Televizyon Yayıncıları Derneği Ortak Yayını, İstanbul, 2005, s.23.
[24] İtalyan Devleti-Saachi davası, C-155/73, (1974) 1 ECR 409
[25] Arzu Kihtir, "Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikası Bağlamında AB Medya Hukukunun Temel Çerçevesi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:26, 2006, s. 77.
[26] Procureur du Roi-Debauve davası, C-52/79 (1980) ECR 833
[27] Richard Collins, *Broadcasting and Audio-Visual Policy in the European Single Market*, John Libbey, London, 1994, s. 54.

mümkündür.[28] Zira bu yıl içerisinde Avrupa Parlamentosu'nca "Avrupa TV programı nasıl oluşturulabilir, yasal engeller nasıl aşılabilir?" sorularının çözümü amacıyla bir karar alınmıştır. Bundan sonra, Komisyon 1983 ve 1984 yıllarında iki rapor hazırlamıştır. 1983 yılında, Komisyon tarafından "Avrupa'da Televizyonun Gerçeklikleri ve Eğilimleri Üzerine Geçici Rapor" isimli bir rapor yayınlanmıştır. 1984 yılında ise, 'Sınırsız Televizyon' konusundaki "Yayıncılık Ortak Pazarının Kurulması Hakkında Yeşil Kitap"[29] yayınlanmıştır. Bu raporda, TV yayıncılığında ortak pazarın kurulması ve TV programlarının serbestçe dolaşımı amaçlanmış, ayrıca enformasyonun, fikirlerin ve kültürel aktivitelerin serbestçe dolaşımı da hedeflenmiştir.[30]

Yeşil Kitap'da Komisyon, Roma Antlaşması uyarınca yayıncılığı bir hizmet sektörü olarak gördüğünü belirtmiş ve dolayısıyla 'hizmetlerin serbest dolaşımı' ilkesi çerçevesinde liberalize edilmesi için öngördüğü yönergenin temel noktalarını ortaya koymuştur. Komisyon, bu çalışmasının gerekçeleri arasında, teknolojik yeniliklerle birlikte yayıncılığın uluslararasılaştığını, bunun da Topluluk içinde bilgi ve kültür alışverişini yaygınlaştıracak ve Avrupa bütünleşmesine hizmet edecek sosyo-kültürel açılımlara sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950) gibi uluslararası anlaşmaların öngördüğü ifade, haber alma ve yayma özgürlüklerinin sağlanması bakımından da yayıncılıkta serbest dolaşımın sağlanmasının önemli olduğuna işaret etmiştir.[31]

Komisyon, bir yıl sonra Tek Avrupa Pazarının Tamamlanması konusunda yayınladığı Beyaz Belgede, görsel-işitsel sektörü AB'de ekonomik büyümeyi ve yeni istihdam yaratılmasını en fazla destekleyebilecek sektörlerden biri olarak tanımlamıştır. Ayrıca Komisyon, yayın ekipmanları alanında ulusal standartlar arasındaki farklılıkların Tek Pazar'ın düzgün işlemesi önünde ciddi bir engel

[28] A.g.e., s.20.
[29] European Commission, Green Paper on the Establishment of a Common Market in Broadcasting COM (84)300 final.
[30] Ahmet Çiftçi, *Uluslar arası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 1999, s. 60.
[31] Cem Pekman, *Televizyonda Özelleşme, Avrupa'da Yayıncılığın Değişim Süreci*, Beta Basım-Yayım, İstanbul, 1997, s.104.

olduğunu, bu nedenle yayın cihazları ve sistemlerinin AT sanayi politikasının kapsamına alınmasını ve AT Antlaşması'nın 94. maddesi çerçevesinde standardizasyon önlemlerine tabi olması gerektiğini vurgulamıştır.[32]

Bu çerçevede, 1986 yılında kabul edilen ve uydu yayıncılığında teknik standartların uyumlaştırılmasını öngören 86/529 sayılı Konsey Direktifi'nde ilk defa "Topluluk görsel-işitsel politikası" ibaresine yer verilmiştir.[33] Direktif, televizyon yayıncılığı alanında Topluluğun ilk hukuki aracı olma özelliğini taşımaktadır.

1987 yılında Komisyon tarafından yayınlanan bir diğer Yeşil Kitap (Green paper Towards A Dynamic European Community)'ta da yine 'Sınırsız Televizyon' fikri işlenerek, iletişim sektöründe düzenleme, uyumlaşma ve liberalleşmeye gidilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Birliğin en önemli karar organı olan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirveleri (European Council)'den o dönemde gerçekleştirilen Rhodes (2-3 Ekim 1988), Madrid (26-27 Haziran 1989) ve Strasbourg (8-9 Aralık 1989) Zirvelerinde televizyon programlarının serbest dolaşımı, Avrupa HDTV-(High-Defînation Television-Yüksek Tanımlı Televizyon)'nin geliştirilmesi, yayıncılığın ve program üretiminin geliştirilmesi ve sınırsız televizyonun gerçekleştirilmesi konularında kararlar alınmıştır.[34]

Gerçek anlamda Avrupa görsel-işitsel politikasının temeli ise 1989 yılında onaylanan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi (Television Without Frontiers) ile atılmıştır. Bu Direktif, televizyon yayınlarının Topluluk içinde serbestçe dolaşabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasını, tüm üye ülkelerde televizyon yayınları ile ilgili kuralların birörnekleştirilmesini, böylelikle Topluluğun herhangi bir üye ülkesinden yapılan televizyon yayınının diğer üye ülkelerde de izlenebilmesini amaçlayan uluslarüstü bir yasal düzenlemedir.[35]

---

[32] Pars Kutay ve Aslı Özçeri, *Avrupa Birliği'nde Medya Hukuku ve Uygulamaları,* Televizyon Yayıncıları Derneği, İstanbul, 2006, s.17.
[33] Council Directive 86/529/EEC of 3 November 1986 on the adoption of common technical specifications of the MAC/packet family of standards for direct satellite television broadcasting, ATRG L 311/28, 06.11.1986.
[34] A. Çiftçi, 1999, s.61.
[35] C. Pekman, 1997, s.104.

Bu çalışmalarla AT'nin iletişim politikasını üç genel konu üzerinde şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Bunlar ilk olarak, yayın tekellerinin (monopollerinin) kırılması ve çoğulculuğun (plurality) sağlanması adına kamu yayın kurumlarının özelleştirilmesi; ikinci olarak, milli kültürlerin çeşitliliğinin (diversity) korunması, Avrupa kimliğinin tanımlanması ve geliştirilmesi ve üçüncü olarak, milli mevzuatların ve teknolojilerin uyumlaştırılması sorunlarının çözülmesi olarak sıralanabilir.[36]

2.3. KURUCU ANTLAŞMALARDA GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA

AB'yi kuran Antlaşma olan Roma Antlaşması, Topluluğa görsel-işitsel politika alanında bir yetki vermemiştir. Bu yetkiler, yerleşme ve hizmet sağlama özgürlüğü sayesinde zamanla gelişmiştir. Hizmet sağlama özgürlüğünün alanı AB Adalet Divanı tarafından görsel-işitsel sektöre de yayılmıştır.[37]

1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren AB'yi Kuran Antlaşma'nın kültürle ilgili 128. Maddesi (Amsterdam Antlaşmasının 151. maddesi) görsel-işitsel sektöre özel atıfta bulunmuştur. Bu madde Topluluğun, üye devletlerin "görsel-işitsel sektör de dahil olmak üzere sanatsal ve edebi yaratım" gibi alanlardaki eylemlerinin gerekirse desteklenmesi ve tamamlanmasını amaç edineceğini şart koşmuştur.

Antlaşmanın 151. Maddesinde kültür ve görsel-işitsel alan şu şekilde düzenlenmiştir:

a-Topluluk, Üye Devlet kültürlerinin, ortak kültür mirasını da dikkate alarak, ulusal ve bölgesel çeşitliliklerine saygı kapsamında yaygınlaşmasına katkıda bulunur.

b-Topluluk, "Avrupa halklarının kültürlerinin ve tarihlerinin tanınması ve yaygınlaştırılmasının geliştirilmesi; Avrupa seviyesinde önemli olan kültür

[36] A. Çiftçi, 1999, s.62.
[37] Avrupa Birliği'nin Telekomünikasyon ve Görsel-İşitsel Politikası, http://www.ikv.org.tr/pdfs/5449201c.pdf (21.07.2010)

değerlerinin muhafazası ve korunması; ticari nitelikte olmayan kültürel alışveriş; görsel-işitsel sektör de dahil olmak üzere, sanat ve edebi eserlerinin oluşturulması konularında Üye Devletler arasındaki işbirliğini teşvik etmeyi ve gerektiği takdirde bu faaliyetlerini desteklemeyi ve tamamlamayı amaçlar.

c-Topluluk ve Üye Devletler, üçüncü ülkeler, uzman uluslararası örgütler ve özellikle Avrupa Konseyi ile kültür alanındaki işbirliğini destekler.

d-Topluluk, bu Antlaşmanın diğer hükümleri uyarınca yürüteceği faaliyetlerde, özellikle kültürlerinin çeşitliliğini gözetmek ve geliştirmek için kültürel unsurları dikkate alır.[38]

2.4. SINIR TANIMAYAN TELEVİZYON DİREKTİFİ

Teknolojideki hızlı gelişmeler, özellikle son yirmi yılda iletişim uyduları ve geniş bant üzerinden yayın yapan kablo yayınlarının televizyon program hizmetlerinin iletimi için yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması sonucunda iki önemli husus ortaya çıkmıştır. Birincisi, sınır ötesi özelliğe sahip yayınların artması-ki bu şekilde aynı hizmetin uygun bir iletim ortamı ve alıcı sayesinde birçok Avrupa ülkesinde alınabilmesi ve ayrıca doğrudan uydu yayınları ve bazı ara uyduların kullanılmaya başlanmasıyla, aynı program hizmetinin farklı ülkelere yayınlanması mümkün olmaya başlamıştır. İkincisi ise, teknik kapasitenin artmasına bağlı olarak, yayın yapan kanal sayısının çoğalması dolayısıyla program hizmetlerinin ve bunlar arasındaki rekabetin artması söz konusu olmuştur.

Söz konusu gelişmeler Avrupa ülkelerinde kamu ve özel yayın kuruluşları tarafından gerçekleştirilen sınırötesi yayıncılığın düzenlenmesi gereksinimini doğurmuştur. Bu bağlamda Avrupa ülkeleri nezdinde iki hukuki doküman geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi Avrupa Konseyine[39] üye ülkelerin basın, radyo

[38] H. Turgay Tursun, *Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s.8.

[39] Avrupa Konseyi, 10 Avrupa ülkesi (Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İsveç, İtalya, Lüksemburg ve Norveç) tarafından 5 Mayıs 1949'da kurulmuştur. Merkezi Strazburg'dadır. Kuruluşunu izleyen bir yıl içinde Türkiye ve Yunanistan da kurucu üye olarak Konseye katılmışlardır. Statüsü gereğince, hukukun üstünlüğü, temel insan hakları ve özgürlüklerine saygı ilkelerine bağlı tüm Avrupa ülkeleri Konseye üye olabilmektedir. İnsan Hakları, demokrasi, hukuki işbirliği, sosyal

ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ilişkin mevzuatının başlıca kaynağını oluşturan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, diğeri AB'nin görsel-işitsel politikasının omurgasını oluşturan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'dir. Her iki belge de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10'uncu maddesine gönderme yapmaktadır.

Sözleşme, Avrupa Konseyine üye Devletler tarafından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10'uncu maddesinde yer alan bilgi alma ve ifade özgürlüğü prensibi çerçevesinde hazırlanan ve uluslararası niteliğe sahip bir sözleşmedir.

Sözleşme'nin amacı, ifade ve haber alma özgürlüğü çerçevesinde, sınırötesi televizyon yayınlarının belirlenen ortak kurallara uygun olarak, taraf devletler arasında serbestçe dolaşabilmesine imkan tanımak ve üye devletler arasında televizyon yayıncılığı alanında ilke/esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamaktır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki sürekli gelişimin, ülke sınırlarına bakılmaksızın, ifade özgürlüğünün ve kaynağı ne olursa olsun bilgi ve düşünceleri ifade etmek, aramak, almak ve paylaşmak hakkının daha ileri götürülmesine hizmet etmektir.

5 Mayıs 1989 tarihinde Avrupa Konseyine üye devletlerin imzasına açılan ve 1 Mayıs 1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, ülkemiz tarafından 7 Eylül 1992 tarihinde imzalanmış ve 1 Mayıs 1994 tarihinde uluslararası düzeyde bağlayıcı bir belge durumuna gelmiştir. Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleyen Anayasa ve yasalar yanında, yasa gücünde bir düzenlemedir.[40]

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'ndeki değişikliklere paralel olarak Sözleşmenin de bazı hükümlerinde değişikliğe gidilmiş, Sözleşmeye değişiklik getiren 1998 tarihli ek protokolün[41] onay süreci de Türkiye için dikkatle izlenen bir

---

dayanışma, bölgesel planlama, sınırötesi işbirliği, eğitim, sağlık, kültür, çevre vb. alanlarda çalışan Konsey'in halen 47 üyesi vardır. AB ile herhangi bir organik bağı yoktur. Ancak AB ile yakın bir işbirliği halinde faaliyet göstermektedir.

[40] Aysel Aziz, *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s, 171.

[41] Protocol amending the European Convention on Transfrontier Television

süreç olmuştur. Ekim 2000'de imzalanan ek protokol, Mart 2002'de yürürlüğe girmiştir.

Bir taraftan görsel-işitsel medya hizmetleri iletimindeki yeni teknolojiler, yapısal değişimin etkisi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, diğer taraftan da AB'nin Konsey Direktifi 89/552/EEC'yi değiştiren 11 Aralık 2007 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifinin -65/2007/EC- onaylanması, Sözleşmede revizyonu gündeme getirmiş ve yapılan çalışmalar sonunda 4 Eylül 2008 tarihinde Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi taslak metni meydana gelmiştir.

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, televizyon yayıncılığı alanında Avrupa nezdindeki ikinci hukuki mevzuattır. Direktif, yayıncılık sektöründe yukarıda açıklanan gelişmeler ve benzer endişeler dikkate alınarak, AB tarafından hazırlanmış olup, 3 Ekim 1989 tarihinde (89/552/EEC) yürürlüğe koyulmuştur. Direktifin temel amacı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10'uncu maddesi kapsamında televizyon yayınlarının serbest dolaşımına genel esaslar getirmektir. Direktif, Avrupa Birliğinin görsel-işitsel alandaki temel düzenlemesidir.

AB'nin görsel-işitsel politikasının temel dayanağını oluşturan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, 1989 yılında kabul edilmiş ve 1991 yılında yürürlüğe girmiştir. Direktif, görsel-işitsel hizmetlerin Birlik politikaları çerçevesinde uyumlaştırılması ve içeriğe serbest dolaşım hakkının sağlanarak Pazar Felsefesinin korunması yönünde önemli bir gelişme olarak algılanmaktadır.

27 maddeden oluşan Direktifin önsözünde, Direktifin nasıl ortaya çıktığı, hangi kaynaklara dayandığı ve neden bu konuda bir düzenleme yapılması gerektiği açıklanmıştır. Buna göre; Direktif, AET'yi kuran Antlaşmanın (Roma Antlaşması) ve özellikle bu anlaşmanın 57. ve 66. maddeleri göz önünde tutularak, AB'nin bir diğer asli organı olan Komisyonun sunduğu teklif ve Parlamentonun işbirliği ile aynı zamanda Ekonomik ve Sosyal Komitenin de düşüncesi alınarak hazırlanmıştır.

Önsözde belirtildiği üzere bu Direktif; Avrupa Halkları arasında daha yakın birlik kurmak ve Topluluğa üye devletler arasındaki ilişkileri güçlendirmek, ortak pazarın oluşmasına katkıda bulunmak, televizyon yayınları yoluyla iletim hürriyetini garanti altına almak için asgari kurallar belirlemek, kültürel amaçlara ulaşmak ve ortak kültür mirası oluşturmak ve bunu yaşatmak için Avrupa eseri televizyon programlarının üretimini teşvik etmek, yayın ilkelerini belirlemek amacıyla ve televizyon yayıncılığında şahıs, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır.[42]

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, AB medyayı Topluluğun çalışma alanlarından birisi olarak görmekte ve Topluluk hedeflerinin gerçekleştirilmesinin bir parçası olarak değerlendirmektedir.

Direktif; hem özelde televizyon yayıncılığının hukuki zeminini yaratmayı, hem bir ortak pazar unsuru olarak biçimsel işleyişini şekillendirmeyi, hem de içeriksel olarak yayınların Topluluk ilke ve hedeflerine uygunluğunun sağlanmasını amaç edinmiştir.

Yeşil Kitap'ta öne sürülen fikirlere dayanan Direktif, Avrupa düzeyinde televizyon programı ve film yapımının geliştirilmesi, ortak yapımların arttırılması, üye ülkelerin televizyon yayınlarında Avrupa kaynaklı yapımlara öncelik vermesi gibi Avrupa yapım piyasasının ekonomik rekabet gücünü arttırmaya yönelik düzenlemeleri de içermektedir.[43]

Direktifte, medya hizmetleri AB sınırları içerisinde gerçekleştirilen ekonomik bir faaliyet olarak tanımlanmış ve ortak pazarın bir unsuru olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca, televizyon yayıncılığının, normal koşullar altında, Antlaşma'nın anlamına dahil olan bir hizmeti teşkil ettiği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, bir Ortak Pazar unsuru olan yayıncılık hizmetlerinin diğer unsurlarla benzer niteliklere sahip

[42] Ahmet Çiftçi, "Türk Medya Mevzuatının Avrupa Birliği Medya Mevzuatına Uyumlaştırılması ve Karşılaşılan Meseleler", (Ed.) Vahit Doğan, Banu Şit, *Müzakere Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 2005, s.149.
[43] Sedat Özel, "Avrupa Birliği'nde Görsel İşitsel Politikaların Kültürel Temellerine Bir Bakış", *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, C:1, S:1, 2009, s.153.

olmasının sağlanması; yani diğer ortak pazar hizmetleri ve ürünleri gibi ekonomik işleyişte tam ve sınırsız dolaşımının temin edilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla, Antlaşma kapsamında, Topluluk içinde yayıncılık hizmetleri üzerindeki bu türden tüm kısıtlamaların ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Direktif yayıncılığın teknik ve hukuki boyutlarıyla olduğu kadar, içerik boyutuyla da ilgilenmiştir. İçerikle ilgili düzenlemeler, en temelde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda içerik düzenlemesinde esas olan kişi hak ve özgürlüklerine saygı duyulmasıdır.

Bu konuda tıpkı Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nin önsözünde olduğu gibi, "Televizyon hizmetlerinin yayıncılığı ve dağıtımına uygulandığı şekliyle bu hak, aynı zamanda Topluluk yasası içindeki daha genel bir ilkenin, yani Üye Devletlerin tamamı tarafından onaylanan İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 10. Maddesinde saygınlığı teslim edilen ifade özgürlüğünün bir ifadesidir, bu nedenle, televizyon programlarının yayınlanması ve dağıtımı ile ilgili direktifler çıkarılırken bu programların belirtilen maddenin ışığında serbest dolaşımları sağlanmalı ve bu programlar yalnızca bu maddenin 2. paragrafının ve Antlaşmanın (Roma Antlaşması) 56. Maddesinin belirlediği sınırlara tabi tutulmalıdır" ifadesi ile Direktifin önsözünde de insan hakları konusundaki temel belgelerden biri olan Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye atıfta bulunulmuştur.

Bundan sonraki bölümde ise, Tezin çıkış noktalarından birisini oluşturan uyumlaştırmanın niçin yapılması gerektiğinin ana sebeplerinden birisi açıklanmıştır. Buna göre; "Üye Devletlerde bulunan ve televizyon yayıncıları ve kablolu operatörlerin faaliyetlerinin takibi ile ilgili yasalar, düzenlemeler ve idari önlemler bazı farklılıklar içermektedirler; bu farklılıklardan bazıları Topluluk içinde yayınların serbest dolaşımını engelleyebilir ve ortak pazar içindeki rekabete zarar verebilir. Antlaşma kapsamında, Topluluk içinde yayıncılık hizmetleri üzerindeki bu türden tüm kısıtlamaların ortadan kaldırılması gerekmektedir" ifadesiyle, üye devletlerde televizyon yayıncılığı ile ilgili hukuki farklılıkların yayınların serbest dolaşımına

kısıtlama getirebileceği, bu yüzden bu farklılıkların ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu farklılıkların ortadan kaldırılması da üye devlet ya da aday ülkenin konuyla ilgili hukuki mevzuatının AB mevzuatıyla uyumlaştırılması ile sağlanabilmektedir.

3 Ekim 1989 tarihinde yürürlüğe konulan Direktif, doksanlı yıllarda görsel-işitsel sektördeki hızlı gelişimin gerisinde kalmıştır. Bu nedenle 1995 yılının Mayıs ayında AB Komisyonu'nca sunulan öneri çerçevesinde, Direktifin bazı hükümlerinde değişikliğe gidilmiş ve 30 Haziran 1997 tarihinde tadil edilen haliyle yürürlüğe konulmuştur.[44] Avrupa Parlamentosu ve Konseyin 97/36/EC sayılı kararı ile yapılan bu değişikliğin gerekçeleri genel olarak; potansiyel yasal belirsizlikleri ve pazarda oluşabilecek çarpıklıkları gidermek, toplum için önemli olaylar ve serbest televizyon gibi kavramların uygulanmasındaki farklılıklar, Avrupa eserlerinin desteklenmesi için ulusal yasalardaki farklılıklardan kaynaklanan engelleri bertaraf etmek, yayının tamamını üye devletlerde konuşulan dillerin dışında bir dille yapan kanallar ile ilgili uygulamaları düzenlemek ve çocukların fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerinin korunmasına ilişkin kuralları netleştirmek olarak sıralanmıştır.

Direktifin "Tanımlar" başlıklı Birinci Bölümünde 'Televizyon yayını', 'Yayıncı', 'Televizyon reklamı', 'Aldatıcı reklam', 'Sponsorluk' ve 'Tele-alışveriş' gibi yayıncılık alanındaki temel kavramların tanımları yapılmıştır. Buna göre;

-Televizyon yayını; "kamu tarafından alınması amaçlanan televizyon programlarının şifreli veya şifresiz şekilde, uydu yayını da dahil olmak üzere kablodan veya havadan ilk iletimini ifade etmektedir. Bu iletim programların taraflar arasında kamuya yayınlanması amacıyla nakledilmesini de kapsamaktadır.

-Yayıncı; Televizyon yayını tanımı kapsamındaki televizyon program hizmetlerinin oluşturulmasında editoryal sorumluluğa sahip olan ve bunları ileten veya üçüncü kişiler tarafından iletimini sağlayan gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir.

[44] 1997 yılı tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi (97/36/EC) hükümleri 31 Aralık 1998 tarihine kadar Üye Devletlerin ulusal mevzuatına yansıtılmıştır.

-Televizyon reklamı; ücret karşılığı veya benzer usullerle yayınlanan her türlü duyuruyu, ayrıca ticaret, iş, zanaat veya meslekle ilgili bir kamu veya özel teşebbüsün tanıtımı sebebiyle taşınmaz malların, hak ve yükümlülüklerin dahil olduğu, mal veya hizmet teminini geliştirmek amacıyla ücret karşılığı yapılan yayınları ifade etmektedir.

-Aldatıcı reklam; yayıncı tarafından reklam yapma maksadıyla ve kamuyu yanlış yönlendirebilecek şekilde, malların, hizmetlerin, ismin, ticari markanın veya bir mamül üreticisinin veya hizmet sağlayıcısının faaliyetlerinin programlarda kelimelerle veya resimlerle tanıtımı anlamına gelmektedir. Bu tanıtımın özellikle para karşılığı veya benzer sebeplerle bir maksada yönelik olarak yapıldığı kabul edilmektedir.

-Sponsorluk; televizyon yayıncılığı faaliyetlerinde veya görsel-işitsel eserlerin üretiminde yer almayan bir kamu veya özel girişimcinin, kendi adını, markasını, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla televizyon programlarını finanse etmek için yaptığı her türlü katkı anlamına gelmektedir.

-Tele-alışveriş; taşınmaz mallar, hak ve yükümlülüklerin de dahil olduğu ürün ve hizmetlerin temini için bir ücret karşılığında doğrudan kamuya yönelik yapılan yayınları ifade etmektedir.[45]

Direktif, televizyon yayınlarına, karasal, kablo veya uydu aracılığıyla birden fazla izleyici tarafından alınmak üzere şifreli veya şifresiz olarak yapılan televizyon programlarının ilk yayın hizmetlerine uygulanmaktadır. Bu tanımın kapsamına talebe-göre-kaydedilmiş-video ve izle-ve-öde gibi çoklanmış (noktadan-çoknoktaya) hizmetler girerken, talebe-göre-video gibi interaktif (etkileşimli) televizyon hizmetleri girmemektedir.[46]

Direktifin, "Genel Hükümler" başlıklı İkinci Bölümü, üye devletlerin yükümlülükleri, bir yayıncı kuruluşun bir üye devlette yerleşik sayılması için gerekli koşullar, yargı yetkisi dahilindeki yayıncılar, Direktifin uygulama alanı, yayın alma

[45] Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Tv Direktifi - 97/36/EC – Türkçe, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=63c2d050-4661-4553-bae1-42274bb8780c (13.08.2010)
[46] A. Kihtir, 2006, s.84.

ve yeniden iletim özgürlüğünün teminatı ve yayın alma ile yeniden iletimin kısıtlanabileceği durumlar, toplum için önemli olarak kabul edilen olaylardan (major events) haberdar olunmasına ilişkin detaylı hükümleri içermektedir.

Direktifin 2. maddesine göre, her üye devletin, yargı yetkisi dahilindeki yayıncılar tarafından iletilen tüm televizyon yayınlarının, o üye devlet halkına yönelik yayınlara uygulanan yasa sisteminin kurallarına uygun olmasını sağlaması gerekmektedir. Bu Direktif kapsamında, bir üye devletin yargı yetkisi dahilindeki yayıncılar, Direktifte yer alan hükümlere uygun olarak, o üye devlette yerleşik olanlar veya direktifin kapsadığı diğer kuruluşlardır.

Bu bölümde ele alınan konulardan biri de yeniden iletim konusudur. Madde 2(a)'ya göre; üye devletlerin yayın alma özgürlüğünü teminat altına almaları beklenmektedir. Üye devletler, diğer üye devletlerden gelen televizyon yayınlarının kendi toprakları üzerinde yeniden iletimini, bu direktif ile düzenlenen alanlar çerçevesinde sınırlayamamaktadırlar.

Bu bölümde ayrıca, her üye devletin, yargı yetkisi dahilindeki yayıncıların, üye devlet tarafından toplum adına önemli olarak kabul edilen olayları, üye devlet halkının önemli bir kısmının bu tip olayları ücretsiz bir kanaldan canlı veya banttan izleme imkanından yoksun bırakacak şekilde özel haklar elde ederek yayınlamalarının önüne geçmek amacıyla Topluluk hukukuna uygun önlemler alabileceği hükme bağlanmıştır. Bu tür önlemlerin alınması durumunda, ilgili üye devlet, toplum için önemli olduğu düşünülen olayların bir listesini hazırlamalıdır.

"Televizyon Programlarının Dağıtımının ve Üretiminin Geliştirilmesi" başlıklı Üçüncü Bölümde ise Avrupa eserleri, bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa eserleri ve sinematografik eserlerin yayın süresi ile ilgili hükümlere yer verilmiş ayrıca bu bölümün yerel seyirci kitlelerini amaçlayan ve ulusal yayın ağının bir parçasını oluşturmayan televizyon yayınları için geçerli olmayacağı belirtilmiştir.

Direktif, Avrupa yapımı görsel-işitsel programları desteklemek amacıyla Üye Devletlerde aşamalı bir biçimde uygulamaya konulacak bir yayın kotaları sistemi

içermektedir. Bu sistem uyarınca, ulusal televizyon yayıncıları, haberlere, spor programlarına, milli oyunlara, reklamlara ve teletekst hizmetlerine ayrılmış süreler hariç olmak üzere yayın sürelerinin "çoğunluğunu" Avrupa yapımlarına ayırmakla yükümlüdürler. Bu hüküm, uygulamada televizyon kanallarında yayınlanan yapımların %50'sine yakın bölümünün Avrupa menşeli olması gerektiği anlamına gelmektedir. Avrupa yapımlarından kastedilen ise, 1989 Direktifinde, AB'ye Üye Devletler ile Avrupa Konseyi'nin Sınırötesi Televizyon Sözleşmesine taraf olan Devletler tarafından yapılan film ve televizyon programları olarak tanımlanmıştır. 1997 Direktifi, Avrupa yapımı ifadesinin kapsamını Üye Devletler ile üçüncü ülkeler arasında imzalanan ikili yapım anlaşmaları çerçevesinde geliştirilen ve AB menşeli yapımcıların toplam bütçesinin yarısından fazlasını karşıladıkları televizyon ve sinema eserlerine genişletmiştir.[47]

Direktif, ayrıca, televizyon kuruluşlarına yayın bütçelerinin veya (haberler, spor programları, reklam ve teletekst hizmetleri için ayrılmış süreler hariç) yayın sürelerinin en az %10'unu bağımsız Avrupa yapımcılarının eserlerine ayırma yükümlülüğünü de getirmiştir. Bağımsız yapımcılarla ilgili kota, herhangi bir yayıncı şirkete bağlı olmayan yapımcıların hazırladıkları Avrupa eserlerine, yayın süresinin veya program bütçesinin yüzde 10'unun ayrılmasını şart koşmuştur. Direktifte yayıncıların izlerkitleye enformasyon, eğitim, kültür ve eğlence içeriği sunma konusundaki yükümlülüğü dikkate alınarak yüzde 10'luk orana kademeli olarak çıkılması öngörülmüştür.[48] Ancak Direktifin aynı maddesi bağımsız yapımcıları tarif etmemiş ve dolayısıyla bunların tanımlanmasını Üye devletlerin yetkisine bırakmıştır.

Direktifin Dördüncü bölümü, televizyon reklamları, sponsorluk ve tele-alışverişi düzenleyen hükümlerden oluşmaktadır. Bu bölümde televizyon ekranlarında gösterilmesine izin verilen reklamların yayınlanma biçimi, süreleri ve içeriğine uygulanacak ortak kurallara yer verilmiştir. Direktifin 10, 12 ve 16 ncı

[47] P. Kutay ve A. Özçeri, 2006, s. 34.
[48] Television Across Europe:Regulation, Policy and Independence, http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/eurotv_20051011/volone_20051011.pdf (02.10.2010) s.114.

maddelerinde reklam ve tele-alışverişin diğer televizyon programlarından ayırt edilmesini sağlayacak şekilde açıklanması, mevzuatın eser sahiplerine tanıdığı hakların ihlal edilmesine yol açmaması, ırk, dil, cinsiyet, din ve mezhep farkı gözeterek ayrımcılığa sevk etmemesi, kamu sağlığına, güvenliğine ve çevrenin korunmasına zarar veren davranışları teşvik etmemesi ve gençlerin ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek nitelikte olmaması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Reklam sürelerini düzenleyen Direktifin 18' inci maddesi, günlük ve saatlik olarak belirlenen sınırlar çerçevesinde reklam ve tele-alışveriş spotları için ayrılacak toplam sürenin, günlük yayın süresinin %20'sini ve bir saatlik yayının %20'sini (=12 dakikayı) aşamayacağını, her iki durumda da tek başına (tele-alışveriş spotları hariç) reklam süresi toplam günlük yayın süresinin %15'ini geçemeyeceğini hükme bağlamıştır.

Tele-alışveriş faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler ilk kez 1997 yılında yapılan revizyonla eklenmiş, günlük bir saatlik tele-alışveriş yayını sınırlaması da yürürlükten kaldırılmıştır. Direktif'in 18 ve 18a maddelerinde düzenlenen tele-alışveriş hemen hemen televizyon reklamcılığı ile aynı kurallara tabidir. Ancak, sadece tele-alışveriş yayını yapan televizyon kanalları için birçok hüküm getirilmiştir. Genel yayın yapan televizyon kanallarında ise, tele-alışveriş için ekranda açılmış olan pencerenin süresi en az 15 dakika olarak belirlenmiş ve diğer programlardan açıkça ayırt edilebilir olma şartı konulmuştur. Ayrıca, bir günde yayınlanabilecek tele-alışveriş pencerelerinin toplam sayısı en fazla 8, süresi ise en fazla 3 saat olarak belirlenmiştir.[49]

Direktifin Beşinci Bölümünde "Küçüklerin ve Kamu Düzeninin Korunması" konusu düzenlenmiştir. Direktifin 22. maddesi, Üye Devletleri, televizyon yayınlarında gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini ciddi şekilde zedeleyebilecek, özellikle müstehcen neşriyat veya şiddet içeren programlar gösterilmemesi konusunda uygun tedbirleri almakla görevlendirmiştir. Bu tedbirler,

[49] Vedat Çakır, "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Reklamlarına Yönelik Düzenlemeler", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, C:5, S:1, 2007, s.200-201.

yayının yapıldığı bölgede bulunan çocukların bu tür yayınları görmelerine veya duymalarına engel olabilmek için yayın saatlerinin belirlenmesi veya teknik araçların kullanılması halleri istisnası kaydıyla, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanabileceği, ayrıca, bu tür programların şifresiz yayınlanması durumunda, üye devletler, bu tür programlardan önce sesli uyarı yapılması veya görsel bir simge tarafından belli edilmesini sağlamakla yükümlü oldukları belirtilmiştir.[50]

Direktifin Altıncı Bölümünde ise, münhasıran "Cevap Hakkı" düzenlenmiştir. 23. Madde, genel kural olarak, Üye Devletleri, yetkisi altındaki yayınlarda özellikle başka Üye devletlerin gerçek ve tüzel kişilerine cevap ve düzeltme hakları tanınması için gerekli tedbirleri almakla görevlendirmiştir. Direktifin bu hükmü, 1997 yılında kuvvetlendirilmiş ve ilgili maddeye, cevap veya düzeltmenin ilgili kanallarda "makul bir süre" dahilinde (AB Adalet Divanı'nın içtihadına göre 10 gün içerisinde) yayınlanması ve bu yükümlülüğü yerine getirmeyen yayıncılara para cezalarının uygulanması şartları eklenmiştir.[51]

Sonuç itibariyle, Direktifin en önemli başarısının AB içerisinde yayınların sınırötesi iletimindeki kısıtlamaların kaldırılmasını sağlayarak, AB vatandaşlarınca izlenebilen program ve bilgi kaynağı sayısını artırmış olmasıdır diyebiliriz. Direktifin bir başka önemli katkısı da, Üye Devletler düzeyinde gerçek bir siyasi soruna dönüşmüş olan spor etkinliklerinin naklen yayın haklarının düzenlenmesini sağlaması olmuştur. Bununla birlikte, Direktifin, tek Avrupa görsel-işitsel pazarının oluşmasına ve görsel-işitsel sanayinin rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmak şeklindeki iki ana hedefine ulaşamadığını savunan görüşler de ortaya atılmıştır.[52]

Bu konuda dile getirilen diğer eleştiriler, Direktifin yayın kuruluşlarına herhangi bir Üye Devlette kayıtlı olmak suretiyle AB içerisinde serbestçe yayın yapmalarına izin veren hükümlerinin, uygulamada ABD menşeli kanalların

[50] Gökmen Karadağ, *AB'nin Medyası Medyanın AB'si*, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 106.
[51] P. Kutay ve A. Özçeri, 2006, s. 40.
[52] A.g.e., s. 43-44.

Topluluğun yayın piyasasına girmesini kolaylaştırdığı, AB dahilinde yayınlanan film ve televizyon programlarının kalitesinin artırılmasına veya Avrupa kültürünün tanıtılması ve geliştirilmesine katkıda bulunmadığı ve yayın kotalarına ilişkin getirilen kuralların özel ödemeli televizyon kanalları gibi yeni hizmetler karşısında anlamını yitirdiği doğrultusunda olmuştur.[53]

2.4.1.Direktifin Gözetimi ve Uygulanması

1997 yılında yapılan değişikliklerle 19 Aralık 1998 tarihinde yürürlüğe giren Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, 5 yıllık bir uygulama süresinin sonunda gözden geçirilmesine ilişkin bir hüküm içermekteydi. Bu madde hükmüne uygun olarak, Direktifin televizyon sektöründe değişen şartlara uyarlanmasına ilişkin çalışmalar 2003 yılının Ocak ayında, AB Komisyonu'nun Direktifin uygulanması konusunda hazırladığı raporlardan dördüncüsü vesilesiyle resmen başlatılmıştır. Raporda; görsel-işitsel içeriğin düzenlenmesi, reklam düzenlemelerinin ayrıntıları, bilgi ve kısa bülten (short reports) hakkı, televizyon programlarının üretim ve dağıtımının desteklenmesi, medya sektöründe ortak-düzenleme önlemleri ve interaktif televizyonun düzenlenmesi konuları üzerinde yoğunlaşılmıştır.[54] Komisyon, anılan raporun ekinde duyurduğu çalışma programı uyarınca, Direktifin tadili konusunda çeşitli danışma belgeleri hazırlamış ve aynı belgeler temelinde çıkar gruplarının ve diğer ilgili tarafların katılımıyla kapsamlı bir danışma süreci yürütmüştür.

Bu süreçte Komisyon, 23 Mayıs 2003 tarihinde Direktif'in gözden geçirilmesiyle ilgili olarak bir çalışma programının hazırlanmasına karar vermiştir. En son piyasa ve teknoloji koşullarına göre Direktif'in düzeltilmesi amacıyla ihtiyaçların tespiti için kamuya açık bir tartışma forumu yaratılmıştır. Söz konusu

[53] A.g.e., s. 43-44.
[54] Television Across Europe:Regulation, Policy and Independence, http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/eurotv_20051011/volone_20051011.pdf (02.10.2010)s. 103.

kamu değerlendirmesi sonucunda da 15 Aralık 2003 tarihinde "Avrupa Görsel-İşitsel Düzenleyici Politikasının Geleceği"[55] başlıklı bir bildirge yayınlanmıştır.

İki aşamalı bir yaklaşım öneren söz konusu Bildirge'ye göre, mevzuatı yeniden düzenlemek yerine kısa dönemde uygulamada yaşanan sorunları çözmek amacıyla televizyon reklamcılığını yorumlayan bir bildirge yayınlanması öngörülmüştür. 23 Nisan 2004 tarihinde yayınlanan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin Bazı Hükümlerini Yorumlayan Bildirge[56], özellikle Direktif'in yeni reklam tekniklerine uygulanma yollarını açıklamıştır. Yaklaşımın orta dönem hedeflerine göre ise, Direktif'in gelişen teknoloji ve piyasa koşullarına mutlak uyarlanması, bunun için Komisyon'un uzmanlardan oluşan odak gruplarının görüşlerini alması ve bağımsız kuruluşlara diğer konuların yanı sıra, televizyon reklamlarının düzenlenmesi ve yeni reklam tekniklerinin gelişiminin etkilerine yönelik araştırmalar yaptırması öngörülmüştür.[57] Uzmanlardan oluşan odak grupları Eylül 2004 ile Şubat 2005 arasında çalışmalarını tamamlamışlar ve bu çalışmaların sonuçları da 30-31 Mayıs 2005 tarihlerinde Luxembourg'da üye ülkelerin katıldığı bir seminerde tartışılmıştır. Komisyon, 11 Temmuz 2005'te konuyla ilgili belgeleri yayınlayarak, tüm ilgili tarafları 5 Eylül 2005 tarihine kadar yazılı görüşlerini göndermek suretiyle Liverpool Görsel-İşitsel Konferansı'na davet etmiştir.[58]

20-22 Eylül 2005 tarihlerinde toplanan Liverpool Görsel-İşitsel Konferansı'nda[59] farklı çalışma grupları tarafından hazırlanan, görsel-işitsel içerik hizmetlerine uygulanabilecek kurallar, bilgi edinme hakkı, Avrupalı ve bağımsız görsel-işitsel yapımların desteklenmesi, medyada çoğulculuğun sağlanması, cevap hakkı, küçüklerin ve insan onurunun korunması gibi konular tartışılmıştır. 13 Aralık

---

[55] The Communication on the future of European regulatory audiovisual policy (COM(2003)784 final)
[56] Commission interpretative Communication on certain Aspects of the Provisions on televised Advertising in the "Television without Frontiers" Direcitve (C(2004)1450).
[57] Vedat Çakır, Birol, Gülnar, "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:18, 2007, s. 212.
[58] Modernisation of Rules:Towards a Modern Framework for Audiovisual Content, http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/908&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en (15.09.2010)
[59] Major Audiovisual Conference:"Between Culture and Commerce", Liverpool, 22th September 2005, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/modernisation/liverpool_2005/uk-conference-report-en.pdf (02.09.2010)

2005 tarihinde "Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi"nin revize edilmesine dair yasama önerisi kabul edilmiştir. Öneride, doğrusal (linear) ve doğrusal olmayan (non-linear) tüm görsel-işitsel hizmetlere uygulanabilecek temel kurallar koymanın yanı sıra, Direktif'te yer alan mevcut kuralların modernize edilmesi öngörülmüştür.

2.5. GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ

AB'nin Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, AB'nin Sınırsız Televizyon Direktifi üzerinde değişiklikler yapan ve Direktifin adını da değiştiren bir düzenleme olarak 18 Aralık 2007'de Resmi Gazete'de yayımlanarak 19 Aralık 2007 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir.[60]

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nde değişiklik yapılmasının nedenleri:

-Teknoloji ve hizmetlerin yakınsaması (convergence): geleneksel (doğrusal) TV, İnternet TV, taşınabilir telefonlardaki TV ve diğer taşınabilir aygıtlar vs.,

-Sabit genişbandın büyümesi, sayısal TV ve 3G (Üçüncü Kuşak) şebekeleri,

-İzle-ve-öde sistemindeki artış,

-Doğrusal olmayan hizmet dağıtımındaki yenilikler, örn. VOD (Video-on-demand/Çağırdığını İzle),

-Doğrusal (linear) ve doğrusal olmayan (non-linear) görsel-işitsel hizmetlerin iç içe geçmesi,

-İzleyici alışkanlıklarındaki değişiklikler; giderek daha fazla insanın görsel-işitsel içeriğin kendi zaman çizelgelerini takip etmesini bunun tam tersine tercih etmesi,

-Yeni reklam tekniklerinin gelişimi; televizyonda etkileşimli reklam, sanal reklam, bölünmüş ekran gibi gelişmeler, arama bazlı internet reklamları ya da taşınabilir telefonlardaki sms ilanları olarak sıralanabilir.[61]

Yönerge, TV ve TV-benzeri hizmet sağlayıcıların görsel-işitsel içeriklerini yeni tür reklamlarla finanse etmelerinin önündeki kısıtlamaları azaltmayı

[60] Metin için bkz Ek-1
[61] V. Çakır, 2007, s.198-199.

hedeflemektedir. Komisyon böylece, doğrudan yayıncılık, yüksek hızlı geniş bant yayıncılığı ve üçüncü nesil cep telefonları yoluyla TV-benzeri hizmetler sunan şirketler için “hayatı kolaylaştırmayı” amaçlamaktadır.

Bu Yönerge’nin gerekliliği önsözde şöyle izah edilmiştir:
"89/552/EEC sayılı Konsey Yönergesi televizyon yayıncılığı faaliyetleriyle ilgili Üye Devletlerdeki kanun, yönetmelik veya idari kurallarda yer alan belirli hükümlerin eşgüdümünü yapmaktadır. Ancak, görsel-işitsel medya hizmetleri iletimindeki yeni teknolojiler, yapısal değişimin etkisi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması ve iş modellerindeki teknolojik gelişmeler, özellikle ticari yayıncılığın finansmanı ve Avrupa bilgi teknolojilerindeki ve medya endüstrileri ile hizmetlerindeki rekabet ve hukuki yeterlilik için en uygun koşulları, kültürel ve dilsel çeşitliliğe saygıyı da dikkate alarak düzenleyici çerçevenin uyumlaştırılmasını gerekli kılmaktadır."

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Yönerge, Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin geliştirilmiş ve günümüz koşullarıyla uyumlaştırılmış versiyonudur. Bu uyumlaştırma çerçevesinde öncelikle tanımlar kısmı zenginleştirilmiştir. Yeni kavramlar getirilmiş, mevcut kavramların tanımı değiştirilmiştir. Daha önce Direktif'te yer almayan "Program", "Editoryal Sorumluluk", "Medya Hizmet Sağlayıcısı", "İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmeti", "Görsel-İşitsel Ticari İletişim", "Gizli Görsel-İşitsel Ticari İletişim" ve "Ürün Yerleştirme" terimleri tanımlar kısmına eklenmiş; ayrıca daha önce 3. Bölüm Madde 6'da tanımlanan "Avrupa Eserleri" terimi geliştirilip, Yönerge’nin tanımlar kısmına taşınmıştır. Buna göre, Yönerge’de tanımı yapılan kavramlar şunlardır:

-Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri:
Medya hizmet sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olan ve temel amacı kamunun genelini bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek için 2002/21/EC sayılı Yönergenin 2(a) maddesinin anlamı çerçevesinde elektronik iletişim şebekeleri yoluyla program sağlamak olan ve Kurucu Antlaşmanın 49 ve 50. maddelerinde tanımlanan bir hizmet anlamına gelmektedir. Bu tür bir görsel-işitsel medya hizmeti,

bu maddenin (e) bendinde tanımlanan bir televizyon yayını veya bu maddenin (g) bendinde tanımlanan isteğe bağlı bir görsel-işitsel hizmet ve/veya; görsel-işitsel ticari iletişim anlamına gelmektedir.

-Program:
Medya hizmet sağlayıcısı tarafından oluşturulan bir akış çizelgesi veya katalog içindeki tek bir öğeyi oluşturan bir dizi sesli veya sessiz hareketli görüntüler anlamına gelir ve şekil ve içeriği televizyon yayıncılığının şekil ve içeriği ile benzerlik gösterir. Program örnekleri; konulu uzun metrajlı filmler, spor olayları, durum komedileri, belgeseller, çocuk programları ve özgün dramaları içerir.

-Editoryal sorumluluk:
Programların seçimi ve televizyon yayınlarında kronolojik bir akış çizelgesi veya isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde ise bir katalog içinde düzenlenmesine ilişkin etkili bir kontrolün uygulanması anlamına gelir. Sunulan içerik veya hizmetler açısından editoryal sorumluluğun ulusal mevzuat kapsamında herhangi bir hukuki yükümlülük gerektirmesi zorunlu değildir.

-Medya Hizmet Sağlayıcısı:
Görsel-işitsel medya hizmetinin görsel-işitsel içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğu olan ve bu içeriğin düzenlenme biçimine karar veren gerçek veya tüzel kişi anlamına gelir.

-Televizyon yayını:
Programların program akış çizelgesine bağlı olarak eşzamanlı izlenebilmesi için medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan bir görsel-işitsel medya hizmeti anlamına gelir.

-Yayıncı:
Televizyon yayınları medya hizmet sağlayıcısı anlamına gelir.

-İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmeti (Program akışsız görsel-işitsel medya hizmeti):

Programların kullanıcının seçtiği bir zamanda ve medya hizmet sağlayıcısı tarafından seçilen program kataloğuna bağlı olarak münferit isteği üzerine izlenmesi amacıyla medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan bir görsel-işitsel medya hizmeti anlamına gelir.

-Görsel-İşitsel Ticari İletişim:

Ekonomik bir faaliyette bulunan özel veya tüzel bir kişinin, mal, hizmet veya imajını, doğrudan veya dolaylı olarak, tanıtmak amacıyla tasarlanmış sesli veya sessiz görüntüler anlamına gelir. Bu tür görüntüler, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla ya da öz tanıtım amacıyla bir programla birlikte ya da bir program içine yerleştirilerek verilir. Görsel-işitsel ticari iletişim şekilleri diğerlerinin yanısıra televizyon reklâmları, program desteklemesi, tele-alışveriş ve ürün yerleştirmeyi kapsar.

-Televizyon reklamı:

Taşınmaz mülk, hak ve yükümlülükler dahil olmak üzere mal veya hizmetlerin temininin bir ücret karşılığında tanıtımı amacıyla ticaret, iş, zanaat veya bir meslekle bağlantılı bir kamu veya özel teşebbüsü veya gerçek bir kişi tarafından bir ücret veya benzeri bir karşılıkla yapılan her türlü duyuru yayını veya öz-tanıtım yayını anlamına gelir.

-Gizli Görsel-İşitsel Ticari İletişim:

Medya hizmet sağlayıcısı tarafından reklam yapmak maksadıyla ve doğası gereği kamuyu yanlış yönlendirebilecek şekilde; bir mal üreticisinin veya bir hizmet sağlayıcının faaliyetlerinin, ticari markasının, adının, hizmetlerinin, ürünlerinin programlarda sözcükler veya resimler ile tanıtılması anlamına gelir. Bu tür bir tanıtım, özellikle bir ücret karşılığında veya benzeri bir karşılıkla yapılması durumunda kasıtlı olarak yapılmış addedilir.

-Program desteklemesi:
Görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanması veya görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan kamu veya özel bir teşebbüs veya gerçek bir kişinin adını, markasını, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla görsel-işitsel medya hizmetlerinin veya programların finanse edilmesine yönelik yaptıkları her tür katkı anlamına gelir.

-Tele-alışveriş:
Taşınmaz mallar, hak ve yükümlülükler dahil olmak üzere, ücret karşılığında mal veya hizmetlerin temini amacıyla kamuya yönelik doğrudan arz yayını anlamına gelir.

-Ürün Yerleştirme:
Bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla, program içine dahil edilerek veya bunlara atıf yapılarak program içinde gösterildiği her tür görsel işitsel ticari iletişimi ifade eder.[62]

Yönergenin 1. maddesinin (n) bendinde tanımlanan Avrupa eserleri 1997 yılındaki metinle aynı hükümleri taşımaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Yönergeye göre, Avrupa yapımlarından kastedilen AB'ye Üye Devletler ile Avrupa Konseyi'nin Sınırötesi Televizyon Sözleşmesine taraf olan Devletler tarafından yapılan film ve televizyon programları, Üye Devletler ile üçüncü ülkeler arasında akdedilen ikili yapım anlaşmaları çerçevesinde geliştirilen ve AB menşeli yapımcıların toplam bütçesinin yarısından fazlasını karşıladıkları televizyon ve sinema eserleridir.

Görüldüğü gibi, Yönerge, geleneksel yani program akışlı doğrusal televizyon yayıncılığı (linear) ve program akışsız doğrusal olmayan (non-linear) tüm görsel-işitsel hizmetleri kapsamaktadır. Yönerge, geleneksel TV yayıncılığı, internet, cep telefonu gibi "içerik dayatıcı" medyaları "doğrusal" hizmetler olarak, izlediğini-öde,

[62] Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 (15.08.2010)

film ve haber servisleri gibi izleyiciyi sürece katan hizmetleri ise “doğrusal olmayan” hizmetler olarak tanımlamakta ve aralarında net bir ayrım yapmaktadır.

Yönergenin, "Genel Hükümler" başlıklı İkinci Bölümünde, Üye Devletlerin yükümlülükleri, bir yayıncı kuruluşun bir Üye Devlette yerleşik sayılması için gerekli koşullar, yargı yetkisi dahilindeki yayıncılar, Yönergenin uygulama alanı, yayın alma ve yeniden iletim özgürlüğünün teminatı ve yayın alma ile yeniden iletimin kısıtlanabileceği durumlara ilişkin hükümleri içermektedir. Burada Üye Devletlerin hangi koşullarda görsel-işitsel medya hizmetlerine sınırlamalar getirebileceğini belirten Madde 2a, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri bakımından ayrıca düzenlenmiş ve hangi koşullarda hangi önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. Buna göre;

“ (a) önlemler:

(i) aşağıda yer alan sebeplerin her birisi için gereklidir:

- Küçüklerin korunması ve ırk, cinsiyet, din veya milliyet temellerine dayalı nefret uyandırmaya karşı mücadeleyi ve bireylerin kişiliklerini ilgilendiren insan onuru ihlallerini de içeren, özellikle kriminal suçların önlenmesi, araştırılması, incelenme ve kovuşturmasını da içeren kamu politikası,
- Kamu sağlığının korunması,
- Ulusal güvenlik ve savunmanın korunması da dahil olmak üzere kamu güvenliği,
- Yatırımcılar da dahil olmak üzere tüketicilerin korunması,

(ii) (i) alt bendinde atıfta bulunulan amaçlara zarar veren veya bu amaçlara yönelik ciddi ve büyük bir zarar verme riski oluşturan isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine karşı alınır;

(iii) bu amaçlarla orantılı olacaktır.”

Yönergeyle getirilen "Bütün Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanabilecek Hükümler" başlıklı Bölümde; Üye Devletlerin kendi yargı yetkileri altındaki görsel-işitsel medya hizmetleri sağlayıcıları üzerindeki yükümlülükleri, program desteklemesinin şartları, ürün yerleştirmeye ilişkin hükümler yer almaktadır.

Bu kısımdaki en önemli yenilik, "Üye devletler, hizmet alıcılarının, kendi yargı yetkileri altındaki görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarına ait bilgilere kolaylıkla erişebilmelerini sağlamakla yükümlüdürler"(m.3a). Bu hüküm çerçevesinde, Üye Devletler kendi yetki alanlarındaki medya hizmet sağlayıcılarının adı, yerleşik olduğu coğrafi adresi, sağlayıcıya ait kendisiyle doğrudan ve etkili bir şekilde hızlıca temas kurulmasına izin verecek elektronik posta adresini içeren ayrıntılar ve varsa, yetkili düzenleyici veya denetleyici kurumlar gibi bilgilere erişimini temin edeceklerdir. Yine bu kısımda, Üye Devletler'in görsel-işitsel medya hizmetlerinin; "uygun araçlarla, ırk, cinsiyet, din veya milliyete dayalı nefrete kışkırtma içermemesini güvence altına almaları", "medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerini görme veya işitme engelli kişilere aşamalı olarak erişilebilir kılmayı sağlamaları için teşvik etmeleri" ibareleri yer almıştır.

Madde 3e, görsel-işitsel ticari iletişimin koşullarını (ayırt edilebilirliği, temel insan haklarına saygılı olması, hiçbir ayrımcılığı teşvik etmemesi, vb…) içermektedir. Bu maddede, Üye Devletlerin ve Komisyonun, medya hizmeti sağlayıcılarını besinsel veya fizyolojik etkisi olan, özellikle de yağ, yağa dönüşen asitler, tuz/sodyum ve şeker gibi, genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yerleştirilen uygun olmayan görsel-işitsel ticari iletişimine ilişkin mesleki ilkeleri oluşturmak üzere teşvik edecekleri hüküm altına alınmıştır. Madde 3f, program destekleme koşullarını (programın bağımsızlığını etkilememe, desteklemenin aleni olması, belli ürünlerin destekleme kapsamında olmadığı, vb…) ve Madde 3g ürün yerleştirme ile ilgili hükümleri içermektedir. Bu madde ile daha önceden "gizli reklam" olarak adlandırılan reklam mantığı bir çerçeveye oturtularak "ürün konumlandırma" başlığı altında ilk kez açıkça tanımlanmış ve net bir yasal çerçeveye kavuşturulmuştur. Buna göre; görsel-işitsel medya hizmetlerine ürün yerleştirilmesinde yayın akışı, hiçbir koşul altında medya hizmet sağlayıcısının sorumluluğuna ve editoryal bağımsızlığına tesir edecek şekilde etkilenmemeli, ürün veya hizmetlerin, özellikle bu ürünlere veya hizmetlere özel tanıtıcı atıflar yaparak, satın alınmasını veya kiralanmasını doğrudan teşvik

etmemeli, söz konusu ürüne aşırı önem vermemeli ve izleyiciler ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilmelidir.

“Sadece İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine Uygulanabilir Hükümler" başlıklı Bölüm Ilb'de; Üye Devletlerin kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bu tür isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini normal olarak duymayacakları veya görmeyecekleri bir şekilde sunulmasını güvence altına alması ve Avrupa eserlerinin üretimini teşvik etmesi için gerekli önlemleri alması gerektiğini belirtmektedir.

Bölüm IIc, "Televizyon Yayıncılığında Münhasır Haklar ve Kısa Haber Sunumlarına İlişkin Hükümler" başlığını taşımaktadır. Bu kısımda, özellikle "(...) toplum için büyük önem arz ettiği kabul edilen münhasır özellikli olayların, o Üye Devlette kamunun önemli bir kısmının bu tür olayları ücretsiz televizyondan canlı veya banttan izleme imkanından mahrum bırakacak şekilde yayınlanmamalarının güvence altına alınması vurgulanmış ve Üye Devletlerin bu hususta gerekli önlemleri alabileceği belirtilmiştir. Buna ek olarak, Üye Devletlere, "Topluluk içinde yerleşik herhangi bir yayıncının kısa haber sunumu yapmak amacıyla, kamu için büyük önem taşıyan münhasır özellikli olaylara adil, makul ve ayrımcı olmayan bir temelde erişimini sağlamaları gereği getirilmiştir.

"Televizyon Programlarının Dağıtımının ve Üretiminin Desteklenmesi" başlıklı Üçüncü Bölümde düzenlenen 4. Maddeye göre; “Üye Devletler uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla, yayıncıların haberlere, spor karşılaşmalarına, oyunlara (olimpiyat oyunları vb.), reklamlara ve teletekst hizmetleri ile tele-alışverişe ayrılan süre dışındaki iletim sürelerinin çoğunluğunu Avrupa eserlerine ayırmalarını sağlayacaklardır. Bu oran, yayıncının izleyiciye karşı haber verme, eğitme, eğlendirme ve kültür alanındaki sorumlulukları dikkate alınarak, uygunluk kriteri zemininde giderek artan bir şekilde gerçekleştirilmelidir” ifadesi yer almaktadır. Öte

yandan Madde 5'te üye devletlerin yayın akışlarının %10'unu veya bütçelerinin en az %10'unu bağımsız Avrupa eserleri üreticileri için ayırmaları beklenmektedir.[63]

Bölüm IV'den 'Program Destekleme' ibaresi çıkarılmış ve bu kısım Yönerge'de "Televizyon Reklamı ve Tele-Alışveriş" olarak düzenlenmiştir. Bu bölümde, televizyon reklamlarının süreleri, program aralarına yerleştirilmesi, tele-alışveriş görüntülerinin süresi, yerleştirilmesi ve günlük yayın süresi içindeki oranları, alkollü içeceklerin reklam ve tele-alışverişi hakkındaki hükümler belirlenmiştir. Görsel-işitsel medya hizmetleriyle ilgili tüm düzenlemelerin yapıldığı Bölüm II'de yer alan reklamların nitelikleri (ayrımcılık, insan onuru, vb....) ve yine çocuklarla ilgili reklam düzenlemeleri bu bölümden çıkarılmıştır.

Yönerge'de reklamlara yönelik niceliksel sınırlamalar kaldırılmış ve program aralarına reklamların girmesi ile ilgili kurallar daha basit ve daha esnek bir hale getirilmiştir. Buna göre, reklamların ve tele-alışveriş spotlarının günlük yayın süresinin yüzde 20'sini aşamayacağına ve her halükarda münhasıran reklam kuşaklarının günlük yayın süresinin yüzde 15'ini aşamayacağına dair kısıtlama yürürlükten kaldırılmıştır. Bir saatlik yayın süresinde tüm reklamlar için öngörülen oranın yüzde 20'yi geçemeyeceği ilkesi korunmuştur. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinde iki reklam spotu arasında en az 20 dakika süre bulunması zorunluluğu bulunurken, Yönerge'de böyle bir kural bulunmamaktadır. Diğer yandan, sinema filmlerinin, çocuk programlarının, güncel programların ve haber bültenlerinin her 30 dakikada bir kereden fazla reklamla kesilmemesi konusunda kesin hükümler vardır. Yönerge, bölünmüş ekran, sanal reklam, mini-spot ve etkileşimli reklam gibi yeni reklam biçimlerinin kullanımını da desteklemektedir.[64]

Yönergenin Beşinci Bölümünde "Televizyon Yayıncılığında Küçüklerin Korunması" konusu düzenlenmiştir. Yönergenin 22. Maddesine göre "Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların televizyon yayınlarında, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine ciddi şekilde zarar verebilecek, özellikle pornografi veya ölçüsüz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak

[63] S. Özel, 2009, s.154
[64] V. Çakır, 2007, s.202.

amacıyla uygun önlemleri alacaktır. Bu önlemler, yayının iletildiği alandaki küçüklerin bu tür yayınları normal şartlarda görmelerine veya duymalarına engel olabilmek için yayın saatlerinin belirlenmesi veya teknik araçların kullanılması halleri istisnası kaydıyla, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanabilir. Ayrıca, bu tür programların şifresiz yayınlanması halinde, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya tüm yayın süresince görsel bir işaret kullanarak tanımlanmasını sağlayacaktır." ifadesi yer almaktadır.

Yönergenin Altıncı Bölümü ise "Cevap Hakkı" nı düzenlemektedir. Bu bölümü oluşturan 23. Maddeye göre; medeni, idari veya ceza hukuku çerçevesinde Üye Devletlerce kabul edilen diğer hükümler saklı kalmak kaydıyla, bir televizyon programındaki asılsız iddialar sebebiyle yasal çıkarları, özellikle şöhreti ve itibarı zarar görmüş her gerçek veya tüzel kişi, milliyetine bakılmaksızın, cevap hakkı veya eşdeğer telafilere sahip olmalıdır. Üye Devletler, cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin fiilen kullanılmasının makul olmayan süre veya şartlar ileri sürülerek engellenmemesini temin edeceklerdir. Cevap, talebin haklı bulunmasını takiben makul bir zaman zarfında, talebin atıfta bulunduğu yayına uygun bir usul ve zamanda yayınlanacaktır.

Avrupa Birliği'nin medya alanındaki en kapsamlı ve yenilikçi çalışması olan Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ile 1997'deki revizyon metninden farklı olarak, görsel-işitsel alan hemen hemen baştan aşağıya yeniden düzenlenmiştir. Göze çarpan en önemli özelliği, temel hak ve özgürlüklere yapılan vurgunun artırılmış olmasıdır. Bu da Avrupa'da gittikçe daha fazla benimsenen ve ekonomi dışındaki alanlardaki politikaların oluşturulmasında temel teşkil eden bu değerlerin yükseldiğinin bir göstergesidir.

Her şeyden önce düzenlemenin alanı genişlemiş ve başlangıçta yalnızca televizyon ve ilgili yayıncılık faaliyetleri ile sınırlı olan hükümler, tüm görsel-işitsel medya hizmetlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Buna temel olan da gelişen

iletişim ve medya teknolojilerinin toplumun genelinde yaygın olarak kullanılması ve buna paralel olarak bu alandaki düzenlemelere duyulan gereksinimdir.

Yönerge, yönetmelikleri azaltarak ve yüksek tüketici koruma standartlarını sürdürüp sınır ötesi görsel-işitsel medya hizmetleri için eşit şartlar yaratarak, Avrupa'nın TV ve görsel-işitsel endüstrisini güçlendirmektedir. Ayrıca, TV programı tedarikçileri ve üreticilerine yeni finansman formlarına erişim imkanı sağlayarak, Üye Devletler'in bölünmüş ekran reklamı ya da ürün yerleştirme gibi yenilikçi reklam araçları kullanmasına izin vermektedir.

AB, yeni düzenlemeyi "daha az detaylı ve daha esnek bir düzenleme" olarak tanımlamaktadır. Yönerge'nin TV reklamları için koyulmuş kuralları "görsel-işitsel içeriğin daha iyi finanse edilmesi amacıyla modernize ettiği" belirtilmektedir.[65]

Yönerge'nin daha önce yapılan düzenlemelerde olduğu gibi, Avrupa'nın görsel-işitsel modeline, kültürel çoğulculuk, çocukların korunması, tüketici haklarının korunması ve düzenleyici kuruluşların bağımsızlığı gibi ilkeler ile uyumlu olduğunun altı çizilmiştir.

2.6. GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKAYI DESTEKLEYEN MEDYA PROGRAMLARI

AB görsel-işitsel politikasının geliştirilmesinde "Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nden sonra ikinci önemli adım olan MEDYA Programı, Avrupa film ve televizyon sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması ve televizyon kanallarının artan program ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir destekleme mekanizmasıdır.[66]

[65] AVMSD-What is it?, http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/avms/index_en.htm, (01.06.2010)
[66] Avrupa Birliği'nin Telekomünikasyon ve Görsel-İşitsel Politikası http://www.ikv.org.tr/pdfs/5449201c.pdf (21.07.2010)

MEDYA programı, AB'nin görsel-işitsel sektör için belirlediği temel hedefler doğrultusunda, Avrupa yapımı görsel-işitsel eserlerin geliştirilmesini ve dağıtılmasını teşvik ederek Avrupa film ve program endüstrisinin rekabet gücünü artırmayı ve AB içerisinde kültür ve dil çoğulculuğunu korumayı amaçlamaktadır. AB, bu hedeflere yönelik ilk medya programını 1991 yılında hayata geçirmiştir. Günümüzde de devam eden destekleme programlarının içeriği güncel şartlara göre gelişme göstermiştir.[67]

AB'nin program endüstrisinin geliştirilmesi konusunda başlattığı ilk çalışma olan Medya 1 Projesi, 21 Aralık 1990 tarihinde Bakanlar Konseyi tarafından 1991-1995 yıllarını kapsayacak bir etkinlik çerçevesinde kabul edilmiş ve hedeflendiği gibi 1995 yılında sona ermiştir.

MEDYA 1 (1991-1995) programının amaçları arasında Avrupa görsel-işitsel ürünlerinin rekabetçi arzını teşvik etmek, artırmak, filmlerin ve görsel-işitsel programların Topluluk içi değiş tokuşunu yoğunlaştırmak, Avrupa yapım ve dağıtım şirketlerinin dünya pazarlarındaki payını artırmak gibi ifadeler sıralanmıştır.[68]

Komisyonun 1997 tarihli raporunda Medya 1 projesinin Avrupa görsel-işitsel alanına en önemli katkısının, üye devletlerde birbirinden bağımsız şekilde çalışan kişi ve küçük grupları biraraya getirerek, güçlü bir program endüstrisinin yaratılmasını sağlayacak ortak düşüncelerin üretilmesini yaratmak olduğu vurgulanmıştır.

Bu program bittiğinde Konsey, edinilen pozitif deneyimi hesaba katmış ve Temmuz 1995'te, Avrupa görsel-işitsel alanının geliştirilmesi ve dağıtım için 265 milyon Euro, medya profesyonellerine gereken eğitimin verilmesi için ise 45 milyon Euro olmak üzere toplam 310 milyon Euro ayrılan MEDYA II (1996-2000) programını kabul etmiştir.

---

[67] Action programme to promote the development of the European audiovisual industry (Media) (1991-1995)
http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24104a_en.htm (15.06.2010)

[68] G. Karadağ, 2006, s. 106.

MEDYA II (1996-2000) programı temel olarak profesyonellerin eğitimi, görsel-işitsel yapımların üretimi ve dağıtımı alanlarına odaklanmıştır. Bu amaç, finansal ve teknik yardım sağlamak yoluyla, özellikle küçük ve orta boy işletmelerin gelişimi ve inisiyatifine uygun bir ortamı cesaretlendirmek; yapım projelerinin gelişimini hızlandırmak; Avrupalı dağıtımcılar arasında şebekeleşmeyi teşvik etmek ve onları Avrupalı sinema filmlerinin yapımına yatırım yapmaları için cesaretlendirmek; Avrupalı filmlerin daha geniş uluslaraşırı dağıtımını teşvik etmek; görsel-işitsel ve sinema yapıtlarının dil çeşitliliğini desteklemek gibi hedeflerle desteklenmiştir.[69]

Dağıtım konusu AB'nin yapısı nedeniyle önemli bir sorun olarak görülmüştür. Programda dağıtıma önem verilmesinin amacı, bu alanda ABD ile rekabette oluşan açıkların kapatılması olmuştur. Nitekim, 1997 yılı raporunda da bu konuya vurgu yapılmıştır.

MEDYA II'yi takiben 2001-2005 dönemini kapsayan ve 2000/821/AT sayılı ve 20 Aralık 2000 tarihli Konsey Kararı çerçevesinde yürürlüğe konan MEDYA Plus programına, 50 milyonu görsel-işitsel alanda faaliyet gösteren profesyonellerin eğitimi ve 350 milyonu da görsel-işitsel eserlerin yapımı, dağıtımı ve promosyonu için olmak üzere toplam 400 milyon Euro'luk bütçe sağlanmıştır. 29 Nisan 2004 tarihinde alınan 2004/846/EC sayılı kararla Programın uygulama süresi 2006 tarihine kadar uzatılmış, bütçesi de 453,6 milyon Euro olarak değiştirilmiştir.[70]

MEDYA Plus programının amacı; sektörde çalışabilecek Avrupalı profesyonelleri uluslararası piyasada rekabet edebilecek düzeye getirmek üzere eğitmek, Avrupa görsel-işitsel endüstrisindeki rekabeti güçlendirmek, çeşitli Avrupa organizasyonları arasındaki işbirliği bağlantılarının kurulmasını desteklemek, Avrupalı yapım şirketlerinin ve projelerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve finansal destek sağlamak, Avrupa sinematografik eserlerinin ve radyo-tv

[69] A.g.e., s. 106-107.
[70] MEDIA Plus (2001-2006): programme to encourage the development, distribution and promotion of European works, http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24224_en.htm, (15.06.2010)

programlarının dağıtımını, promosyonunu ve tanıtımını desteklemek olarak belirlenmiştir.

Bu programla, görsel-işitsel eserlerin yapım ve dağıtımında yeni teknolojiler alanında eğitim sağlanacağı, online eğitim, yenilikçi öğretme yöntemleri ve görsel-işitsel endüstrideki işletmeciler arasında işbirliği teşvik edileceği, düşük yapım kapasitesine sahip bölgelerde görsel-işitsel endüstrinin gelişimine ve bağımsız küçük ve orta ölçekli girişimcilere özel önem verileceği belirtilmiştir.[71]

Program üye devletlerdeki işletmecilere, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine, Kıbrıs, Türkiye, Malta ve Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ni imzalamış olan ülkelere açık tutulmuştur.

Avrupa Komisyonu, görsel-işitsel sektörü destekleyen eğitim programı ve Medya Plus programını geliştirerek devam ettirmek amacıyla Medya 2007 programını önermiştir. 2007-2013 yıllarını kapsayacak olan yeni MEDYA programı, profesyonellerin eğitimi, üretim projelerinin geliştirilmesi, film ve görsel-işitsel programların dağıtımı, görsel-işitsel programların ve filmlerin promosyonu ile film festivallerinin desteklenmesi bölümlerinden oluşmaktadır.

MEDYA 20007'nin diğer hedefleri; Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini, sinema ve görsel-işitsel mirasını korumak ve geliştirmek, Avrupa vatandaşlarının söz konusu mirasa ulaşımını sağlamak ve kültürlerarası diyaloğu ilerletmek, Birlik içinde ve dışında Avrupa yapımlarının dolaşımını artırmak, Avrupa görsel-işitsel sektörünün rekabet gücünü artırmaktır.[72]

MEDYA 2007 programı ile daha güçlü bir görsel-işitsel sektör hedeflenmiş ve bu hedefin Avrupa kültürel kimliğine ve çeşitliliğine yardımcı olması amaçlanmıştır. Bu açıdan diğer MEDYA programlarının hedeflerine bakıldığında

[71] G. Karadağ, 2006, s. 108.
[72] Arzu Kihtir, "Media PLUS: The European Union Program on the European Audiovisual Policy", *3rd International Symposium Communication in the Millenium*, North Carolina, 11-13 Mayıs 2005, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1663, İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:65, s. 272-273.

2007 başlıklı programda kültürel kimliğe destek amacı daha belirgin gözükmektedir.[73]

Avrupa Parlamentosu 13 Aralık 2007'de 3. Ülkeler ile Avrupa ülkeleri görsel-işitsel sektörleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla 2 milyon Euro'luk bir bütçeyi onaylamıştır. Üçüncü ülkeler; Avrupa Ekonomik Alanına (European Economic Area) üye ülkeler, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesini imzalayan ülkeler ve AB ile anlaşmaları olan ülkeler olarak sıralanmıştır. Ancak Türkiye'nin Medya programlarında yer alabilmesi için televizyon yayınlarını düzenleyen mevzuatını Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ile uyumlaştırması gerekmektedir.

2.7. AVRUPA'DA GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKA ALANINDAKİ DİĞER DÜZENLEMELER

Her ne kadar AB görsel-işitsel politikası, Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi üzerine inşa edilmiş olsa da, bu temel belgeler paralelinde ve yukarıda sözü edilen gelişmeler ışığında birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Televizyon alanındaki teknolojik gelişmeler, ticari yayıncılık karşısında kamu yayıncılığının özellikle çocukların ve gençlerin korunması başta olmak üzere çeşitli konularda gerek bizzat Birlik bünyesinde gerekse Avrupa Konseyi bünyesinde çeşitli düzenlemeler, görüşler, tavsiyeler, belgeler, ilke kararları hatta konferanslar gerçekleştirilmiştir. Bu başlık altında, kısaca bu düzenlemeler ele alınmaktadır.

-19.09.1996 tarihli Multimedya Toplumunda Kamu Hizmeti Televizyonunun Görevi Hakkında Avrupa Parlamentosu Kararı: Üye Devletlerde kamu hizmeti yayıncılarının, sayısal radyo ve televizyon yayıncılığındaki öneminin altı çizilmiş ve kamu hizmeti yayıncılarının sayısal alana adil ve erken girişinin sağlanması öngörülmüştür. Bunlara ek olarak, kamu hizmeti yayıncılarının hizmetlerini, analogdan sayısal alana taşıyabileceği, böylelikle, yerel, ulusal ve uluslararası yeni ve daha iyi erişim noktalarının çoğaltılarak, yüksek kalitenin ve çeşitliliğin

[73] S. Özel, 2009, s.155.

sağlanabileceği sistemlere ilişkin kamu ve özel yatırımlarının kolaylaştırılması önerilmiştir.

-Aldatıcı ve Karşılaştırmalı Reklamlarla ilgili 10 Eylül 1984 tarihli ve 84/450/EEC sayılı Konsey Direktifi'ne değişiklik getiren Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 6 Ekim 1997 tarih ve 97/55/EC sayılı Direktif: Aldatıcı reklamlara ve doğuracakları haksız sonuçlara karşı tüketicileri, tacirleri ve bir meslek ve sanatla uğraşan kişileri ve genel olarak kamu yararını korumak ve karşılaştırmalı reklamlara izin verilmesinin koşullarını belirlemek amacıyla hazırlanmış olan Direktifte, aldatıcı reklam ve karşılaştırmalı reklam kavramlarının tanımları yapılmış, aldatıcı reklamın tespitinde dikkat edilecek hususlar belirtilmiştir.[74]

-25 Ocak 1999 tarihli ve 1999/C 30/01 sayılı Konsey ve Üye Devlet Hükümet Temsilcileri Kararı: Karar, AB Komisyonunu üye devletlerde kamu yayıncılarına sağlanan kamu yardımlarının hukuki zeminini kuvvetlendirecek tedbirleri 2001 yılının sonuna kadar belirlemeye davet etmiştir. Aynı kararda görsel-işitsel sektöre sağlanan devlet yardımlarının "iletişim özgürlüğünü teminat altına almanın başlıca yöntemlerinden biri" olduğu ifade edilmektedir. Karar'da, fırsat eşitliği temelinde ve ayrım yapmadan çeşitli kanallara ve hizmetlere yaygın kamusal erişimin, kamu hizmeti yayıncılığının özel yükümlülüklerini yerine getirmede gerekli bir önkoşul olduğu belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, kamu hizmeti görevlendirmesinin, kamu hizmeti yayıncılığının yeni görsel-işitsel ve bilgi hizmetleri ile yeni teknolojilerin yararlarını kamuya götürmede önemli bir rolü olduğu belirtilmiştir.[75]

-Komisyonun "Televizyon Yayınlarında Ebeveyn Kontrolüne İlişkin Çalışma" adlı görüşü hakkında alınan Avrupa Parlamentosu Kararı (COM (1999) 371-C5-0324/1999-1999/2210 (COS)): Karar'da çocukların psikolojik sağlığına zarar verebilecek televizyon programları ve ağlar (network) yoluyla yapılan görsel-işitsel hizmetlerdeki şiddet ve gençler için zararlı olabilecek hususların artışını önlemek

[74] Zakir Avşar ve Müge Elden, *Reklam ve Reklam Mevzuatı,* Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayınları, Ankara, 2004, s. 409.
[75] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41999X0205:EN:NOT (15.09.2010)

amacıyla çalışmalar yapılması öngörülmüştür. Bu bağlamda, üye Devletlerin kültürel, sosyal ve hukuki değerlerindeki farklılıklarına karşın, yasal bir çerçeve içinde, ebeveyn (parental) kontrol mekanizması yoluyla, etkili sistemlerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Karar'da ayrıca, aileler ve eğitim dünyası da dahil olmak üzere, ulusal ve yerel düzeyde, medyada çocukların korunması konusunda bilinç arttırıcı kampanyaların yapılması; Avrupa'da, söz konusu alanda Komisyon'un kararları da göz önünde bulundurularak, televizyon programları için filtreleme teknolojisinin uygulanması ve bu bağlamda üye Devletlerde televizyon filtreleme cihazlarının tüm ailelerin karşılayabileceği bir fiyatta olması öngörülmüştür.[76]

-30 Nisan 2004 tarihli Avrupa Görsel-İşitsel ve Bilgi Hizmetleri Endüstrisinin Rekabetliliğine İlişkin Çocukların ve İnsan Şerefinin Korunması ve Cevap Hakkı Hakkında Tavsiye Önerisi (COM (2004)341)[77]: Üye Devletler, endüstri ve diğer ilgili taraflar ve özellikle izleyici toplulukları arasında daha etkin bir işbirliği sağlamak için atılmış önemli bir adımdır. Ayrıca, bu alana, yeni teknolojik gelişmelerin getirmiş olduğu sorunlara da bir yanıt olarak değerlendirilebilir.

Öneride, milli kanun koyucuların, görsel-işitsel endüstrinin ve ailelerin, çocukları medyanın zararlı etkilerinden korumak için üzerlerine düşen görevleri yerine getirmek zorunda olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda Öneri, on-line görsel-işitsel ve bilgi hizmetlerinin çocuklar tarafından daha güvenli şekilde kullanılmasını sağlamak için özellikle aileler, eğitimciler ve öğretmenlerin yeni hizmetlerin potansiyeli hakkındaki bilgilerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmasına ilişkin öneriler getirmektedir. Söz konusu belgede yer alan diğer bir öneri de, Konsey Direktifi'nde öngörülmüş olduğu üzere, kadın ve erkeklerin mal ve hizmetlere ulaşmada eşit muamele ilkesi uyarınca cinsiyet, ırksal ve etnik köken, din veya inançlar, engeller, yaş veya cinsel tercihe dayanan ayrımcılığa karşı mücadele için çalışmalar yapılmasıdır. Bu öneri ile insan onurunun korunması ve ifade özgürlüğü

[76] http://www.europarl.europa.eu/omk/omnsapir.so/ (15.09.2010)
[77] Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on the protection of minors and human dignity and the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and information services industry, COM (2004)341 final, 30.04.2004.

ilkeleri arasında doğru bir denge kurmak amaçlanmıştır. Öneri içinde sınırötesi yayıncılık alanındaki en önemli hususlardan biri olan cevap hakkına da değinilmiş, tüm medyada uygulanabilecek etkili bir cevap hakkı için, örneğin iddianın farklı bir ülkede yayınlandığı bir durumda, üye Devletlere kendi hukuk düzenlerine veya uygulamalarına tüm medyada cevap hakkını sağlayan yasalar eklemeleri için çağrıda bulunulmuştur.[78]

-Avrupa Konseyi İletişim Bakanları Konferansları

Kitle İletişimi Yürütme Komitesi periyodik olarak kitle iletişim konularında Avrupa Bakanlar Konferanslarını düzenlemektedir. Üye ülke yetkililerinin medya alanındaki gelişmeler hakkında bilgi alışverişinde bulunmaları, ortak politikalar üretmeleri ve işbirliği sağlamaları amacıyla yapılmış olan Konferanslar şunlardır:

1."Avrupa'da Televizyonun Geleceği" konulu Birinci Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Viyana, 9-10 Aralık 1986).

2."Uluslararası Çerçevede Avrupa'da Kitle İletişim Politikaları" konulu İkinci Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Stockholm, 23-24 Kasım 1988).

3."1990'larda Avrupa Medyası Nereye Gidiyor?" konulu Üçüncü Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Lefkoşa, 9-10 Ekim 1991).

4."Demokratik Toplumda Medya" konulu Dördüncü Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Prag, 7-8 Aralık 1994).

5."Bilgi Toplumu" konulu Beşinci Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Selanik, 11-12 Aralık 1997).

6."Yarın İçin Bir Medya Politikası" konulu Altıncı Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Polonya-Krakow, 15-16 Haziran 2000).

7."Küreselleşme Sürecinde Kültürel Çeşitlilik ve Medya Çoğulculuğu" konulu Yedinci Kitle İletişim Politikaları Avrupa Bakanlar Konferansı (Ukrayna-Kiev, 10-11 Mart 2005).[79]

---

[78] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0341:FIN:EN:PDF (15.09.2010)

[79] Kitle İletişim Politikası Hakkında Avrupa Bakanlar Konferansları, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=29f920ff-c28e-4f40-8162-f85ce110e73b, (06.08.2010)

Yukarıda anılan Konferanslar sonunda genel olarak, fikir ve beyan özgürlüğü ile diğer haklar ve meşru çıkarlar arasındaki dengenin sağlanması, medya hizmet ve çeşitliliğinin çoğulculuğu, sosyal bütünlüğün sağlanması ve özellikle meydana gelen değişimler ışığında, yeni yasal çerçeve, düzenleyici çerçevenin adaptasyonu gibi konularda deklarasyonlar yayınlanmıştır. Söz konusu deklarasyonlar, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış olmalarına karşın, AB müktesebatının kazanımları olarak değerlendirilmelidir. Çünkü, AB'nin görsel-işitsel politika belgelerinin birçoğunda bu Konferans kararlarına atıflar yapılmıştır. Bu bağlamda, bütün bunlar AB üyeliğine aday olması nedeniyle görsel-işitsel medya mevzuatını AB müktesebatına uyumlaştırmakla yükümlü olan Türkiye için de önemli belgelerdir.

BÖLÜM 3

GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKANIN AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA UYUMLAŞTIRILMASI

3.1. UYUMLAŞTIRMA SÜRECİNDE TEMEL BELGELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.1. Katılım Ortaklığı Belgesi

Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), AB'ye aday ülkeler için Komisyon tarafından hazırlanan ve her bir aday ülkenin AB'ye katılım yönünde gelişme kaydetmesi gereken öncelikli alanların değerlendirildiği bir belgedir. Türkiye'nin, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesinde aday ülke ilan edilmesinin ardından, Avrupa Komisyonu tarafından, Türkiye'nin Kopenhag ekonomik ve siyasi kriterlerine uyum sağlama ve Topluluk müktesebatını kabul etme doğrultusundaki yükümlülükleri kapsamında yapması gerekenleri, kısa ve orta vadeli önceliklere ilişkin bir takvimi de içerecek şekilde hazırlanan, "Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi" 8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı ile kabul edilmiş ve 24 Mart 2001 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde, Türkiye İçin KOB'un gözden geçirilmesi yönünde bir karar alınmış ve bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan KOB 14 Nisan 2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilmiştir.

KOB daha sonra Kasım 2005 ve son olarak da Kasım 2007 olmak üzere AB Komisyonu tarafından iki defa daha gözden geçirilmiştir.

Tez konusuyla ilgili olarak Türkiye'nin yapması gerekli uyum çalışmaları KOB'un "Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog ve Siyasi Kriterler" başlığını taşıyan

Öncelikler bölümünde açıklanmıştır. Buna göre; basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğüne ilişkin reformların yapılması ve sürdürülmesi, şiddet içermeyen görüş açıklamaktan sanık veya mahkum olanların durumlarının çözüme kavuşturulması, Türk vatandaşlarının televizyon ve radyo yayıncılığında anadillerini kullanmalarını yasaklayan hükümlerin kaldırılması, özellikle yerel ve bölgesel özel yayıncılara yönelik mevcut engellerin kaldırılması, kültürel çeşitliliğin sağlanması ve kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların kültürel haklarının teminat altına alınması, radyo ve televizyon yayınlarına ve Türkçe dışındaki diğer dillerle yapılan eğitime etkili bir erişimin sağlanması ile "Üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri Üstlenebilme Yeteneği" başlıklı bölümde "Kültür ve Görsel-İşitsel Politika" alt başlığında "Görsel-işitsel politika alanında, başta Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi olmak üzere, mevzuat uyumunun başlatılması istenmiştir.

Orta Vade başlıklı bölümde yine "Kültür ve Görsel-İşitsel Politika" (Bilgi Toplumu ve Medya) paragrafında "Görsel-İşitsel mevzuatın uyumlaştırılmasının tamamlanması ve bağımsız radyo-televizyon düzenleyici kurumunun imkanlarının arttırılması, düzenleyici otoritenin bağımsızlığının ve idari kapasitenin güçlendirilmesi talep edilmiştir.

KOB, genel olarak değerlendirildiğinde, basın ve ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi, kültürel çeşitliliğin sağlanması ve kültürel hakların korunması bakımından Türkçe dışında yapılan radyo ve televizyon yayınlarına erişimin etkili biçimde geliştirilmesi ile eğitim hakkı sağlanması gibi temel konular perspektifinde, Türkiye'nin kültür ve görsel-işitsel politikaya uyum sürecinin başlatılması istenmiştir.

3.1.2. Ulusal Program

Ulusal Program, AB'ye aday ülkeler tarafından hazırlanarak Avrupa Komisyonuna sunulan, KOB'da yer alan önceliklerin ne şekilde yerine getirileceği ve AB'ye entegrasyon için ne tür hazırlıkların yapılacağı hususlarının yer aldığı bir belgedir.

8 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Konsey'ince onaylanan KOB'da yer alan öncelikler doğrultusunda, Türkiye tarafından hazırlanan "Ulusal Program" da 19 Mart 2001 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.

Ulusal Program, 2003 yılında revize edilerek "AB Müktesebatının Benimsenmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" adıyla yürürlüğe girmiştir. KOB'da görsel-işitsel alanda AB mevzuatına uyum sağlanması ve Yeni Düzenleyici Çerçeve mevzuatının etkin bir şekilde uygulanması temel bir öncelik olarak yer aldığından, Avrupa görsel-işitsel eserlerinin geliştirilmesi, dağıtılması ve teşvik edilmesine yönelik bir program (MEDIA-Plus) uygulanması konulu 20 Aralık 2000 tarih ve 2000/821/EC sayılı Konsey Kararı ve Avrupa görsel-işitsel programı kapsamında bir eğitim programının (MEDIA-Training) uygulanmasına ilişkin 19 Ocak 2001 tarih ve 2001/163/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Kararı'na tam uyumun ve programlara katılımın sağlanması için Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin uyumlaştırılması gerektiği belirtilmiş ve bu konuda gerekli çalışmaların Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından sürdürüldüğü ifade edilmiştir.[80]

Ulusal Program 2008 yılında tekrar revize edilerek, 31 Aralık 2008 tarihli ve 27097 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ulusal Program'da "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" (AİHS) hükümleri ile "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi" (AİHM) içtihadı ile uyumlu olarak düşünce, ifade ve basın özgürlüklerinin genişletildiği, bütün Türk vatandaşlarının kültürel zenginlik ve haklarının güvence altına alındığı, Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi ve yayın hakkı sağlandığı, görsel-işitsel politika alanında özellikle Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile ilgili mevzuat uyumuna devam edileceği belirtilmiştir.[81]

[80] T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği 2003 Yılı Ulusal Program Dokümanları http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=196&l=1 (17.08.2010)
[81] T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği 2008 Yılı Ulusal Programı, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42260&l=1 (17.08.2010)

3.1.3.İlerleme Raporları

Bu kısımda, Türkiye-AB ilişkilerinde önemli kararların alt yapısını oluşturan İlerleme Raporları (Progress Report) ele alınacaktır.

İlerleme Raporları, AB Komisyonu tarafından aday ülkenin o yıl içerisinde gerçekleştirdiği olumlu ilerlemelerin ve gerçekleştirilmeyen konulardaki isteklerin bildirildiği, aday ülkenin tam üyelik yolundaki çabalarına yönelik genel değerlendirmelerin yapıldığı ve genellikle o yılın Ekim ayında açıklanan raporlardır. Haziran 1998'de yapılan Cardiff AB Konseyi'nde, her bir aday ülke için 1998 yılından itibaren düzenli olarak İlerleme raporları hazırlanacağı kararlaştırılmıştır. İlerleme Raporları, 2004 yılı örneğinde olduğu gibi Türkiye-AB ilişkilerinde kimi zaman kilit rol oynarken, kimi zaman da AB'nin adeta bitmek tükenmek bilmeyen istekleri nedeniyle tartışılmıştır.

İlerleme Raporlarında dikkat çeken en önemli nokta, ilk raporun hazırlandığı 1998 yılından itibaren devamlı olarak ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, farklı dil ve lehçelerde yayınlar, AB medya politikasına uyumun yeterli oranda gerçekleştirilemediği, medya sahipliği ve yabancıların hisse oranları konularında eleştiri ve isteklerin yer almasıdır.

Kapsamlı olarak hazırlanmış ilk rapor hüviyetindeki 2000 yılı İlerleme Raporunda; azınlıklar için radyo ve televizyon yayınları konusunda durumun iyileşmediği, mülga 3984 sayılı Kanunun ve diğer mevzuatın AB müktesebatıyla uyumlu olmadığı, özellikle tanımlar, yetki, yayın alma özgürlüğü, milliyet temelinde ayrımcılık, Avrupalı ve bağımsız eserlerin desteklenmesi, reklamcılık, televizyon yoluyla alışveriş, küçüklerin korunması ve yabancı sermaye payı konuları başta olmak üzere, müktesebattan büyük farklar tespit edildiği belirtilmiştir.[82]

82 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (01.08.2010)

2001 Yılı İlerleme Raporu'nda, 4756 sayılı Kanun ile mülga 3984 sayılı Kanunda RTÜK'e Milli Güvenlik Kurulu'nun bir temsilci ataması ile yapılan değişiklik eleştirilmektedir. Bu eleştiri 2005 yılındaki Anayasa ve kanun değişikliği ile RTÜK'ün yeni üyeleri seçilene kadar devam edecektir.[83]

2002 yılı Raporunda hem olumlu hem de olumsuz yönler detaylı olarak açıklanmaktadır. Buna göre, "RTÜK Kanununda, Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılmasına imkan veren değişiklik, Türkiye'yi Avrupa standartlarına yaklaştıran olumlu bir gelişme olarak karşılanırken; "RTÜK'ün idari kapasitesine ilişkin olarak; Milli Güvenlik Kurulu'nun Kurul üzerindeki etkisinin artması, Kurulun bağımsızlığını ve hesap verebilirliğini zayıflatacağı eleştirisi yapılmaktadır.[84]

Farklı dil ve lehçelerde yayınlar konusunun ağırlıklı olarak incelendiği 2003 Yılı İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin bu alanda uyum düzeyinin sınırlı kaldığı, Türk mevzuatının ve uygulamaların müktesebata uyumlu hale getirilmesi için büyük ölçekli ek çabalar sarf edilmesi gerektiği belirtilmiştir.[85]

Sonuçları bakımından en etkili olan ve Türkiye'ye müzakere sürecinin yolunu açmış olan 2004 yılı İlerleme Raporu, 6 Ekim 2004 tarihinde yayınlanmış ve 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi öncesi, Türk ve AB kamuoyu tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Basın özgürlüğünün kapsamının yeni Basın Kanunu ile daha da genişlediği, Yükseköğretim Kurulu ve RTÜK gibi kuruluşlarda askeri temsilciliklerin kaldırıldığı, görsel yayın alanında çok önemli ilerleme kaydedildiği, Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde yayınların Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) tarafından başlatıldığı, yapılan değişiklikler sonucu Türkiye'nin görsel-işitsel politika alanındaki mevzuatının, müktesebat ile kısmen uyumlu olduğu, müktesebata uyumun reklamcılığa yönelik bazı hükümlerle sınırlı kaldığı, sonuç bölümünde de

---

83 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf (01.08.2010)

84 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (01.08.2010)

85 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf (01.08.2010)

yeni Basın Kanunu ve Anayasa değişiklikleri ile basın özgürlüğünün daha da güçlendiği, ifade özgürlüğü alanında önemli oranda iyileştirme sağlandığı raporlanmıştır.[86]

2005 Yılı İlerleme Raporunda, basın özgürlüğü konusunda yeni Basın Kanunu ve Ceza Kanununun kabul edilmesi ile olumlu gelişmeler gözlendiği, radyo-televizyon yayıncılığı alanında ise sınırlı bir ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Farklı dil ve lehçeler konusunda TRT dışında ulusal özel kuruluşların yayın yapmaması özellikle eleştirilmiş, görsel-işitsel müktesebat ile uyum düzeyinin reklamcılık ve küçüklerin korunmasına ilişkin bazı hükümlerle sınırlı kaldığı belirtilmiştir.[87]

Bundan önceki raporlarda olduğu gibi 2006 yılı İlerleme Raporunda da, özellikle farklı dil ve lehçelerde yayın konuları üzerinde durulmuş, ayrıca, Türkiye'nin AB görsel-işitsel müktesebatıyla uyum düzeyinin sadece reklamcılık ve küçüklerin korunması ile ilgili bazı hükümlerle sınırlı kaldığı, TRT'nin ve RTÜK'ün bağımsızlığı konusunun endişe kaynağı olduğu, KOB'da öngörülen ilerlemelerde ciddi gecikmeler olduğu ve bu nedenlerle medya ve görsel-işitsel politika alanlarında uyumun çok sınırlı kaldığı belirtilmiştir.[88]

"Görsel-işitsel politika alanında müktesebata uyum konusunda hiçbir ilerlemenin kaydedilmediği" şeklinde oldukça sert bir eleştirinin yer aldığı 2007 yılı İlerleme Raporu'nda, farklı dil ve lehçelerde yayın konusu önceliğini kaybetmiştir. Bu kez, RTÜK'e yönelik eleştiriler dikkat çekicidir. Özellikle, bağımsızlık ve frekans tahsisi eleştiri konusu olmuştur. Kablolu yayınların ruhsatlandırılması ve yetkilendirilmesine ilişkin düzenlemede, kablo operatörlerine RTÜK tarafından

---

86 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf (07.08.2010)

87 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf (07.08.2010)

88 http://www.abgs.gov.tr/files/Duyurular/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf (07.08.2010)

uygun bulunmayan yabancı kaynaklı programları yayımlamama yükümlülüğünün Sınır Tanımayan Televizyon Direktifiyle uyumlu olmadığı belirtilmiştir.[89]

2008 Yılı İlerleme Raporu'nda farklı dil ve lehçelerde yayın konusunda zaman kısıtlamalarının devam ettiği, Türkiye'nin görsel-işitsel politika alanındaki AB medya müktesebatı ile uyum düzeyinin çocukların korunması ve reklamlar ile ilgili hükümlerle sınırlı kalmaya devam ettiği belirtilmiştir.[90]

2009 Yılı İlerleme Raporu'nda; Türkçe dışındaki dillerde yayın yapan özel kanallarda, içerik ve zaman sınırlamasının devam ettiği, AB müktesebatına uyum açısından gelişme kaydedilmediği, mülga 3984 sayılı Kanunda, tanımlar, yargı yetkisi, yayın alım ve yeniden iletim özgürlüğü, Avrupa eserleri ve bağımsız eserlerin teşvik edilmesi, önemli olaylar ve yabancı sermaye payı üzerindeki sınırlamalar açısından hala sorunlar bulunduğu belirtilmiş, ayrıca yayıncılık sektörünün yönetimi açısından, RTÜK'ün frekans tahsislerini yenilememiş olmasının yayıncılık sektörüne zarar verdiği raporlanmıştır.[91]

2010 Yılı İlerleme Raporu'nda; AB müktesebatına uyum açısından gelişme kaydedilmediği, medya mevzuatının Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesiyle uyumlu olmadığı ve frekans tahsisinin halen yapılmadığı ifade edilmiştir.[92]

İlerleme Raporları değerlendirildiğinde, genel olarak eleştirilerin basın ve ifade özgürlüğü, kültürel hakların korunması bakımından Türkçe dışındaki dillerde yayın hakkı, AB müktesebatına uyum, yabancı sermaye payı üzerindeki sınırlamalar,

---

89 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf (07.08.2010)

90 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf (07.08.2010)

91 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf (07.08.2010)

92 http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf (25.11.2010)

frekans tahsisi ve RTÜK'ün idari kapasitesi ve bağımsızlığının güçlendirilmesi konuları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

3.2.TÜRKİYE'DE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA ALANINDAKİ DÜZENLEMELER

Radyo ve televizyon rejiminin hukuki kaynağı, ilk olarak 1961 Anayasası'nın 121. maddesinde yer almıştır. Bu maddenin 1. Fıkrasında "*radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir*" şeklindeki hüküm ile bu alanda bir tekel yaratıldığı kabul edilmektedir. Bunu izleyen düzenleme ise 1963 tarihli ve 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu olmuştur. Kanunun 35. maddesi, Türkiye'de radyo ve televizyon istasyonları kurma ve işletme hakkını TRT Kurumu'na vermiştir. Kamu yayıncılığını ve devlet tekelini işaret eden düzenlemelerin yer aldığı 1961 Anayasası'nın 121. maddesi, 1488 sayılı Kanunla değiştirildikten sonra, "*radyo ve televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur ve idaresi tarafsız bir kamu tüzelkişiliği halinde kanunla düzenlenir*" hükmü ile radyo-televizyon tekelini daha açık bir biçimde öngörmüştür.[93] Yapılan Anayasa değişikliğiyle, devlet tekelinin radyo ve televizyon yayıncılığında ağırlığı artmış ve TRT, özerk olmaktan çıkarılıp tarafsız bir kuruluş haline getirilmiştir.

3.2.1.1980 Sonrası Radyo-Televizyon Yayıncılığı

1982 Anayasası döneminde 1961 Anayasa'sının yayıncılıkla ilgili 121. maddesinin yerine 133. maddesi getirilmiştir. Ancak maddenin içeriğinde bir değişiklik yapılmamış ve TRT yine sadece tarafsız bir kurum olarak tanımlanmış ancak özerklikten söz edilmemiştir. Buna göre 1982 Anayasası'nın 133. maddesinin 1. fıkrası, "*Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir*" diyerek, 1961 Anayasası'nda olduğu gibi, radyo-televizyonu Devlet tekeline bağlamıştır.[94]

[93] Kayhan İçel ve Yenel Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku*, Beta Basım, İstanbul, 2009, s. 343.
[94] A.g.e., s. 344.

Anayasa değişikliği radyo ve televizyon alanına yönelik mevzuatta da değişiklik yapılmasını gerektirmiş ve Anayasa'nın 133. maddesine dayanılarak hazırlanan 2954 sayılı TRT Kanunu 14 Kasım 1983 tarihinde kabul edilerek, 1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni Yasa yurt içinden yapılacak tüm radyo ve televizyon yayınları ile diğer tüm elektronik yayınların gözetim, denetim ve değerlendirmesini yapmak üzere Radyo Televizyon Yüksek Kurulu (RTYK) 'nun kurulmasını öngörmüştür.[95]

Bu dönemde RTYK özel yayıncılığı düzenlemekten çok, TRT'yi denetleyen bir kurul olarak nitelendirilebilir. 2954 sayılı Yasaya göre RTYK, yurt içine yapılacak radyo ve televizyon yayınları için kanunda belirtilen yayın esaslarına uygun ilkeleri saptamakla ve kanundaki görev ve esaslara uyulmasının gözetimi, denetimi ve değerlendirilmesi ile görevlendirilmiştir. Kanun, TRT Yönetim Kurulu ve TRT Genel Müdürlüğü için aday belirleme yetkisini RTYK'ya vermiştir. 1980'ler boyunca, TRT'ye Genel Müdür adayları saptama sırasında sık sık gündeme gelen RTYK'nın 1989 yılının başlarında kablolu televizyon, TRT vericilerinin PTT'ye devri ve belediyelerin çanak antenlerle bölgelerine ilettikleri uydu yayınları yüzünden rolü artmış, ancak, 1990'dan itibaren yasal dayanağı olmaksızın başlayan ticari yayıncılıkla ilgilenmek zorunda kalmış ve güçlü bir kurul olamamış ve 1994'te çıkarılan yeni yasa ile yerini RTÜK'e bırakmıştır.[96]

Bu arada Avrupa ülkelerinde radyo ve televizyon yayıncılığı 1980'li yıllarda büyük bir değişim sürecine girmiş, yayıncılık alanındaki güçlü Devlet tekelleri birer birer sona ermeye başlamıştır. Bu değişim kamu hizmeti yayıncılığı modelinin düşünce tarzını sarstığı gibi, toplumda 'daha çok televizyon' isteğini de beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda da hem ülke sınırları içinde hem de uluslararası planda, tekelci rejimler için söz konusu olan katı kuralların yumuşatılması gereği ortaya çıkmıştır. Deregülasyon kavramı önce ABD'de ortaya çıkmış ve 1980'lerin başında da Batı Avrupa'nın gündemine girmiştir.[97]

---

[95] A. Aziz, 2006, s. 96.
[96] Gülseren Adaklı, "Yayıncılıkta Düzenleyici Kurullar ve RTÜK", (Ed.) B. Kejanlıoğlu, S. Çelenk ve G. Adaklı, *Medya Politikaları*, İmge Yayıncılık, Ankara, 2001, s.111.
[97] A. Çiftçi, 1999, s. 82.

Radyo ve özellikle televizyon yayıncılığı açısından Avrupa'da deregülasyon, yayıncılık üzerindeki devlet tekellerinin kaldırılması ve yayıncılığın yönetimi, finansmanı ile programcılığı düzenleyen mevzuatın yumuşatılması, azaltılması ve serbestleştirilmesi, kısaca katı kurallardan arındırma anlamına gelmektedir. ABD'de ve Avrupa'da radyo-televizyon yayıncılığında görülen bu değişim rüzgarından Türkiye de etkilenmiştir.

TRT'nin tekelinin anayasal olarak devam ettiği bir dönemde, 1980'li yılların ortalarında uydu yolu ile radyo ve özellikle televizyon yayınlarının tüm dünyada izlenmeye başlanması ve bunun getirdiği sorunlar Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Çanak antenler aracılığı ile yabancı yayınların Türkiye'de izlenmeye başlanması, belediyelerin çanak antenler kurarak dışarıdan gelen bu yabancı yayınları halka izlettirme yarışları, TRT yayın tekelinin, yabancı televizyon yayınları ile delinmesinin ilk adımı olmuştur. 1988 yılının son aylarında başlayan kablolu televizyon yayıncılığı, 1989'un ilk günlerinde çıkan yasa gereği PTT'ye devredilen vericiler ve 1989'da önce yurt dışında sonra da Türkiye'de kurulan Magic Box şirketi 1989 yılını Türkiye'de yayıncılık açısından bir dönüm noktası haline getirmiştir.[98]

Aynı yılın sonlarına doğru bu kez İngiltere'den "Number 1 FM" ve Fransa'dan "Show Radyo" kanalları ile ilk radyo yayınları başlamıştır. Radyo yayınlarının daha kolay olması, yurt dışından yapılan bu yayınların çanak antenlerle alınarak yurtiçi kurulan karasal vericilerle verilmesi, Anayasadaki TRT tekeline karşı olan bu yayınları daha farklı boyutlara getirmiştir.

Yaşanan bu yasadışı gelişmeler sonrasında ilk kez 1992 yılında yasal bir düzenleme yapılması gündeme gelmiştir. Aynı zamanda 1993 yılının başında korsan radyo ve televizyon istasyonlarının Anayasa'ya ve Telsiz Kanunu'na aykırı olduğu gerekçesiyle kapatılması gerektiğini belirten genelgeler yayınlanmış ve bütün ticari radyo ve televizyon istasyonları kapatılmıştır. Ancak bu durum sadece 2 ay sürmüş,

[98] D. Beybin Kejanlıoğlu, *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü*, İmge Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 445.

gerek yayıncıların gerek halkın yoğun talepleri ve siyasilerin de desteğiyle yayınlar tekrar başlatılmıştır.[99]

3.2.2. Mülga 3984 sayılı Kanun ve Radyo ve Televizyon Alanında Yapılanma

Ülkemizde temel yasadan yoksun olarak özel radyo ve televizyon yayınlarının sürdürülmesi, 1982 Anayasası'nın 133. maddesinin, 8 Temmuz 1993 tarihinde değiştirilerek radyo ve televizyon yayınları üzerinden anayasal olarak TRT tekelinin kaldırılması ile yeni bir süreç başlamıştır.

1982 Anayasası'nın 133. maddesinin TRT'ye yayınlarda tekel hakkı tanıyan ilk hali, "*Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir…*" şeklinde düzenlenmişken, söz konusu anayasa değişikliğinden sonra bu madde "*Radyo ve televizyon istasyonlarını kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumunun özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.*" hükmünü içerir hale getirilmiştir.[100]

Anayasanın 133. maddesinde yapılan değişiklikle radyo ve televizyon yayınlarındaki tekelci yapı kaldırılmış, özel radyo ve televizyon istasyonlarının kurulması, çıkarılacak yeni bir yasa çerçevesinde serbest bırakılmıştır. Böylece, 1990 yılından beri Anayasaya aykırı olarak yasal dayanaktan yoksun yapılan yayınların Anayasaya aykırılık durumları da ortadan kalkmıştır.[101] Ancak, yasal olabilmeleri için değişen yeni 133. maddenin öngördüğü yeni bir radyo ve televizyon yasasının çıkarılması gerekmiştir.

Anayasanın öngördüğü yeni radyo ve televizyon yasası daha önce de belirtildiği gibi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi referans alınarak, "Radyo

[99] A.g.e., s. 387-390.
[100] Murat Özgen, "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Olgusu ve Toplumsal Etkileri", (Ed.) Metin Işık ve Ayhan Erdem, Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, s.107.
[101] A. Aziz, 2006, s. 191.

ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"[102] adı ile çıkarılmış ve 20 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylelikle radyo ve televizyon yayıncılığı da hukuki dayanağına kavuşmuştur.

Mülga 3984 sayılı Kanun, 2954 sayılı Yasayı kaldırmamış, sadece bir kısım maddelerini iptal etmiştir. Yasanın 1. Maddesinde amacını "…*Radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir*…" şeklinde açıkladığı ve 2. Maddesinde de "…*ne isim altında olursa olsun…yurt içine ve dışına yapılan radyo ve televizyon yayınları*"nı kapsamına aldığı için, hem özel hem de kamusal tüm radyo televizyon kuruluş ve yayınları hakkında uygulanacağı belirtilmiştir.[103]

Mülga 3984 sayılı Kanunun en önemli düzenlemelerinden biri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) adı ile yeni bir kurulun kurulmasını öngörmesi olmuştur. Buna göre Üst Kurulun beşi iktidar partisi veya partilerinin, dördü muhalefet partilerinin göstereceği adaylar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce seçilen dokuz üyeden oluşacağı belirtilmiştir. RTÜK üyelerinin seçimini öngören madde birçok kez eleştiri konusu olmuş[104] ve 2005 yılında Anayasanın 133. maddesinde yapılan değişikle tekrar düzenlenmiştir. Bu konu ileride detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Mülga 3984 sayılı Kanunun 8. Maddesinde, RTÜK'ün görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Buna göre, RTÜK, frekans tahsis etmek ve yayın izni vermek, radyo ve televizyon kuruluşlarına ulusal, bölgesel ve yerel yayınları için ulusal kanal ve frekans bandı planlamalarına uygun işletme izni vermek ve denetlemek, yayıncı kuruluşları ülkenin değişik bölgelerinde yayın yapmaya teşvik etmek, yayın izni alabilmek için gerekli olan ön şartları tespit etmek ve kamuoyuna duyurmak, radyo ve televizyon yayınlarının 4. maddede yer alan yayın ilkelerine ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğu açılarından denetlenmesini yapmak, yayın kuruluşlarının bu Kanun hükümlerine aykırı yayın yapması ve tahsis şartlarına

[102] R.G:. 20.04.1994, S:21911
[103] K. İçel, 2009, s. 392.
[104] G. Adaklı, 2001, s. 113.

uymaması halinde gerekli müeyyideleri uygulamaya karar vermek, radyo ve televizyon yayınları ile ilgili olarak kamuoyunda doğan tepki, beğeni ve hassasiyetleri sürekli olarak izlemek ve gerekli yönlendirmelerde bulunmak amacıyla kamuoyu araştırmalarını yapmak ve yaptırmakla görevli ve yetkilidir.[105]

Özel radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleyen mülga 3984 sayılı Kanun, AB'ye uyum sürecinde köklü değişikliklerin yapıldığı, hemen her uyum paketinde önemli değişikliklerin gerçekleştiği ve özellikle farklı dil ve lehçelerde yayına imkan tanınması ile 2004 İlerleme Raporu'nda "uyum çalışmalarının özü" olarak nitelendirilen bir mevzuat olmuştur.

3.2.3. 4756 sayılı Kanun İle Yapılan Değişiklikler

Uyum paketleri içinde yer almasa da, radyo ve televizyon mevzuatında ilk değişiklikler 15 Mayıs 2002 tarihli 4756 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Değişen ve gelişen teknoloji, ekonomik ve sosyal gelişmeler değişiklik yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu değişikliklerden Tez konusu bakımından önem taşıyanlar; yayın ilkelerini düzenleyen 4. madde, Üst Kurulun seçimi ve görev süresini düzenleyen 6. madde, yeniden iletimi düzenleyen 26. madde, cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen 28. madde, özel radyo ve televizyonların kuruluş ve hisse oranlarını düzenleyen 29. madde, seçim dönemlerinde yayınları düzenleyen 32. madde ve müeyyideleri düzenleyen 33. maddede yapılan değişiklikler olmuştur.

Anayasa Mahkemesi 21.09.2004 tarihinde 4756 sayılı yasa ile değiştirilen yasanın üst kurulun seçimi ve görev süresi, yayın kuruluşlarının kuruluş ve hisse oranları ile düzeltme ve cevap hakkını düzenleyen maddeleri ile ilgili olarak yürürlüğü durdurma kararı vermiştir.

4756 sayılı yasa ile 33. maddede yapılan değişiklik Tez konusu bakımından önemlidir. Çünkü, bu değişiklik ile kanalların yayın durdurma cezası kaldırılarak,

[105] Halit Yılmaz, *İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi*, İmaj Yayınları, Ankara, 2006, s. 66-67.

yayın ilkelerinin ihlali durumunda öncelikle uyarı, sonra para cezası, durdurma ve son olarak iptal cezaları öngörülmüştür. Böylelikle, "ekran karartma" dönemi sona ermiştir. Kanalın cezalandırılması yerine ihlalin yapıldığı programa ceza verilmesi ilkesi getirilmiştir.

Ayrıca, TRT Kurumunun Yükümlülüğü başlıklı 35. maddede yapılan değişiklikle bu maddede var olan RTÜK yetkisi ortadan kaldırılmıştır. 35. maddede "yayın ilke ve esaslarının ihlali halinde TRT kurumu, ihlalin niteliği ve ağırlığı açıkça belirtilerek Üst kurulca uyarılır" denilmekteydi. TRT'nin denetiminin RTÜK'ten alınmış olması tartışma konusu olmuş ve kimilerince RTÜK'ün bu yetkisinin sona erdirilmesi özel yayın kuruluşlarının aleyhine bir durum oluşturmuş ve TRT'nin denetlenmesi konusunda yasal boşluk oluşturmuştur. Bu boşluk, Tez'in ilerleyen bölümlerinde anlatılacak olan farklı dil ve lehçelerde yayınlar konusunda tekrar sorun yaşanmasına sebep olmuştur.

4756 sayılı Kanun ile yapılan değişiklerle, ifade özgürlüğünün sağlanması, yeniden iletim yasağının kaldırılması, reklamlar, tele-alışveriş ve küçüklerin korunması gibi konularda AB görsel-işitsel mevzuatına uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

3.3.TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL POLİTİKASINA UYUM ÇABALARI

3.3.1. AB'ye Uyum Sürecinde Yapılan Düzenlemeler

Yayıncılık mevzuatımızda uyum çalışmalarının ilki Ulusal Programda "Siyasi Kriterler" başlığı altında "Düşünce ve İfade Özgürlüğü" çerçevesinde taahhüt edilen; "Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılmasına ilişkin hükümler hayata geçirilecek" hedefinin uygulamaya geçirilmesi olmuştur. Bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla, mülga 3984 sayılı Kanun, Üçüncü Uyum Paketi çerçevesinde, 3 Ağustos 2002'de kabul edilen

4771 sayılı Kanun ile yeniden değişikliğe uğramıştır. Yayın İlkelerini düzenleyen 4. maddede değişiklik yapılmış, Aralık 2002'de de "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmeliğe göre Türk vatandaşlarının geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayınların yalnızca TRT tarafından yapılabileceği belirtilmiştir. Söz konusu Yönetmelik, TRT tarafından Danıştay'a açılan yürütmeyi durdurma davası nedeniyle uygulanamamıştır. Daha sonra çıkarılan 4928 sayılı VI. Uyum Paketi çerçevesinde, aynı maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkanının hem kamu hem de özel radyo ve televizyon kuruluşları aracılığıyla sağlanması yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Bu süreç sonrasında 7 Haziran 2004 tarihinde ilk olarak Boşnak dilinde olmak üzere farklı dil ve lehçelerde yayınlar TRT kurumu tarafından, TRT-3 televizyonu ve Radyo-1'de "Kültürel Zenginliğimiz" adıyla başlatılmıştır.

TRT Kanunu'nun 21. maddesinde yapılan değişikliğin ardından TRT'nin 7 gün 24 saat Kürtçe yayın yapan televizyon kanalının (TRT ŞEŞ) 1 Ocak 2009 tarihinde yayın hayatına başlamasından dokuz ay sonra RTÜK, özel kanalların da tam gün farklı dil ve lehçelerde yayın yapmasının önünü açacak yönetmelik değişikliği için çalışmalara başlamış ve yapılan çalışmalar sonucunda 13 Kasım 2009 tarihli "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bunun ardından birçok kuruluş, başka dillerde yayın yapmak üzere RTÜK'e başvurmuştur. Başvuruda bulunan yayın kuruluşlarından şartları eksiksiz yerine getirenlerin, söz konusu yönetmelik kapsamında yayına geçebileceklerine karar verilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye AB'ye uyum sürecinde kendinden talep edilen farklı dil ve lehçelerde yayınlara ilişkin üzerine düşen görevleri yerine getirmiş ve söz konusu yayınlara izin verilen özel kanal ve radyolarda başlanmıştır. Farklı dil ve lehçelerde yayın konusu dördüncü bölümde detaylı olarak anlatılacaktır.

AB mevzuatına uyum ile ilgili diğer önemli bir gelişme de 17 Nisan 2003 tarihinde yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik olmuştur. Yönetmelik; yayıncılık ile ilgili tanımlar, küçüklerin korunması, reklamlar ve tele-alışveriş, yeniden iletim ve kamunun önemli olaylara erişimi konularında yeni düzenlemeler getirmiştir. AB mevzuatına benzer hükümler yönetmelikte de yer almış ve direktifte yer alan koruyucu simge sistemi yönetmeliğin 41. maddesinde düzenlenmiştir. Belirli yaş grupları için simgeler tanımlanmış ve görsel ve işitsel olarak yapılacak bilgilendirmelerle özellikle çocukların korunması amaçlanmıştır.[106]

Avrupa eserleri ve bağımsız eserlerin desteklenmesi konusu da Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Ancak, bu oranlar; yüzde 5 eğitim, yüzde 5 kültür ve yüzde 5 Türk Halk ve Sanat Müziği şeklinde düşük oranlar olmuştur. Oysa Direktif'te "…en az %10'unun ve uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla, yayıncıların haberlere, spor programlarına, milli oyunlara, reklamlara ve teletekst hizmetlerine ayrılmış süreler hariç olmak üzere yayın sürelerinin "çoğunluğunu" Avrupa yapımlarına ayırmasını temin edeceklerdir" ifadesi vardır.[107]

Bunların dışında, mülga 3984 sayılı Kanunun yayın ilkelerini düzenleyen 4. maddesinde çok sayıda değişiklik yapılmıştır. 3 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı III. Uyum Paketinde, yayın ilkelerine, "Özel hayatın gizliliğine saygılı olunması" ve "Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" ilkeleri eklenmiş;[108] aynı Kanunun 26. maddesi de şu şekilde değiştirilmiştir: "Bu Kanuna aykırı olmamak kaydıyla, yayınların yeniden iletimi serbesttir. Yeniden iletime ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

[106] V. Çakır, B. Gülnar, 2007, s. 218.
[107] Mine Gencel Bek, "Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki İletişim Politikalarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme", (Ed.) Mine Gencel Bek, *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 255.
[108] T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri, M&B Tanıtım Hizmetleri, Ankara, 2007, s. 22.

3 Mart 2004 tarihinde 5101 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, mülga 3984 sayılı Kanunun 4. maddesine, "Yayınlarda, eser ve bağlantılı hak sahiplerini 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile tanınan hakların ihlal edilmemesi"; 1 Temmuz 2005 tarihinde 5378 sayılı Kanun ile "Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi" ilkeleri eklenmiş, 14.07.2004 tarihinde kabul edilen 5218 sayılı VIII. Uyum Paketi'yle de, RTÜK üyeliğine MGK Genel Sekreterliği'nce aday gösterilmesine dair hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

RTÜK'ü anayasal dayanağa kavuşturan bir değişiklik de RTÜK üye seçimleri ve görevlerine ilişkindir. 24 Haziran 2005 tarihinde kabul edilen 5373 sayılı Kanun ile Anayasa'nın 133. maddesi değiştirilerek RTÜK üyelerinin seçiminde değişiklik yapılmıştır.[109] Anayasa m. 133'teki değişiklik; "Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle TBMM Genel Kurulunca seçilir. RTÜK'ün kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir" şeklinde gerçekleşmiştir.

AB'ye uyum çerçevesinde yapılan bütün bu düzenlemelere karşın, 2006 yılı İlerleme Raporu'nda; Türkiye'nin AB görsel-işitsel müktesebatıyla uyum düzeyinin sadece reklamcılık ve küçüklerin korunması ile ilgili bazı hükümlerle sınırlı kaldığı ve medya ve görsel-işitsel politika alanlarında uyumun çok sınırlı olduğu belirtilmiştir. 2007 yılı itibariyle yürürlüğe giren AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin de görsel-işitsel alanı baştan aşağıya yeniden düzenlemesiyle birlikte, AB mevzuatına tam uyum ve Ulusal Programda taahhüt edilen hedefler gerçekleştirilememiştir. Özellikle tanımlar, yargı yetkisi, alım özgürlüğü, kısa gösterim hakkı, önemli olaylara erişim, Avrupalı ve bağımsız yapıtların desteklenmesi, reklamcılık, televizyon yoluyla alışveriş, küçüklerin korunması, cevap hakkı, radyo televizyon işletmelerinde yabancı sermayenin payı üzerindeki

[109] Bu husus 2005 İlerleme Raporu'nda da belirtilmiştir.

sınırlamalar gibi konular başta olmak üzere giderilmesi gereken önemli farklar ortaya çıkmış ve yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir.

3.3.2. Üyelik Müzakerelerinin Başlamasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

Bilindiği gibi, Türkiye ile yapılacak müzakerelerde müktesebat 35 başlıktan oluşmakta ve Tez konusu 10. Fasıl "Bilgi Toplumu ve Medya" içinde değerlendirilmektedir. Fasıl, "Bilgi Toplumu" ve "Medya" olarak iki ana bileşen kapsamında ele alınmaktadır. Medya alanındaki müktesebatın amacı, görsel işitsel medya hizmetlerinin AB içinde serbest dolaşımının sağlanmasıdır. Medya alanındaki çalışmalarda sorumlu kurum RTÜK olarak belirlenmiştir. Medya alanındaki temel AB müktesebatı ise en son 2007 yılında güncellenen Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi (2007/65/EC)'dir.

"Bilgi Toplumu ve Medya" faslı için tarama süreci 12-13 Haziran 2006 ile 13-14 Temmuz 2006 tarihlerinde yapılmıştır. Avrupa Komisyonu 3 Temmuz 2007 tarihinde tarama raporunu hazırlamış ve 25 Temmuz 2008 tarihinde Türkiye'ye açılış kriterlerinin karşılanması halinde bu fasılda müzakerelerin açılacağını bildirmiştir.

10. Fasıl için açılış kriteri:
"Türkiye, Komisyona, AB görsel-işitsel müktesebatına hukuki uyum için, düzenleyici kurum RTÜK'ün bağımsızlığını ve idari kapasitesini güçlendirecek önlemlerin yanı sıra ulusal düzenleyici çerçevenin, Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinde tanımlandığı üzere, televizyon yayınlarının alım ve yeniden iletim serbestisi ilkesine uyumunu sağlayacak somut önerileri de içeren açık bir takvime sahip bir Eylem Planı sunacaktır."

Bunun üzerine, Türkiye, Komisyona 7 Ağustos 2008 tarihinde 10. Faslın açılış kriteri için bir Eylem Planı sunmuştur. Eylem Planı, AB görsel-işitsel müktesebatı ile hukuki uyum için açık bir takvim ile müktesebatın bu alanda

yürürlüğe konması ve uygulanmasının yanı sıra düzenleyici kurumun bağımsızlığını güçlendirecek ve gerekli idari kapasiteyi tesis edecek bir dizi eylemi de içermektedir.

Eylem Planına göre, Türkiye, AB görsel-işitsel müktesebatına genel uyum konusunda, temel mevzuatını, Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ile uyumlaştırmayı planlamaktadır. Bu tanımlar, yargı yetkisi, önemli olaylar, kısa gösterim, bağımsız eserlerin desteklenmesi, kapsam (isteğe bağlı TV benzeri program akışsız medya hizmetleri, IPTV, video-on-demand vb ile program akışlı geleneksel medya hizmetleri), yayıncılık ilkeleri ve Avrupa eserlerini kapsamaktadır. Yayıncılık kanunundaki değişiklikler aynı zamanda, bir başka ülkenin yargı yetkisi altındaki yayıncıların Türk izleyicilere yönelttikleri reklam pencerelerini, lisansları ve sayısal yayıncılığı da kapsayacaktır. Ayrıca, Türkiye, özel radyo ve televizyon kuruluşlarındaki yabancı sermaye payındaki üst sınır ile gerçek veya tüzel yabancı hissedarlara getirilen kısıtlamaları da kaldırmayı, televizyon yayınlarının alımı ve yeniden iletim özgürlüğü bakımından, yayıncılık Kanununun 25. ve 26. maddelerini Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesinin 2a maddesine uyumlaştırmayı da planlamaktadır.

Türkiye, Avrupa Komisyonu'na AB görsel-işitsel müktesebatına hukuki uyum için, düzenleyici kurum RTÜK'ün idari kapasitesini ve bağımsızlığını güçlendirecek önlemleri içeren bir Eylem Planı sunmuştur. Bu planda RTÜK'ün işlevselliğini güçlendirecek dört eylem sunulmuştur. Bunlar:

1-RTÜK, yeni frekans planlamasına uygun olarak frekans tahsis etmeyi ve lisans vermeyi amaçlamaktadır.

2-RTÜK, AB müktesebat uyumu gereksinimlerini takip etmek üzere ayrı bir birim kurmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, ayrı bir birim küçüklerin korunması için Akıllı İşaretler Sistemini uygulayacak ve yeni bir kurumsal ilişkiler yönetim birimi farklı iletişim kanallarını kullanarak ilişkileri düzenleyecek ve yayıncıların da dahil olduğu kamudan gelen şikayetleri değerlendirecektir.

3-RTÜK, kararlarını kendi web sitesinde yayınlamayı amaçlamaktadır.

4-RTÜK, kamunun düzenleyici sürece katılımını ve RTÜK kararları üzerinde görüş alışverişini sağlamak üzere kamu ile istişare forumu tesis etmeyi

amaçlamaktadır. Radyo ve TV yayıncıları düzenli olarak toplanacak Foruma davet edileceklerdir.

Türkiye tarafından hazırlanan Eylem Planı 18 Aralık 2008'de Brüksel'de gerçekleşen AB Konseyi Genişleme Grubunda üye devlet temsilcileri tarafından değerlendirilmiş ve eylem planında verilen taahhütlerin söz konusu faslın açılması için yeterli olduğu belirtilmiştir. 19 Aralık 2008 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen Türkiye-AB Hükümetlerarası Katılım Konferansı'nda 10. Fasıl müzakereye açılmıştır.[110]

Yapılan değerlendirmelerin neticesinde, "Bilgi Toplumu ve Medya" başlıklı fasıl içerisinde yer alan AB müktesebatına tam uyumun sağlanması ve uygulanmasının yanı sıra kapanış kriterlerini yerine getirmesi halinde söz konusu faslın geçici olarak kapanacağı belirtilmiştir.

Bu fasıla ilişkin getirilen kapanış kriterleri sadece yayıncılık alanını değil aynı zamanda telekomünikasyon alanındaki hususları da kapsamaktadır. Yayıncılık alanındaki kriterler:

1-Türkiye, görsel-işitsel politika alanındaki müktesebatın özellikle ulusal hukuki çerçevenin televizyon yayınlarının alım ve yeniden iletim özgürlüğü ilkesine uyumunu sağlayan önlemleri içeren Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesinin aktarılmasını amaçlayan mevzuatı kabul etmelidir.

2-Türkiye, görsel-işitsel düzenleyici sürecin şeffaflığının ve yetkili düzenleyici kurumun bağımsızlığının sağlanması hususunda kabul edilen önlemlerin etkisi konusunda ilgili taraflarla bir kamuoyu istişaresi gerçekleştirmeli ve sonuçlarını uygun yollarla ortaya koymalıdır.

Türkiye için hazırlanan 2008 ve 2009 yılları İlerleme Raporlarında da belirtildiği gibi, RTÜK yayıncılarla düzenli bir diyalog tesis etmiş ve kararlarının şeffaflığını güçlendirmiştir. Tüm RTÜK kararları, 15 Ağustos 2008'den itibaren Üst Kurulun internet sitesinde duyurulmaya başlanmıştır. Kararların internet ortamında

[110] 10. Fasıl: Bilgi Toplumu ve Medya, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=75&l=1 (12.10.2010)

kamuyla paylaşılmasıyla, şeffaflaşma ve alınan kararlara, ilgili tüm sektör mensuplarının kolayca ulaşması hedeflenmektedir.

Bütün bu gelişmeler ışığında, Türkiye'nin görsel-işitsel alandaki müktesebatını AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ile uyumlaştırmak ve RTÜK'ün şeffaflığını ve bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla yasa değişikliği çalışmaları yapılmış ve AB görsel-işitsel mevzuatını temel alan 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" 3 Mart 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

3.3.3. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ve Görsel-İşitsel Alanda Yeniden Yapılanma

Radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, yürürlüğe girdiği tarihten bu güne kadar yapılan çok sayıda değişiklikle günün şartlarına uyarlanmak istenmişse de, yayın teknolojisindeki hızlı değişim, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları gibi temel nedenlerle yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir.[111]

AB mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı ile açılan 10. fasılda AB'ye sunulan Eylem Planı ile Ortak Müzakere Pozisyon Belgesinde, AB mevzuatı ile tam uyumun 2009 Aralık ayı sonuna kadar tamamlanması taahhüt edilmiştir.

Bu çerçevede RTÜK bünyesinde AB mevzuat uyumunu ön planda tutan yasa değişikliği çalışmaları yürütülmüş, ilgili kamu kurumları, radyo ve televizyon kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınarak yapılan çalışmalar sonucunda AB müktesebatına uyum çerçevesinde 2007 yılı Aralık ayında

[111] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf (16.01.2011)

AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren "AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi" hükümleri esas alınarak düzenlenen yasa "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" adı ile çıkarılmış ve 3 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[112]

AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi hükümleri esas alınarak hazırlanan 6112 sayılı Kanun, sektörün sorunlarına çözümler getirmekte, karasal ortamda 1994 yılından beri süren lisanssız dönemin bitirilmesini hedeflemekte, düzenleme konusundaki yetki karmaşasını ortadan kaldırmakta, yayın denetimi konusunda RTÜK'ü daha etkin kılmakta ve yayıncılık sektöründe rekabeti ve çoğulculuğu sağlamayı amaçlayan hükümler içermektedir.[113]

Kanun, yeni yayın teknolojilerine hukuksal altyapı hazırlayarak yayıncılık alanında önemli bir açılım gerçekleştirmekte, yayıncılık alanında yeni bir uygulama olarak ortaya çıkan isteğe bağlı hizmetlere imkan vermektedir.

Kanun, görsel-işitsel medya hizmetleri alanında ortaya çıkan yeni teknoloji ve hizmetler esas alınarak, iki ana kavram üzerine oturtulmuştur. Bunların ilki, bir program akışı çerçevesinde sunulan radyo ve televizyon yayın hizmetleri, diğeri ise yeni teknolojilerin getirdiği program akışsız, isteğe bağlı yayın hizmetleridir. Bu iki unsur, ilgili AB Yönergesinde tek bir şemsiye kavram altında, televizyon yayınları ile birlikte isteğe bağlı yayın hizmetlerini içine alacak şekilde "görsel-işitsel medya hizmetleri" terimi içinde düzenlenmektedir. Bu kavram, Kanunda radyo ve televizyon yayın hizmetleriyle birlikte isteğe bağlı yayın hizmetlerini de içerecek şekilde "yayın hizmeti" terimi olarak kullanılmıştır. AB Yönergesinin, sadece televizyon ve televizyon benzeri görsel-işitsel yayınları düzenlemesine karşın, Kanun radyo yayınlarını da kapsamakta olup, seçilecek kavramın radyo yayıncılığını da ifade edebilmesi öngörülmüştür.

---

[112] R.G.:03.03.2011, S:27863

[113] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf (16.01.2011)

Buna bağlı olarak, “yayın hizmetleri” terimine ilave olarak, radyo ve televizyon yayıncısı ile birlikte isteğe bağlı yayın hizmet sağlayıcısını da içerecek şekilde “medya hizmet sağlayıcılar” terimi, reklam, program desteklemesi, tele-alışveriş, ürün yerleştirme, öz tanıtım ve yeni reklam tekniklerini içine alacak “ticari iletişim” terimi AB müktesebatına uygun olarak geliştirilen yeni terimlerdir.

Yönergeye paralel olarak, yayın hizmeti ilkeleri, tüm yayın hizmet sağlayıcılarının uyması zorunlu ortak ilkeler, radyo ve televizyon yayıncılarına yönelik ilkeler ve sadece isteğe bağlı yayın hizmet sağlayıcılarına uygulanacak ilkeler olmak üzere üç kategoride düzenlenmiştir.

Bunun yanı sıra, AB mevzuatına uyum çerçevesinde, Yargı Yetkisi, Avrupa Eserleri, Kısa Gösterim Hakkı, Toplumun Önemli Olaylara Erişimine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca akıllı işaretler koruyucu sembol sistemi ve izleyici temsilciliği hukuksal alt yapıya kavuşturulmuştur.

Yasada yer alan tanımlar, AB Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi dikkate alınarak yenilenmiştir. Kanunda tanımlar sadeleştirilmiş ve anlam bütünlüğü sağlanmıştır. Yeni düzenlemeyle, Avrupa eserleri, bağımsız yapımcı, editoryal sorumluluk, gizli ticari iletişim, medya hizmet sağlayıcı, isteğe bağlı yayın hizmeti, koruyucu sembol, sayısal yayın, ürün yerleştirme, verici tesis ve işletim şirketi ve multipleks kapasitesi gibi yeni tanımlar mevzuata girmiştir.

Kanun ile dünya ile eşzamanlı olarak karasal sayısal televizyon yayıncılığına sorunsuz biçimde geçilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede geçici düzenleme ile iki yıllık süre içinde sayısal frekans ihalesinin ve tahsislerin yapılması, tahsis tarihinden itibaren iki yıllık süre içinde de analog televizyon ve sayısal televizyon yayınlarının paralel olarak sürdürülmesi öngörülmektedir. Bu süre sonunda, karasal ortamdan yapılan analog televizyon yayınlarının uluslararası düzenlemelere de paralel olarak sonlandırılması temin edilecektir.

Bilindiği üzere mülga 3984 sayılı Kanun, ilk yürürlüğe girdiğinde yayın sektörü ile ilgili tüm düzenleme yetkisi RTÜK'e verilmiştir. Ancak, çeşitli nedenlerle yapılan değişikliklerle, radyo ve televizyon yayıncılığı alanının düzenlenmesinde yetki ve görevler Haberleşme Yüksek Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Eski adıyla Telekomünikasyon Kurumu) ve RTÜK tarafından paylaşılır hale getirilmiştir. Bu arada yürürlüğe giren 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile Haberleşme Yüksek Kurulu kaldırılmış ve millî frekans planında radyo ve televizyon yayınlarına ayrılan frekans bantlarının frekans planlarının yapılması ve uygulanması yetkisinin RTÜK'e ait olduğu hükme bağlanmıştır. Kanunda, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu hükümleri esas alınarak, radyo ve televizyon yayınları için ayrılan frekans bantlarının frekans planlarının yapılması yetki ve görevinin Üst Kurula ait olması öngörülmüştür.[114]

Kanunda medya sahipliği konusu yeniden ele alınarak düzenlenmiştir. Bu konuda radyo ve televizyon sahibi olmayla ilgili sınırlamalar daraltılarak netleştirilmiş, tekelleşmeyi engellemek üzere de, ortak olunabilecek medya hizmet sağlayıcı kuruluşların azamî sayısı ve elde edilen sektörel gelir temelinde bir düzenleme getirilmiştir. Ayrıca yayın kuruluşlarında yabancı sermaye oranı %25'ten %50'ye yükseltilmiştir.

Kamu yayın kuruluşları ile özel yayın kuruluşlarının ayrı kurallara ve denetime tabi olması, AB müktesebatına uyum çerçevesinde yapılan tarama sürecinde eleştirilmiş ve bu durumun özel yayın kuruluşları açısından haksız rekabete neden olduğu değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu bağlamda Kanun ile 3984 sayılı Kanunun ilk hâlinde olduğu gibi, TRT'nin de denetiminin Üst Kurul tarafından gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

AB mevzuatına uyum açısından son derece önemli olan yayın ihlali ve uygulanacak yaptırım arasındaki orantılılık da Kanunda yaptırım silsilesi oluşturulurken dikkate alınmıştır. Bu bağlamda yaptırımlar program durdurma, idari

[114] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf (16.01.2011)

para cezası, gelir getirici yayın yapmama, geçici yayın durdurma ve yayın lisansı iptali şeklinde kademeli olarak belirlenmiştir.

Cevap ve düzeltme hakkı yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, ilgili tarafa, mahkemeye başvurmadan önce yayın kuruluşundan cevap ve düzeltme hakkının kullandırılmasını isteme imkanı sağlanmıştır.

Ayrıca Kanunda, RTÜK'ün şeffaflığı ve bağımsızlığına atıf yapan hükümler yer almaktadır. Kanunun ilgili maddelerinde RTÜK'ün, idari ve mali özerkliğe sahip, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde kurulduğu ve bu Kanun ve mevzuatta kendisine verilen görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getireceği belirtilmiştir.

3.3.4. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesinin Karşılaştırılması

6112 sayılı Kanunun kapsamı radyo ve televizyonun yanı sıra isteğe bağlı yayın hizmetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. AB'ye uyum sürecinde uyumlaştırma yapacağımız AB mevzuatı olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesindeki düzenlemede de yayıncılık alanı iki temel üzerinde değerlendirilmekte olup, bunlardan biri geleneksel yayıncılık olarak tanımlanan program akışlı yayıncılık (linear broadcasting) diğeri ise isteğe bağlı program akışsız yayıncılıktır (non-linear broadcasting).

Kanunun "kapsam" başlığını taşıyan 2. maddesinde AB Yönergesine uygun olarak "yargı yetkisi" düzenlenmiştir. Bu maddedeki düzenlemelere bakarsak, AB Yönergesindeki düzenlemelerle paralel olduğunu görürüz. Buna göre; medya hizmet sağlayıcı, şirket merkezinin Türkiye'de bulunması ve yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Türkiye sınırları içinde alınıyor olması durumunda Türkiye'de yerleşik kabul edilir. Medya hizmet sağlayıcının şirket merkezinin Türkiye'de

bulunmasına rağmen, yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararların Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf başka bir ülkede alınması ya da yayın hizmetlerine ilişkin editoryal kararlar Türkiye'de alınmakla birlikte şirket merkezinin anılan Sözleşmeye taraf başka bir ülkede bulunması durumunda medya hizmet sağlayıcı, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir. Ancak, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücü her iki ülkede de bulunmakla birlikte, hangi ülkede daha yoğun olarak çalışıldığının tespit edilemediği durumlarda medya hizmet sağlayıcı, şirket merkezinin bulunduğu ülkede yerleşik kabul edilir. Yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının, her iki ülkede de yoğun olarak faaliyet göstermediği durumlarda medya hizmet sağlayıcı, faaliyetine Türkiye'de daha önce başlamış olması ve Türkiye ekonomisi ile istikrarlı ve etkili bir bağlantısının bulunması hâlinde Türkiye'de yerleşik kabul edilir. Bir medya hizmet sağlayıcının şirket merkezi Türkiye'de bulunmakla birlikte, yayın hizmeti faaliyetine ilişkin editoryal kararların Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf olmayan bir ülkede alınması ya da bunun tam tersi bir durum söz konusu ise medya hizmet sağlayıcı, yayın hizmeti faaliyetini yürüten işgücünün önemli bir kısmının Türkiye'de bulunması hâlinde Türkiye'de yerleşik kabul edilir. Bu hükümlerin uygulanamadığı durumlarda; Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanan medya hizmet sağlayıcılar ve Türkiye sınırları içinde konuşlandırılmış uydu bağlantısını kullanmamalarına rağmen, Türkiye'ye ait uydular üzerinde kapasite kullanan medya hizmet sağlayıcılar Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında kabul edilir.

Kanunun 3. maddesinde kanunda yer alan bazı ibarelerin tanımlarına yer verilmek suretiyle uygulamada açıklık sağlanması hedeflenmektedir. Bu tanımlar yapılırken hem teknik açıdan hem de uygulamada birliği sağlamak üzere AB mevzuatı olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesinde yer alan tanımlar esas alınmıştır. Tanımlar sadeleştirilmiş ve anlam bütünlüğü sağlanmıştır. Kanunla, alt yapı işletmecisi, analog yayın, Avrupa eserleri, bağımsız yapımcı, editoryal sorumluluk, gizli ticari iletişim, iletim, isteğe bağlı yayın hizmeti, karasal ortam, koruyucu sembol, medya hizmet sağlayıcı, multipleks, multipleks işletmecisi, multipleks kapasitesi, önemli olaylar, platform işletmecisi, program destekleme,

sayısal yayın, tele-alışveriş, tematik yayın, ticari iletişim, ürün yerleştirme, verici tesis ve işletim şirketi, yayın hizmeti iletim altyapısı, yayın iletim yetkisi, yayın lisansı gibi yeni tanımlar mevzuata girmiştir. Bu konuda 6112 sayılı Kanunun Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'yle uyumlaştırıldığını söyleyebiliriz.

Medya hizmet sağlayıcının bağımsızlığı ve sorumluluğu başlıklı 6. maddede, yayın hizmetlerinin içeriğine ve yayınlanmasına önceden müdahale edilemeyeceği ve yayınların içeriğinin önceden denetlenemeyeceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre, medya hizmet sağlayıcılar, künye bilgilerini, iletişim adresini, izleyici temsilcisinin adını ve iletişim bilgilerini RTÜK'e bildirmek ve internet sitelerinde yayınlamak zorundadırlar. Medya hizmet sağlayıcılar, sinematografik eserleri hak sahibiyle anlaşılan süre dışında yayınlayamazlar. Bu hükümler AB Yönergesiyle uyumlu ancak bu maddeye medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerini görme veya işitme engelli kişilerin de alabileceği şekilde sunmalarının sağlanmasının gerektiği konusunda bir paragraf eklenebilir.

RTÜK'ün gerçekleştirdiği denetimin temel dayanağı olan yayın ilkeleri Kanunda, AB Yönergesi esas alınarak yeniden düzenlenmiştir. Burada belirtilmesi gereken en önemli husus, radyo ve televizyon yayınları ile isteğe bağlı hizmetlere uygulanacak yayın ilkelerinin ayrı olarak düzenlenmiş olmasıdır.

Kanunun 8. Maddesine göre; "Yayınlar, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz. Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz. Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz. İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez. Terörü övemez ve teşvik edemez…". Burada (b) ve (e) bentlerindeki düzenlemenin tek bir maddede düzenlenebileceğini belirtmek gerekir.

Bu maddede; radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan

programların bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamayacağı, isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcılarının ise, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerini bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu konudaki düzenlemelerin Yönergede küçüklerin korunması konusundaki düzenlemelerle paralel olduğunu söylemek gerekmektedir.

Kanunun dördüncü bölümünde yer alan "Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim" başlığı altında reklam, tele-alışveriş, program destekleme ve ürün yerleştirme konuları düzenlenmiştir.

Buna göre; ticari iletişimde bilinçaltı tekniklerin kullanılamayacağı, gizli ticari iletişime izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Ticari iletişim, medya hizmet sağlayıcının editoryal bağımsızlığını ve program içeriğini etkileyecek şekilde kullanılmamalıdır. Ticari iletişim, adalet, hakkaniyet ve dürüstlük ilkelerine uygun olmalı, cinsiyet, ırk, renk, etnik köken, din ve herhangi bir ayrımcılığı içermemeli, yanıltıcı olmamalı, tüketicinin çıkarlarına zarar vermemeli, kadınların istismarına yönelik olmamalı, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar vermemeli, sağlık, çevre ve güvenliğe zarar verecek davranışa teşvik etmemelidir. Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticari iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilmemelidir. Yayın hizmetlerinde ticari iletişime ilişkin genel esaslar AB Yönergesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Daha önce de değinildiği üzere, AB Yönergesi ile, reklamlara yönelik nicelik sınırlamaları kaldırılmış ve program aralarına reklamların girmesi ile ilgili kurallar daha basit ve daha esnek bir hale getirilmiştir. Buna göre, saat başından saat başına bir saatlik zaman dilimi içindeki reklam ve tele-alışveriş kuşaklarının oranının %20'yi geçmeyeceği belirtilmiştir. Yönergedeki bu düzenlemeye paralel olarak 6112 sayılı Kanunun 10. maddesinde de tele-alışveriş yayınları hariç her türlü reklam yayınlarının oranının, bir saat başından bir sonraki saat başına kadarki yayın içinde

%20'yi aşamayacağı belirtilmiştir. Kanunda %20'lik oranın belirlenmesinde tele-alışveriş yayınlarının dışarıda tutulduğunu belirtmek gerekmektedir.

Kanuna göre; alkol ve tütün ürünleri ile reçeteye tabi ilaçlar ve tedaviler hakkında ticari iletişim yapılamaz. İlaçlar ve tıbbi tedaviler için tele-alışverişe izin verilemez. Yönergede ise sigara ve tütün ürünlerinin ticari iletişimi yasaklanırken alkollü içeceklerin reklam ve tele-alışverişi belli şartlara bağlanmıştır.

Program desteklemesi konusu da yine Yönergedeki düzenlemelerle büyük bir oranda uyumludur diyebiliriz. Buna göre; bir program tamamen veya kısmen destek görmüşse, bu husus programın başında, program içindeki reklâm kuşaklarına giriş ve çıkışta ve programın sonunda uygun ibarelerle belirtilir. Program tanıtımlarında programı destekleyene atıfta bulunulamaz. Desteklenen programlarda, destek verene veya üçüncü bir kişiye ait mal ve hizmetlere atıfta bulunulamaz ve bunların alınması, satılması ve kiralanması teşvik edilemez. Programlar, ticarî iletişimi yasaklanmış olan mal ve hizmetlerin üretimi veya satışıyla iştigal eden gerçek ve tüzel kişilerce desteklenemez. Tıbbî ürünleri üreten, pazarlayan veya satan ya da tıbbî tedavileri pazarlayan veya sunan gerçek ve tüzel kişilerin program desteklemesinde bulunması hâlinde, gerçek ve tüzel kişilerin ismi, markası, logosu veya imajı program desteklemesinde kullanılabilir; ancak gerçek ve tüzel kişilerin üretim veya satışını yaptığı reçeteye tâbi tıbbî ürünler veya tıbbî tedaviler kullanılamaz. Haber bülteni ve dinî tören yayınlarında program desteklemesine izin verilemez. Yönergede ise haber ve güncel olay programlarının desteklenemeyeceği belirtilmektedir.

13. maddede düzenlenen ürün yerleştirme konusu da AB mevzuatına uyum açısından getirilen yeni düzenlemelerdendir. Yönergede olduğu gibi 6112 sayılı Kanunda da ürün yerleştirme kavramı hem tanımlar kısmında yer almış hem de dördüncü bölüm içerisinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Buna göre; sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile spor ve genel eğlence programları haricinde, yayınlarda ürün yerleştirmeye yönelik uygulamalara yer verilemez. Ürün yerleştirme uygulamaları ticarî iletişimle ilgili düzenlemelere tâbidir. Üst Kurul tarafından belirlenecek şartlarda, belirli mal ve hizmetlerin ücretsiz olarak program

içine dâhil edildiği durumlarda da ürün yerleştirmeye izin verilebilir. Ürün yerleştirmenin, medya hizmet sağlayıcının editoryal bağımsızlığını ve sorumluluğunu etkilemesine izin verilmez. İzleyiciler, programın başında, sonunda ve reklâm arası, sonrasında program başladığında, ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilir. Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmez. Ticarî iletişimi yasaklanmış ürünlerin ürün yerleştirmede kullanılmasına izin verilmez.

Avrupa eserleri, kısa gösterim hakkı, kamunun önemli olaylara erişimi ile ilgili düzenlemeler de yine Yönerge doğrultusunda hazırlanan diğer konulardır.

AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi kapsamındaki bu düzenleme son derece önemlidir. Kanunun 15. maddesine göre, ulusal karasal yayın lisansına sahip televizyon yayıncılarının; haberler, spor olayları, yarışmalar, reklâmlar, tele-alışveriş ve bağlantılı veri yayınları için ayrılan süre dışında kalan yayın süresinin en az yüzde ellisini Avrupa eserlerine, yine haberler, spor olayları, yarışmalar, reklâmlar, tele-alışveriş ve bağlantılı veri yayınları için ayrılan süre dışında kalan yayın süresinin veya program bütçesinin yüzde onunu bağımsız yapımcıların ürettiği Avrupa eserlerine ayırmaları zorunludur. İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcı kuruluşların Avrupa eserlerinin yapımına ve erişimine destek vermelerini teşvik edecek usûl ve esaslar Üst Kurulca belirlenir. Kanunun Geçici 7. maddesinde Avrupa eserleri ve bağımsız yapımlarla ilgili hükümlerin, Türkiye'nin AB'ye tam üye olduğu tarihten itibaren uygulanacağı ifade edilmiştir. Bu konuda RTÜK, tam üye olana kadar aşamalı da olsa medya hizmet sağlayıcıları, yayınlarında bağımsız yapımlara yer vermeleri konusunda teşvik etmelidir.[115]

Kamuoyu için büyük önem taşıyan olayların münhasır yayın haklarına sahip televizyon yayıncıları, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında, diğer yayıncılara âdil, mâkûl ve eşitlikçi bir temelde bedeli karşılığında kısa gösterim

[115] Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun Tasarısı Taslağı Değerlendirme Raporu, http://ankara.academia.edu/GULSERENADAKLI/Papers/315074/RTUK_Yasa_Tasarisi_Taslagi_Degerlendirme_Raporu_Sumer_and_Adakli_2010 (10.01.2011)

hakkı sağlamak zorundadır. Münhasır yayın hakkına konu olaylara erişim hakkı talep eden diğer televizyon yayıncılarına, kısa gösterimleri serbest bir biçimde seçme hakkı tanınır. Kısa gösterimler, kaynağını belirtmek suretiyle sadece haber programları içinde doksan saniyeyi geçmeyecek şekilde kullanılır ve isteğe bağlı medya hizmetlerinde ise sadece aynı programın aynı medya hizmet sağlayıcı tarafından banttan verilmesi durumunda uygulanır.

Kanunun 17. maddesine göre; RTÜK, toplum için büyük önem arz eden ulusal ve uluslararası olayların; ülke geneline şifresiz ve ücretsiz yayın yapan televizyon kanallarından canlı veya banttan yayınlanmasını temin etmek amacıyla, konuyla ilgili diğer kurumların görüşlerini de almak suretiyle bir önemli olaylar listesi hazırlayarak ilân eder. Önemli olaylar listesi aynı usûlle güncellenebilir. Önemli olayları yayınlayacak televizyon yayıncıları, önemli olaylar listesinde yer alan olayların ülke geneline şifresiz ve ücretsiz olarak yayınlanmasını sağlar. Televizyon yayıncıları, ayrıca Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf başka bir ülkenin listesinde yer alan önemli olaylarla ilgili münhasır haklarını, söz konusu ülke vatandaşlarının önemli bir kesimi tarafından izlenmesini engelleyecek şekilde kullanamaz.

Düzeltme ve cevap hakkının düzenlendiği 18. maddeye göre; gerçek ve tüzel kişiler, kendileri hakkında şeref ve haysiyetlerini ihlâl edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması hâlinde, yayın tarihinden itibaren altmış gün içinde, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamak ve suç unsuru içermemek kaydıyla, düzeltme ve cevap yazısını ilgili medya hizmet sağlayıcıya gönderir. Medya hizmet sağlayıcılar, hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde, cevap ve düzeltmeye konu yayının yapıldığı saatte ve programda, izleyiciler tarafından kolaylıkla takip edilebilecek ve açıkça anlaşılabilecek biçimde düzeltme ve cevabı yayınlar. Düzeltme ve cevap hakkı doğuran programın yayından kaldırıldığı veya yayınına ara verildiği durumlarda, düzeltme ve cevap hakkı, yedi günlük süre içinde anılan programın yayın saatinde kullandırılır. Düzeltme ve cevapta, buna neden olan yayın belirtilir.

Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirtilen süre içinde yayınlanmaması hâlinde bu sürenin bitiminden; birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayınlanması hâlinde düzeltme ve cevabın yayınlandığı tarihten itibaren on gün içinde ilgili kişi, mahkemeden cevap ve düzeltmenin birinci fıkra hükümlerine uygun olarak yayınlanmasına karar verilmesini isteyebilir. Yetkili ve görevli mahkeme, başvuru sahibinin ikamet ettiği yerdeki sulh ceza mahkemesi; başvuru sahibinin yurt dışında ikamet etmesi hâlinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesidir.

Düzeltme ve cevap hakkının kapsamı, mülga 3984 sayılı Kanunda Anayasa ve Basın Kanunundaki düzenlemelerden daha geniş tutulmuştu. Yönerge ise farklı olarak, Üye Devletleri, bir televizyon programındaki asılsız iddialar sebebiyle yasal çıkarları, özellikle şöhreti ve itibarı zarar görmüş her gerçek veya tüzel kişinin, milliyetine bakılmaksızın, cevap hakkı veya eşdeğer telafilere sahip olmasını sağlamakla yükümlü tutmuştur. Yönergede öngörülen eşdeğer telafiler (örneğin, anında cevap hakkı, özür dileme) uygulamada zaman zaman yer alsa da mülga 3984 sayılı Kanunda bununla ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı. 6112 sayılı Kanun ile getirilen en önemli yenilik, ilgili tarafa, mahkemeye başvurmadan önce yayın kuruluşundan cevap ve düzeltme hakkının kullandırılmasını isteme imkanının sağlanmasıdır.

6112 sayılı Kanunun 19. maddesi özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşların şirket yapıları ve hisse oranları ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Zira medya diğer sektörlerden farklı olarak kültürel boyuta sahiptir. Medya özgürlüğü, ifade özgürlüğünün bir uzantısı olarak temel insan hakları kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yönü ile medya sektörüne dair düzenlemelerin çoğulculuğu ve içerik çeşitliliğini gözeterek yapılması gereği genel kabul görmektedir. Bu bakımdan medya sahipliği konusu özel önem arz etmekte olup, buna yönelik 4756 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemede Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş durumda olduğundan sektörde tekelleşme yönünden bir boşluk bulunmaktadır.

Şirket yapısıyla ilgili düzenlemelere göre; yayın lisansı, münhasıran radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti sunmak amacıyla Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş anonim şirketlere verilir. Aynı şirket ancak bir radyo, bir televizyon ve bir isteğe bağlı yayın hizmeti sunabilir. Siyasî partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, birlikler, dernekler, vakıflar, mahallî idareler ve bunlar tarafından kurulan veya bunların doğrudan veya dolaylı ortak oldukları şirketler ile sermaye piyasası kurumları ve bunlara doğrudan veya dolaylı ortak olan gerçek ve tüzel kişilere yayın lisansı verilemez. Bu kuruluşlar, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara doğrudan veya dolaylı ortak olamaz.

Bununla birlikte eski düzenlemeden farklı olarak üretim, yatırım, ihracat, ithalat, pazarlama ve finans kurum ve kuruluşlarının medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara ortak olmasına imkan sağlanmıştır.

Tekelleşmenin önlenmesi ve çoğulculuğun korunması için medya sahipliğine, tahsis edilecek karasal frekans kapasitesi ve gelire dayalı sınırlama getirilmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede bir gerçek veya tüzel kişi doğrudan veya dolaylı olarak en fazla dört karasal yayın lisansına sahip medya hizmet sağlayıcı kuruluşa ortak olabilir. Ancak, birden çok medya hizmet sağlayıcıya ortaklıkta bir gerçek veya tüzel kişinin doğrudan veya dolaylı hisse sahibi olduğu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yıllık toplam ticarî iletişim geliri, sektörün toplam ticarî iletişim gelirinin yüzde otuzunu geçemez. Toplam ticarî iletişim geliri bu oranı aşan gerçek veya tüzel kişiler, Üst Kurul tarafından verilen doksan günlük süre içinde bu oranın altına inecek şekilde medya hizmet sağlayıcı kuruluşlardaki hisselerini devreder. Verilen süre içinde Üst Kurul kararının gereğini yerine getirmeyen gerçek veya tüzel kişi hakkında, kararın gereğini yerine getirmediği her ay için Üst Kurulca dörtyüzbin Türk Lirası idarî para cezası uygulanır.

Bir medya hizmet sağlayıcı kuruluşta doğrudan toplam yabancı sermaye payı, ödenmiş sermayenin yüzde ellisini geçemez. Yabancı bir gerçek veya tüzel kişi en fazla iki medya hizmet sağlayıcı kuruluşa doğrudan ortak olabilir. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ortağı olan şirketlere yabancı gerçek veya tüzel kişilerin iştirak

ederek yayın kuruluşlarına dolaylı ortak olmaları hâlinde, yayıncı kuruluşların yönetim kurulu başkanı, başkan vekili ile yönetim kurulu çoğunluğu ve genel müdürünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması ve ayrıca yayıncı kuruluş genel kurullarında oy çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti tâbiiyetini haiz gerçek veya tüzel kişilerde bulunması zorunludur.

Ayrıca Kanun ile, Akıllı İşaretler Koruyucu Sembol Sistemi ve İzleyici Temsilciliği hukuksal alt yapıya kavuşturulmuştur. Kanunda izleyici temsilciliği kurumuna yasal bir zemin sağlanması önemli ve yerindedir. Ancak, bu kurumsallaşma adımı ileriye taşınmalı, örneğin şikayet bildirimlerinde kullanılmak üzere, doğru yapılandırılmış formlar üretilmeli ve izleyiciyi bilinçlendirecek, düşünmeye sevk edecek bir mekanizma oluşturulmalıdır.[116]

Kanunun 26. maddesinde, karasal kanal ve frekansların planlanması ile tahsisi düzenlenmektedir. 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile radyo ve televizyon yayınları için ayrılmış frekans bantlarının planlanması ve planların uygulanması görevi RTÜK'e verilmiştir. Bu düzenlemeye paralel olarak ve sayısal karasal yayınlara geçiş de dikkate alınarak bu maddede planlama ve tahsis uygulaması düzenlenmiştir.

Kanun, dünya ile paralel olarak karasal sayısal yayıncılığa sorunsuz geçilmesini hedeflemektedir. Bu çerçevede geçici düzenleme ile iki yıllık süre içerisinde sayısal televizyon için frekans ihalesinin ve tahsislerin yapılmasını, tahsis tarihinden itibaren iki yıl süre ile de analog televizyon ve sayısal televizyon yayınlarının paralel olarak sürdürülmesini öngörmektedir. Radyo yayınları için sıralama ihalesi ise, analog televizyon yayınlarının kapatılmasının ardından altı ay içinde yapılacaktır.

[116] Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun Tasarısı Taslağı Değerlendirme Raporu, http://ankara.academia.edu/GULSERENADAKLI/Papers/315074/RTUK_Yasa_Tasarisi_Taslagi_Degerlendirme_Raporu_Sumer_and_Adakli_2010 (10.01.2011)

Radyo ve televizyon yayınlarının iletilmesi alanında karasal sayısal yayın teknolojisine geçiş ile frekansların daha etkin kullanımının yanı sıra yayın kalitesinde yaşanacak artış, yayıncı kuruluşlar arasında rekabete daha elverişli bir ortam sağlayacak ve tüm bu gelişmeler sonucu oluşacak etkinlik artışı sayesinde tüketiciler daha az maliyete daha çok seçenek ve daha yüksek kalitede yayına ulaşabilecektir.

Mülga 3984 sayılı Kanunun kabul edildiği tarihten bu yana Türkiye'de frekans tahsislerinin gerçekleştirilememiş olması çok büyük bir sorundur ve bugün Türkiye'de yayıncılık sektörünün yapılanması ve düzenlenmesinde yaşanan sıkıntıların temel nedenlerinin başında gelmektedir.

Frekans tahsislerinin gerçekleştirilmesi ve lisans verilmesi son dönem ilerleme raporlarında sıklıkla gündeme alınmış bir konudur. Frekans tahsisinin gerçekleştirilmesi ve lisans verilmesi, ayrıca bilgi toplumu ve medya faslının açılış kriteri için sunulan eylem planında da yer almaktadır. Buna göre; RTÜK'ün yeni frekans planlamasına uygun olarak frekans tahsis etme ve lisans vermeyi amaçladığı belirtilmiştir. 6112 sayılı Kanun ile de bu amaç doğrultusunda karasal kanal ve frekansların planlanması ve tahsisi yapılabilecek ve dünya ile paralel olarak karasal sayısal televizyon yayıncılığına sorunsuz bir şekilde geçilmesi sağlanacaktır. Buna bağlı olarak 16 yıldır alınamayan lisans ücretleri ve kanal ve frekans kullanım ücretleri de tahsil edilebilecek, vericilerin tek bir elde toplanarak anten kirliliğinin bitirilmesi sağlanacaktır.

Kanunun 32. maddesinde idari yaptırımlar konusu düzenlenmiştir. Yayın ihlali ve uygulanacak yaptırım arasında orantılılık olması son derece önemlidir. AB mevzuatına uyum açısından son derece önemli olan bu orantısallık, yaptırım silsilesi oluşturulurken dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, yaptırımlar program durdurma, idari para cezası, gelir getirici yayın yapmama, geçici yayın durdurma ve yayın lisansı iptali şeklinde kademeli olarak belirlenmiştir.

Müeyyide sisteminin etkin hale getirilmesi için uyarı olmaksızın doğrudan program durdurma, tekrarı halinde üç kez gelire dayalı idari para cezası, bir yıl içinde üç kez tekrarı halinde iki katı para cezası aşamaları getirilmiştir.

Mülga 3984 sayılı Kanundaki düzenlemeden farklı olarak uyarı yaptırımından vazgeçilmektedir. Zira uyarı yaptırımının denetimde gerekli etkiyi doğurmadığı görülmüştür. Bir yayın hizmeti ihlali yapılması halinde ihlalin gerçekleştiği programın yayını ihlalin ağırlığına göre bir ile beş kez arasında durdurulacaktır.

Program durdurma yaptırımı alan bir medya hizmet sağlayıcı kuruluş aynı ihlali ilk ihlalin yapıldığı program türü ile aynı türdeki programda tekrar ederse bu kez idari para cezası verilecektir. Para cezasının belirlenmesinde kuruluşun bir aylık ticari iletişim geliri esas alınarak orantılı yaptırım uygulanması amaçlanmıştır.

Yayın ihlali yapmada ısrarlı olunmasını engellemek için ilk idari para cezasının tebliği tarihinden itibaren bir yıl içinde üçüncü kez idari para cezası alınması halinde kuruluşa bir aydan altı aya kadar gelir getirici yayın yasağı cezası verilmesi öngörülmüştür. Burada verilecek idari para cezaları tekerrüre dayanmamaktadır. Yani bir cezanın varlığı kendinden önceki cezanın varlığı ile bağlantılı değildir. Gelir getirici yayın yasağı cezasının uygulanabilmesi için bir yıl içinde mutlaka üç kez idari para cezası alınmış olması gerekmektedir.

9. maddenin (a) ve (b) bentlerinde belirlenen yayın ilkelerinin niteliği gereği bu ilkelerin ihlalinin tekrarı halinde yayın durdurma cezası uygulanması öngörülmüştür. İhlalin yayın durdurmanın tebliğinden itibaren bir yıl içinde tekrarı halinde ise yayın lisansının iptaline karar verilecektir.

Yayın ihlali olmayan, daha ziyade yayıncı niteliğini kazanma ve sürdürme ile ilgili ihlaller için yayın ihlallerinden farklı bir müeyyide sistemi öngörülmektedir. Buna göre yayın lisansı verilmesi için Üst Kurulca öngörülen şartlardan birini ihlal eden veya kaybeden medya hizmet sağlayıcı kuruluşa, gerekli şartları tamamlaması için otuz gün süre verilecektir. Verilen süre içinde de gereken şartları yerine

getirmeyen kuruluşun yayınları üç ay süreyle geçici olarak durdurulacak, bu süre içinde de gerekli şartları yerine getirmeyen kuruluşun yayın lisansı iptal edilerek kanal ve frekans kullanımına son verilecektir. Yayın lisansının verilmesi için gerekli şartlara uygunluğunu hile ile elde eden kuruluşun yayın lisansı ise doğrudan iptal edilecektir.

Kanunun 45. maddesinde TRT Kurumunun yükümlülüğü konusu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Kanunda belirtilen yayın ilkeleri ile bu Kanunun yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümleri, TRT Kurumu yayınları hakkında da uygulanır. Söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, TRT Kurumu ihlalin niteliği açıkça belirtilerek Üst Kurulca uyarılır ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi ilgili Bakanlığa bildirilir. TRT'nin Kanun kapsamına alınarak yayın ilkeleri ile yayın hizmetlerinde ticari iletişimi düzenleyen hükümlerinin TRT için de uygulanması çok yerinde bir düzenlemedir. Ancak, ilgili maddenin 2. paragrafında "Söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, TRT Kurumu ihlalin niteliği açıkça belirtilerek Üst Kurulca uyarılır ve yükümlülüğün gereğinin yerine getirilmesi ilgili Bakanlığa bildirilir." ifadesi yer almaktadır. Diğer kuruluşlara uyarıda bile bulunmadan programların bir ila beş kez arasında durdurulabileceği ya da program kataloğundan çıkartılabileceği belirtilirken, TRT'nin sadece RTÜK tarafından uyarılacağı belirtilmektedir. TRT'nin uyarıya konu olacak ihlali tekrarlaması durumunda nasıl bir yaptırımda buluulacağı belirtilmemiştir. Bu durum belirsizliğe yol açmaktadır.[117]

[117] Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun Tasarısı Taslağı Değerlendirme Raporu, http://ankara.academia.edu/GULSERENADAKLI/Papers/315074/RTUK_Yasa_Tasarisi_Taslagi_Degerlendirme_Raporu_Sumer_and_Adakli_2010 (10.01.2011)

BÖLÜM 4

UYUMLAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN TEMEL SORUNLAR

4.1. DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Genel olarak bakıldığında ve son güncel gelişmeler ışığında düşünce ve ifade özgürlüğü konusu, AB'ye uyum sürecinde en çok tartışılan konu olmaktadır.

İfade özgürlüğü, insanın düşündüklerini, cezalandırılma korkusu olmadan söyleyebilmesidir. Söz konusu özgürlüğün üç temel boyutu vardır. Bunlar; bilgi ve düşüncelere erişebilme, edinilen düşüncelerden dolayı kınanamama, düşünceleri yasal her türlü yoldan serbestçe yayabilme olarak ifade edilebilir. Düşünceyi açıklama özgürlüğü sınırları ve kullanım biçimleri son derece geniş bir hak olarak ortaya çıkmaktadır. Kişi, kendini, düşüncelerini sayısız yoldan ifade edebilir.[118]

İfade özgürlüğü, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde bireylere tanınmış bir haktır. Söz konusu özgürlük çeşitli ülkeler ve Türkiye tarafından da kabul edilmiştir.

AB'yi kuran anlaşmalara bakıldığında ifade özgürlüğü kavramına yer verilmediği, diğer bir deyişle ifade özgürlüğü ilkesinin fiilen tanımlanmadığı görülmektedir. Aslında bu kavram, 1950 yılında imzalanan, Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesinde düzenlenmiştir.[119] Bu düzenlemeye göre, ilgili 10. madde şu şekildedir:

---

[118] Arzu Kihtir, "İfade Özgürlüğü ve Medya Bağlamında Avrupa Birliği ve Tam Üyelik Sürecinde Türkiye", *Medya ve Siyaset Uluslararası Sempozyumu*, 15-17 Kasım 2007, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, İzmir.http://www.mp.ege.edu.tr (09.12.2010).

[119] Pars Kutay, "AB Müzakereleri ve Türk Medya Sektörü: Ne Yapılmalı?", *Avrupa Birliği'nde Medya Mevzuatı*, RTÜK–Televizyon Yayıncıları Derneği Ortak Yayını, Öncü Basımevi, Ankara,2005, s.51.

"*Herkes, düşünceyi açıklama hakkına sahiptir. Bu hak düşünce hürriyetini ve resmi makamların müdahalesi ve memleket sınırları söz konusu olmaksızın, haber veya fikir almak veya vermek özgürlüğünü içerir. Bu madde, devletlerin radyo, sinema veya televizyon işletmelerini bir izin rejimine tabi kılmalarına engel değildir. Bu hürriyetin kullanılması, ulusal güvenliği, toprak bütünlüğü, kamu güvenliği, düzenin korunması, suçun önlenmesi, sağlığın ya da ahlakın ve başkalarının şöhret ya da haklarının korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu önlemler niteliğinde olarak, gizli haberlerin açıklanmasının engellenmesi ya da yargı erkinin üstünlüğünün ve tarafsızlığının sağlanması bakımından, kanunla belirli işlemlere, koşullara, sınırlamalara ya da yaptırımlara bağlı tutulabilir.*"

Düşüncenin açıklanması hürriyeti, demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez temel unsurudur. Düşünce ve kanaatleri açıklama hürriyeti, kişi hürriyetinin en önemli kısmını oluşturur. Bu hürriyet, herkesin istediği gibi düşünebilmesi ve düşüncesini açıklama veya açıklamama hürriyetine sahip bulunması demektir.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ise, "Herkesin, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olmasını" ifade eder. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestisini de kapsamaktadır.

Bu durumda, herkesin; etrafında, ülkesinde ve dünyada neler olup bittiğini öğrenmek, haber kaynaklarına ulaşmak hakkı vardır. Bunun en etkili biçimde sağlanması da kitle iletişim araçları yoluyla olmaktadır. Her türlü kitle iletişim araçlarıyla farklı dil ve lehçelerde yayıncılığın temelinde de "ifade hürriyeti" yer aldığı için Tez'in bu bölümünde radyo ve televizyon yoluyla farklı dil ve lehçelerde ifade hürriyetinin kullanılması anlatılacaktır.

4.1.1. Farklı Dil ve Lehçelerde Radyo-TV Yayınları

AB tarafından 1998 Cardiff Zirvesinden beri aday ülkeler için her yıl İlerleme Raporları hazırlandığı daha önce belirtilmişti. Türkiye için de ilk olarak 1998 yılında hazırlanan ve AB'ye tam üyelik yolunda diğer aday ülkelerin olduğu gibi Türkiye'nin de noksanlıklarını işaret eden İlerleme Raporlarında, farklı dil ve lehçelerde yayın konusu hep gündemde olmuş, özellikle 2002 yılından itibaren ise ön plana çıkmıştır.

1970'li yıllarda Önce ABD, daha sonra da Avrupa'da, görsel-işitsel alanı katı kurallardan arındırma (deregulation) süreci başlatılmıştır. Farklı dil ve lehçelerde yayıncılığın temelinde de deregülasyon anlayışının yattığı söylenebilir. Radyo ve televizyonun deregülasyonuyla, hem yayıncılık alanındaki katı kurallar kaldırılmış- örneğin, devlet tekelinin kaldırılması, seçim dönemindeki yayın yasaklarının kaldırılması, farklı dil ve lehçelerde yayın yasağının kaldırılması vb.- hem de bu konularda daha esnek kurallar getirilmiştir.[120]

Deregülasyon süreci sonucunda, radyo ve televizyonda ticarileşmeye bağlı olarak, AB'de yerel kültürleri ve varsa etnik azınlıkları da dikkate alan, onlara da hitap eden, çok kültürlü toplumsal yapıyı yansıtan ve bu suretle bir nevi "çeşitlilik içinde birlik-(Unity in diversity)" düsturunun hakim olduğu bir radyo ve televizyon yayıncılığının AB medya politikasının bir parçasını oluşturduğu söylenebilir.

AB'ye üye ülkelerde, görsel-işitsel alanda yürütülen politikalar, her ülkenin gerçeklerine göre farklılıklar göstermektedir. Farklı dil ve lehçelerdeki yayınlar konusunda tüm Avrupa ülkelerini kapsayan ortak bir düzenleme olmadığı, konuya her ülkede farklı yaklaşıldığı gözlemlenmiştir. Kimi ülkeler oldukça serbest bir düzenleme yaparken, kimileri daha kontrolcü bir politik yönelimi tercih etmektedir. Bu tercih ülkeledeki genel politik duruş ile yakından ilgilidir. Ülkelerin dil konusundaki politikaları, Avrupa'da yer alan farklı kültürler açısından

[120] Ahmet Çiftçi, *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 36.

değerlendirildiğinde, kendi kültürünü ve kimliğini koruma yönünde gelişme göstermiştir. Ancak ortak olan tavır, dilin vazgeçilmez bir insan hakkı olarak görülmesi olmuştur.[121]

Maastricht Antlaşmasının 128. maddesi görsel-işitsel alanda bir düzenleme getirirken, farklı kültürleri vurgulayarak, şunları şart koşmaktadır: "Topluluk Üye Devletlerin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, buna karşılık ortak kültürel mirası öne çıkarırken aynı zamanda bunların ayrı ayrı ulusal ve bölgesel farklılıklarına da saygı gösterecektir."

Ülkemizde, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın konusunda atılan ilk adım, 2001 yılında yapılan Anayasa değişikliğidir. 3 Ekim 2001'de kabul edilip 17 Ekim 2001 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 4709 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" ile yapılan Anayasa değişikliği kapsamında, 1982 Anayasası'nın 28. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamaz" hükmü yürürlükten kaldırılmıştır.

2001'deki Anayasa değişikliğini daha somut hale getiren değişiklik ise 03.08.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un[122] 8. maddesi ile mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4. maddesinde yapılan değişikliktir.

Bu değişiklikle söz konusu Kanunun 4. maddesine "*Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca*

[121] Nilüfer Timisi, "Medya Politikalarında Kültürel Kimlikler: AB Sürecinde Türkiye", (Ed.) Mine Gencel Bek ve Deirdre Kevin, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları: Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik*, , Ankara Üniversitesi Basımevi, 2005, s. 480.
[122] R.G.: 09.08.2002, S:24841

çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." hükmü getirilmiş ve Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde radyo ve televizyon yayını yapılabilmesinin hukuki dayanağı oluşturulmuştur.[123]

AB uyum yasaları çerçevesinde yayın diline ilişkin bu temel değişiklik maddesi, yayınların yapılmasına ilişkin düzenlemeyi RTÜK tarafından yapılacak yönetmeliklere bırakmıştır.

Bu yetki çerçevesinde, radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılması esası yanında, Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek amacıyla RTÜK tarafından "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" çıkarılmıştır.[124]

Bu değişiklikle birlikte AB'ye uyum sürecinde önemli bir adım atılmıştır. Ancak, söz konusu Yönetmelik ile getirilen düzenlemeler yoğun bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yönetmelikte, Türk vatandaşlarının günlük hayatlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayınların sadece TRT Kurumu tarafından yapılabileceği öngörülmüştür. Bu konuda TRT, ana dilde yayın konusunda RTÜK'e, 2954 sayılı TRT Kanunu'na göre Kürtçe ya da başka dillerde yayın yapmalarının mümkün olmadığı yönünde görüş bildirmiş ve yönetmeliğin iptali için Danıştay'a dava açmıştır. TRT Kanunu'nda değişiklik yapılmadan kuruma yerel dil ve lehçelerde yayın yapma yükümlülüğü getirmenin, TRT'nin özerk yapısıyla bağdaşmayacağı gerekçesiyle açılan davada Danıştay TRT'yi haklı bulmuştur. Sonuçta, Yönetmelik, Danıştay tarafından iptal edilmiş ve TRT'nin yerel dillerde yayını bu nedenle askıya alınmıştır.

TRT'nin açtığı dava ile farklı dil ve lehçelerde yayın konusu yeniden tartışmaya açılmış ve 19.07.2003 tarihli ve 4928 sayılı Kanun (6. Uyum paketi) ile TBMM, mülga 3984 sayılı Kanunda yeni bir değişiklik yapmıştır. Yapılan değişiklik ile Kanuna "…*Ayrıca, kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk*

[123] A. Çiftçi, 2007, s. 67.
[124] R.G.:18.12.2002, S:24967

vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir." ifadesi eklenmiş ve sadece kamu yayın kurumu TRT'ye değil, özel televizyon ve radyo kuruluşlarına da Türkçe dışındaki farklı dil ve lehçelerde yayın yapma hakkı verilmiştir.[125]

Böylelikle, "kamu" yayın kuruluşu olan TRT tarafından yayınların yapılabilmesine ilişkin hukuki dayanak sağlanmıştır. RTÜK tarafından "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik"[126] çıkarılmış ve bununla 18 Aralık 2002 tarihli "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu süreç sonrasında 7 Haziran 2004 tarihinde ilk olarak Boşnak dilinde olmak üzere farklı dil ve lehçelerde yayınlar, TRT-3 televizyonu ve Radyo-1'de "Kültürel Zenginliğimiz" adıyla TRT kurumu tarafından başlatılmıştır. Yayınlar; Pazartesi Boşnakça, Salı Arapça, Çarşamba Kırmançi, Perşembe Çerkezce ve Cuma günü Zazaca olmak üzere 35'er dakika olarak yapılmıştır.[127]

Ancak, RTÜK'ün yayınladığı yönetmelikte Geçici 1. madde ile, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin izleyici-dinleyici profili belirleninceye kadar sadece kamu ve özel ulusal yayın kuruluşları tarafından yapılabileceğinin düzenlenmesi ve ulusal özel kanalların bu tür yayınlar için isteksiz olması, yayınların sadece yetişkinler için haber, müzik ve geleneksel kültürün tanıtımı ile sınırlandırılması kamuoyunun bazı kesimlerince ve Avrupa Komisyonu'nca eleştirilmiş, geleneksel olarak kullanılan dillerin önündeki engellerin kısıtlamalara gidilmeksizin kaldırılması istenmiştir.

Bunun üzerine, RTÜK, 26 Ağustos 2005 tarihinde yayınladığı basın bildirisinde, farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak isteyen yerel ve bölgesel yayın

[125] Nilüfer Timisi, "Anadilde Yayın: Avrupa Birliği ve Türkiye", (Ed.) M. Gencel Bek, *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 125.
[126] R.G.:25.01.2004, S:25357
[127] N. Timisi, 2005, s. 470.

kuruluşlarının yönetmelikte belirtilen başvuru koşullarını tamamladıklarında ve yönetmelikte öngörülen diğer konulara ilişkin çalışmalar sonlandığında, konunun değerlendirilerek gerekli yayın izni ile ilgili kararın verileceğini ifade etmiştir.[128]

RTÜK'ün, yerel radyo ve televizyonların da farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmesinin önünü açmasının ardından Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Kürtçe yayın yapmak isteyen 11 yayın kuruluşu RTÜK'e başvurmuş ancak bunlardan sadece üçü Diyarbakır'da yayın yapan Gün TV ile Söz TV ve Şanlıurfa'da yayın yapan Medya FM farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak için RTÜK'ten izin alabilmişlerdir. RTÜK'te taahhütname imzaladıktan sonra, 23 Mart 2006 günü Kürtçe yayına başlamışlardır. Ancak, 10.04.2006 tarihinde Söz TV gerçekleştirdiği Kırmançi lehçesindeki yayınından vazgeçmiştir. Gerekçe olarak da Kırmançi lehçesini bilen sunucu bulamadıklarını bildirmişlerdir.

11 Haziran 2008 yılında, 5767 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle 2954 sayılı TRT Kanunu'nun 21. maddesinin son fıkrasına "Kurum tarafından Türkçe dışında farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir" hükmü eklenmiştir. Böylece, TRT tarafından Türkçe dışında farklı dil ve lehçelerde yapılacak yayınlar, RTÜK tarafından çıkarılan "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Kullandıkları Farklı Dil Ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik" hükümleri kapsamı dışına çıkarılmıştır. Böylelikle TRT, RTÜK yönetmeliğinde yer alan sınırlamalara bağlı kalmaksızın, kendi belirleyeceği politika çerçevesinde Türkçe dışında farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilme imkanı sağlamıştır. TRT Kanunu'nun 21. maddesinde yapılan bu değişikliğin ardından TRT 7 gün 24 saat Kürtçe yayın yapacak bir televizyon kanalının hazırlıklarına başlamış, 1 Ocak 2009 tarihinde TRT 6 (TRT ŞEŞ) yayın hayatına başlamıştır.

[128] 2005 Yılı Basın Bildirileri, 26 Ağustos 2005 Basın Bildirisi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=9b193eda-5746-444e-9a16-629de65b1dff (02.10.2010).

TRT ŞEŞ'in yayına başlamasından dokuz ay sonra RTÜK, özel kanalların da tam gün farklı dil ve lehçelerde yayın yapmasının önünü açacak yönetmelik değişikliği için çalışmalara başlamıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda 13 Kasım 2009 tarihli "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır.

Yeni yönetmeliğin amacı, TRT dışındaki radyo ve televizyon kuruluşlarının, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapabilmelerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Süre ve program kısıtlaması olmayan ve alt yazı zorunluluğunu kaldıran yönetmelikte, farklı dil ve lehçelerde yayın yapmak isteyen kuruluşların RTÜK'e başvurması gerektiği ve uygun görülmesi halinde izin verileceği, farklı dil ve lehçelerde yayın yapma izni olmayan yayın kuruluşlarının günlük, aylık ve yıllık yayın planları göz önüne alındığında süreklilik arz etmeyen münferit müzik eserlerinin yayınlarının ve sinema filmlerine yer verilmesinin izne tabi olmadığı belirtilmiştir.

Yeni yönetmeliğin 13 Kasım 2009'da Resmi Gazete'de yayınlanmasının ardından pek çok kuruluş, başka dillerde yayın yapmak üzere RTÜK'e başvurmuştur. 14 Haziran 2011 itibariyle farklı dil ve lehçelerde radyo-televizyon yayını yapan kuruluş sayısı 21'dir.[129]

Sonuç olarak, Türkiye AB'ye uyum sürecinde kendinden talep edilen farklı dil ve lehçelerde yayınlara ilişkin üzerine düşen görevleri yerine getirmiş ve söz konusu yayınlara izin verilen özel kanal ve radyolarda başlanmıştır. Bu yayınlar özellikle çok seslilik, çok kültürlülük anlamında Türkiye için önemli bir dönüm noktasıdır. Bu süreç, Türkiye demokrasisi açısından, AB'ye girme ya da girmeme sorunundan bağımsız olarak oldukça yapıcı ve zenginleştirici bir başlangıçtır.

[129] Bknz. Ek-2.

4.2. MEDYA SAHİPLİĞİ VE YABANCI HİSSE ORANI

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, medyada yoğunlaşma olgusu, çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Ülkeler medyada, özellikle yayıncılıkta, çeşitliliği geliştirmek ve güvence altına almak için değişik yolların araştırması içindedirler. Bu nedenle sürekli olarak medya sahipliği kurallarını geliştirmekte ve/veya yoğunlaşmaya karşı önlemler almaya çalışmaktadırlar.

Medya yoğunlaşmaları konusunu Avrupa Komisyonu gündemine ilk kez Avrupa Parlamentosu getirmiştir. Parlamento, 1984 yılında, Sınır Aşırı Televizyon Hakkında Yeşil Belgenin yayınlanmasından hemen sonra Sınır Tanımayan Televizyon Direktifini tamamlamak üzere medya yoğunlaşma mevzuatının da ele alınmasını talep etmiştir. Ancak, 1989 yılında Konsey tarafından onaylanan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifinin, anti-kartel hükümlerini içermediği görülmüştür. Direktif, medya yoğunlaşmasını dolaylı şekilde etkileyen son derece sınırlı bir teknik tedbir içermekle yetinmiştir. Bu da, yayıncıların yayın süresinin %10'unu veya en azından program bütçelerinin %10'unu bağımsız yapımcıların Avrupa ile ilgili çalışmalarına tahsis etmeleri ile ilgili olmuştur. Çoğulculuk hakkında mevzuat oluşturulması taleplerine cevaben, Direktifte, medya sektörünün serbestleştirilmesinin otomatik olarak çoğulculuk ve çeşitliliği üreteceği hükmüne yer verilmiştir.[130]

Bu konuda, Avrupa Konseyinin 1999'daki tavsiye kararında,[131] düşünce özgürlüğü ve çoğulculuğun demokrasi için önemi tekrarlanmış ve üye devletlere, medya çoğulculuğunu ulusal, bölgesel ya da yerel düzeyde tehlikeye sokabilecek yoğunlaşmaları önlemek veya karşı harekete geçmek üzere bir mevzuatın hazırlanması önerilmişse de[132] medya sahipliği ve yoğunlaşmanın önlenmesi konusunda ulusal mevzuatları uyumlaştırmaya yönelik bir yönerge hala ortada bulunmamaktadır ve konu ulusal mercilere bırakılmıştır. Üye devletlerin çoğu için de düşünce çeşitliliğini sağlamak, kendi kültürel politikalarının bir parçası olarak kabul

[130] P. Kutay ve A. Özçeri, 2006, s. 68.
[131] Recommendation No. R [99] 1 of the Committee of Ministers to Member States on measures to promote pluralism, Strasbourg, 19 January 1999.
[132] G. Karadağ, 2006, s. 123.

edilmekte ve bu yüzden AB'nin eylem alanının dışında görülmektedir. Ancak medya sektöründeki birleşmeler giderek büyümekte ve ulusal sınırları aşmaktadır. Dolayısıyla ulusal kontrol mekanizmalarının ne kadar etkili kurgulandığı, yoğunlaşmayı engelleyecek eşiklerin ne kadar kısıtlayıcı saptandığı, bu mekanizmalarda yasal boşluk olup olmadığı gibi konular bir yana ulusal sınırları aşan yapılanma bile tek başına sorunun üye devletlerin kendi mercileri tarafından yeterince kontrol edilemeyeceğini göstermektedir.

Süregiden tartışma bir tarafa, Avrupa ülkelerinde farklı siyasal, sosyal, kültürel yapılar olması, sektöre bakışları ve sektörün ulusal ekonomi içindeki önemi, pazar yapıları ve büyüklükleri gibi nedenlere bağlı olarak farklı medya sahipliği politikalarının izlendiği ve değişik düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Ancak Avrupa'daki ulusal düzenlemelerde bazı ortak eğilimler de göze çarpmaktadır. Örneğin, medya yoğunlaşmasında ölçüt alınan hisse sahipliği ve hisse oranlarından vazgeçip, pazar hakimiyetini ve yoğunlaşmaları izleyici-tiraj paylarına ya da toplam gelir-ciro paylarına bakarak kontrol etmek genel bir eğilimdir. Aynı şekilde, çapraz sahiplikte pazarın tümünü ifade eden toplam izlenme paylarına başvurmak ve yeni medya (dijital televizyon, internet gibi) izlenme oranlarını da bu hesaplamanın içine katmak arayışları bulunmaktadır. Baskın eğilim ise kuşkusuz deregülasyondur. Genel anlamda ve medya sahipliği özelinde mevzuatın gevşetilmesi söz konusudur.[133]

Başlı başına ayrı bir incelemenin konusu olabilecek medyada yoğunlaşma, 1980'li yıllardan başlayarak, Türk medya sektörünün yeniden yapılanması ile önem kazanmıştır. Bu kavramın günlük yaşama girişi yayıncılıkta devlet tekelinin kalkması, özel radyo ve televizyon yayıncılığının gelişmesi ile başlamıştır. Kamu yayıncılığının temelinde olan demokratik ve sosyal değerler ve vatandaş eksenli yayıncılık, özel yayıncılıkta yerini pazar güçlerine, rekabete ve izleyici eksenine bırakmıştır.

[133] Cem Pekman, "Medya Sahipliğinin Düzenlenmesi Sorunu: Küresel Çerçeve ve Türkiye Örneği", (Ed.) Mine Gencel BEK ve Deidre KEVIN, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2005, s. 267.

Medya sahipliği ve yoğunlaşma konusu ilk olarak mülga 3984 sayılı Kanunun 29. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 1994 yılında yürürlüğe giren orijinal metninde; bir hissedarın, bir kuruluştaki hisse miktarının ödenmiş sermayenin %20 sinden ve birden fazla kuruluşta hisse sahibi olanların bu kuruluşlardaki tüm hisselerinin toplamının da %20'den fazla olamayacağı hüküm altına alınmıştır. 4756 sayılı Kanunla bu madde değiştirilmiş, her yıl yapılacak ortalama izlenme oranı ölçümlerine göre yıllık ortalama izlenme veya dinlenme oranı %20 yi geçen bir televizyon veya radyo kuruluşunda bir gerçek veya tüzel kişinin veya bir sermaye grubunun sermaye payının %50'yi geçemeyeceği, bir gerçek veya tüzel kişi veya bir sermaye grubunun %50'den fazla hissesine sahip olduğu bir televizyon veya radyonun yıllık ortalama izlenme veya dinlenme payı %20'yi geçerse Üst Kurul tarafından yapılan bildirimden itibaren doksan gün içinde, ortağı bulunduğu televizyon veya radyodaki hisselerinin bir bölümünü halka arz ederek veya bir kısım hisselerini satarak, sermaye payını %50'nin altına indirmesi gerektiği belirtilmiştir.

4756 sayılı Kanunla 29. maddede yapılan değişiklikle medya sahipliğine ilişkin düzenlemedeki "sermaye payı" kriteri, yerini "izleyici payı/oranı" kriterine bırakmıştır. Bu değişikliğin bir nedeni de Avrupa ülkelerinde medya sahipliğinde izleyici oranı/payı modelinin artan bir biçimde kullanılmaya başlanması olmuştur. Yeni düzenleme ile izlenme oranı yüksek televizyon ve radyolarda, bir kişi veya grubun, belirleyici çoğunluk hissesine sahip olmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Bunun için yıllık ortalama izlenme ve dinlenme oranı yüzde 20'yi geçen bir TV veya radyoda bir tarafın yüzde 50'yi aşan hissesinin halka arz edilmesi öngörülmüştür.

4756 sayılı Kanun ile getirilen bu hükümler, medyada tekellerin oluşması tehlikesini ortaya çıkardığı öne sürülerek tartışma konusu olmuş ve Anayasa'nın 2., 26., 28. ve 167. maddelerine aykırı bulunarak Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. 29. maddenin ilk şeklini yürürlükten kaldıran kanun hükmünün Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesinden sonra, önceki düzenlemenin tekrar yürürlüğe girmesi mümkün olamayacağından, sermaye sahipliği konusunda bir boşluk ortaya çıkmış, bu konuda yasal bir düzenleme yapmak gerekmiştir.

3 Mart 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6112 sayılı Kanunda, medya sahipliği konusu yeniden ele alınarak düzenlenmiştir. Bu konuda radyo ve televizyon sahibi olmayla ilgili sınırlamalar daraltılarak netleştirilmiş, tekelleşmeyi engellemek üzere, ortak olunabilecek medya hizmet sağlayıcı kuruluşların azamî sayısı ve elde edilen sektörel gelir temelinde bir düzenleme getirilmiştir.

Kanunun 19. Maddesine göre; aynı şirket ancak bir radyo, bir televizyon ve bir isteğe bağlı yayın hizmeti sunabilir. Bir gerçek veya tüzel kişi doğrudan veya dolaylı olarak en fazla dört karasal yayın lisansına sahip medya hizmet sağlayıcı kuruluşa ortak olabilir. Ancak, birden çok medya hizmet sağlayıcıya ortaklıkta bir gerçek veya tüzel kişinin doğrudan veya dolaylı hisse sahibi olduğu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yıllık toplam ticarî iletişim geliri, sektörün toplam ticarî iletişim gelirinin yüzde otuzunu geçemez. Gerçek kişiler için eşler ile üçüncü derece dâhil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlara ait hisseler de aynı kişiye aitmiş gibi değerlendirilir. Toplam ticarî iletişim geliri bu oranı aşan gerçek veya tüzel kişiler, Üst Kurul tarafından verilen doksan günlük süre içinde bu oranın altına inecek şekilde medya hizmet sağlayıcı kuruluşlardaki hisselerini devretmek zorundadırlar.

Söz konusu maddeye göre; siyasî partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, birlikler, dernekler, vakıflar, mahallî idareler ve bunlar tarafından kurulan veya bunların doğrudan veya dolaylı ortak oldukları şirketler ile sermaye piyasası kurumları ve bunlara doğrudan veya dolaylı ortak olan gerçek ve tüzel kişilere yayın lisansı verilemez. Bu kuruluşlar, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara doğrudan veya dolaylı ortak olamaz. Bununla birlikte eski düzenlemeden farklı olarak üretim, yatırım, ihracat, ithalat, pazarlama ve finans kurum ve kuruluşlarının medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara ortak olmasına imkan sağlanmıştır.

Medya sahipliği konusundaki düzenlemenin tamamlayıcı unsurunun Türkiye'de bir türlü sonuca kavuşturulamayan frekans tahsisi meselesinin çözümü olduğu söylenebilir. Aksi halde, medya sahipliğini ve buna bağlı olarak medyayla

ilgili tüm tartışmaları yasal bir zemine oturtmak mümkün değildir. AB ülkelerindeki medya sahipliği düzenlemelerinde, "deregülasyon" genel bir eğilim olarak görülür ve tartışmalar bunun üzerinden yapılırken, Türkiye'deki tartışmayı her şeyden önce bir "regülasyon" gereğinin altını çizerek yapmak gerekmektedir.[134]

Yıllar itibariyle İlerleme Raporlarında eleştirilen konulardan biri de radyo ve televizyon işletmelerinde yabancı sermaye payına konulan sınırdır. 6112 sayılı Kanuna göre; bir medya hizmet sağlayıcı kuruluşta doğrudan toplam yabancı sermaye payı, ödenmiş sermayenin yüzde ellisini geçemez. Yabancı bir gerçek veya tüzel kişi en fazla iki medya hizmet sağlayıcı kuruluşa doğrudan ortak olabilir. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ortağı olan şirketlere yabancı gerçek veya tüzel kişilerin iştirak ederek yayın kuruluşlarına dolaylı ortak olmaları hâlinde, yayıncı kuruluşların yönetim kurulu başkanı, başkan vekili ile yönetim kurulu çoğunluğu ve genel müdürünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması ve ayrıca yayıncı kuruluş genel kurullarında oy çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetini haiz gerçek veya tüzel kişilerde bulunması zorunludur. Şirket ana sözleşmelerinde bu hususları sağlayan düzenlemeler açıkça belirtilir. Yerli veya yabancı hissedarlar hiçbir şekilde imtiyazlı hisse senedine sahip olamazlar.

AB'nin temel serbestilerinden biri olan "Sermayenin Serbest Dolaşımı" ilkesi çerçevesinde yayın kuruluşlarında yabancı sermaye oranının %25'ten %50'ye yükseltilmesinin yerinde bir düzenleme olduğu söylenebilir.

4.3. KÜÇÜKLERİN KORUNMASI

Görsel-işitsel medya hizmetlerindeki zararlı içeriğin varlığı, yasa koyucular, medya endüstrisi ve ebeveynler için her zaman bir kaygı kaynağı olmuştur. Özellikle yeni platformlar ve ürünlerle bağlantılı yeni tehditler de olması muhtemeldir. Bu yüzden görsel-işitsel ticari iletişimi de içeren bütün görsel-işitsel medya hizmetlerinde küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini korumak için kurallar getirilmesi gereklidir.

[134] C. Pekman, 2005, s. 284.

Bu konuda öncelikle Avrupa düzeyinde küçüklerin korunmasına dair alınan Topluluk kararlarına bakmak yararlı olacaktır. Bu bağlamda, küçüklere ve insan haysiyetine etkin ve karşılaştırabilir bir koruma seviyesi sağlanması ile ilgili olarak 24 Eylül 1998 tarihinde onaylanan 98/560 sayılı Konsey Tavsiye Kararı, iletim aracından (televizyon, kablo ve internet) bağımsız olarak görsel-işitsel yayın ve bilgi hizmetlerinin içeriğini düzenleyen ilk Topluluk politika aracı olma özelliğini taşımaktadır. Bu özelliğiyle geleneksel televizyon yayın faaliyetlerinin yanı sıra, yeni sayısal medya hizmetlerine de uygulanan söz konusu Tavsiye Kararı, tüm medya hizmetlerinde küçüklerin ve insan onurunun daha etkin korunmasını sağlamak için mevcut hukuki düzenlemeleri tamamlayıcı nitelikte tedbirlerin alınmasını öngörmüştür.[135]

AB Komisyonu, 2004 yılında Sınır Tanımayan Televizyon Direktifini gözden geçirme egzersizi esnasında, 98/560 sayılı Konsey Tavsiye Kararı'nın hükümlerini pekiştirecek ve kapsamını yeni haberleşme hizmetlerine genişletecek yeni bir Tavsiye önerisi tasarısı hazırlamıştır. Bu çerçevede Komisyon tarafından hazırlanan "Avrupa görsel-işitsel ve haberleşme hizmetleri sanayinin rekabet gücü bağlamında küçüklerin ve insan onurunun korunması ve cevap hakkı konularında yeni bir Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tavsiye Kararı" önerisi, 30 Nisan 2004 tarihinde sunulmuştur.

Söz konusu yeni Tavsiye kararı önerisinde, AB dahilinde özellikle genişbant ve internet hizmetlerinin gelişimini destekleyecek güven ortamının sağlanması için tüm ilgili taraflar arasında tüm medyada cevap ve düzeltme hakları, sorumluluğun ve bilinç düzeyinin artırılması, ayrımcılıkla mücadele ve görsel-işitsel içeriğin tasnifi veya sınıflandırılması olmak üzere dört alanda işbirliğinin artırılması öngörülmektedir.[136]

Teknolojideki gelişmeler ve medya ölçeğinin değişmesi üzerine Avrupa Parlamentosu ve AB Komisyonu 20 Aralık 2006 tarihli küçüklerin ve insan onurunun korunması ve Avrupa görsel işitsel ve çevrimiçi bilgi hizmetleri

[135] P. Kutay ve A. Özçeri, 2006, s. 48.
[136] A.g.e., s.49-50.

endüstrisinin rekabet edebilirliğine ilişkin cevap hakkı konulu Tavsiye Kararını yayınlamıştır. Bu Karar, 98/560 sayılı Konsey kararının üzerine inşa edilmiştir. Küçüklerin ve insan onurunun korunması ve cevap hakkı konulu Tavsiye Kararı, kullanıcılara erişim sağlayıcısına abone olduklarında düzenli olarak etkili, güncellenebilir ve kolay kullanımlı filtreleme sistemi sağlamak ve özellikle çocukları hedefleyen, otomatik filtreleme sistemli hizmetlere erişimle donatmak gibi küçüklerin yararına bir dizi olası önlemleri içermiştir.

Netice itibariyle, medyada küçüklerin korunması için Topluluk düzeyinde belirlenen yönlendirici esaslar hukuki açıdan bağlayıcı olmasalar da, AB'in yürürlükteki hukuki çerçevesini tamamlamışlar ve görsel-işitsel hizmetlerde zararlı içerikle mücadele için ortak bir yaklaşımın geliştirilmesine önemli katkıda bulunmuşlardır.

AB medya mevzuatının esasını teşkil eden Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ise, küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimi üzerinde kötü etki yapan yayınların ortak kurallar temelinde düzenlenmesini öngören hükümlere 22 nci maddesinde yer vermiştir. Söz konusu madde; kesinlikle yasaklamaya tabi programlar ve farklı görsel semboller ve işitsel uyarıların kullanılması suretiyle yayınlanabilecek programlar arasında bir ayrım yapmıştır.

22. madde, birinci kategoriye ilişkin olarak Üye Devletleri, televizyon yayınlarında gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini ciddi şekilde etkileyebilecek, özellikle pornografi veya şiddet içeren programlar gösterilmemesi konusunda uygun tedbirleri almakla görevlendirmiştir. Küçüklerin gelişimini olumsuz etkilemesi muhtemel programların ise, yayın saatinin doğru seçilmesi veya herhangi bir teknik uyarının kullanılması koşuluyla yayınlanabileceği belirtilmiştir. Yani, Yönerge zararlı yayın içeren programların mutlak surette yasaklanmasını öngörmemektedir. Bu tür programlar, gençlerin ve çocukların izleyemeyeceği saatlerde ve program süresince işitsel bir uyarının kullanılması veya görsel bir sembolün ekrana yerleştirilmesi suretiyle yayınlanabilir.[137]

[137] A.g.e., s.39.

Yönergenin 3 (h) maddesinde ise isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde küçüklerin korunmasına dair hüküm yer almaktadır. Bu maddeye göre; Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bunları normal şartlar altında görmeyecekleri ve duymayacakları şekilde sunmak konusunda uygun önlemleri almakla görevlidirler.[138]

Yönerge, küçüklerin gelişimini ciddi şekilde etkileyebilecek programlar ile müstehcen neşriyat kavramlarının Üye Devletler tarafından tanımlanmasına olanak vermektedir. Keza, yayınlanmasına izin verilen programlar ile ilgili teknik (görsel-işitsel) uyarıların seçimi konusu da Üye Devletlerin takdirine bırakılmıştır. Buna karşılık Yönerge, küçüklerin maneviyatı üzerinde kötü etki yapan programların durdurulmasına imkan veren bir hüküm içermektedir. Buna göre, Yönergenin 2(a) (2) maddesine göre; Üye Devletlerin yetkisi altında bulunmayan yayıncılara ait programların, 22. maddenin 1. ve 2. fıkrasını açıkça ihlal etmesi durumunda, üye devlet bu programların kendi ülkesinde gösterilmesini istisnai olarak ve bazı belirli şartlar altında engelleyebilir. Üye Devletler, yayın serbestisine istisna teşkil eden böyle bir durumda, küçükler üzerinde kötü etki yaptığı düşünülen yayınları durdurmak için almayı düşündükleri tedbirleri hem ilgili yayıncıya hem de AB Komisyonu'na önceden bildirmek zorundadır. Bu bildirimi takip eden 15 gün içerisinde anlaşmazlık çözülemezse, bu yayınların alımının engellenmesi için tek taraflı önlemler alınabilir. AB Komisyonu, bu önlemlerin AB hukuku ile uyumlu olmasını gözetmek durumundadır.[139]

Ülkemizde görsel-işitsel alanda küçüklerin korunması hususu ilk olarak mülga 3984 sayılı Kanunun yayın ilkelerini düzenleyen 4. maddesinin (z) bendinde yer almıştı. Bu maddeye göre; gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve

[138] Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 (23.08.2010)
[139] P. Kutay, A. Özçeri, 2006, s. 39.

saatlerde yayınlanmaması gerekiyordu. AB mevzuatına uyum çerçevesinde yürürlüğe giren 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" da ise radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programların bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamayacağı, isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcılarının ise, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerini bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu konudaki düzenlemelerin Yönergede küçüklerin korunması konusundaki düzenlemelerle paralel olduğunu söylemek gerekmektedir.

Ayrıca 6112 sayılı Kanun ile birlikte yayın kuruluşlarının gönüllü katılımı sayesinde uygulanan koruyucu sembol sistemi de yasal dayanağa kavuşmuştur. Kanunun 25. maddesine göre; medya hizmet sağlayıcıların, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirmeleri gerekmektedir. Yayın hizmetlerinin zararlı etkilerinden en çok etkilenen izleyici kesiminin çocuk ve gençler olduğu bilinmektedir. Bu madde ile çocuk ve gençlerin televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla geliştirilecek olan koruyucu sembol sisteminin programların yayınlanmasında kullanılması sağlanacaktır. Yayıncı kuruluşların çocukları ve gençleri televizyonun olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğuna işlerlik kazandıran bir öz denetim mekanizması olan koruyucu sembol sistemi, televizyon programlarının hangi yaş grubundaki çocuklara uygun olduğu ve programda yer alan zararlı içerik konusunda izleyiciye bilgi verecek, belli yaş gruplarını olumsuz etkileyeceği düşünülen içeriğe sahip yapımların yayın saatleri bu doğrultuda düzenlenecektir.

4.4. LİSANSLAMA KONUSUNDAKİ DÜZENLEMELER

Frekans tahsislerinin gerçekleştirilmesi ve lisans verilmesi son dönem ilerleme raporlarında sıklıkla gündeme alınmış bir konudur.

Ülkemizde ticari yayıncılık fiilen 1990 yılında, yasal olarak da 1994'te başlamış olmasına karşın, frekans tahsisi henüz yapılamamıştır. Ayrıca atmosferde sınırlı sayıda bulunan ve kamu malı sayılan frekansların ücretsiz kullanılması, frekans ücretleri devlet bütçesine aktarılamadığı için kamu zararına neden olmaktadır. Dolayısıyla en kısa zamanda çözülmesi gereken sorunlardan biri de frekans tahsisi ve frekansların ücretlendirilmesidir.

Bilindiği üzere mülga 3984 sayılı Kanun, ilk yürürlüğe girdiğinde yayın sektörü ile ilgili tüm düzenleme yetkisi RTÜK'e verilmişti. Ancak, çeşitli nedenlerle yapılan değişikliklerle, radyo ve televizyon yayıncılığı alanının düzenlenmesinde yetki ve görevler Haberleşme Yüksek Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Eski adıyla Telekomünikasyon Kurumu) ve RTÜK tarafından paylaşılır hale getirilmiştir. Bu arada yürürlüğe giren 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile Haberleşme Yüksek Kurulu kaldırılmış ve millî frekans planında radyo ve televizyon yayınlarına ayrılan frekans bantlarının frekans planlarının yapılması ve uygulanması yetkisinin RTÜK'e ait olduğu hükme bağlanmıştır. Kanunda, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu hükümleri esas alınarak, radyo ve televizyon yayınları için ayrılan frekans bantlarının frekans planlarının yapılması yetki ve görevinin Üst Kurula ait olması öngörülmüştür.

Frekans tahsisinin gerçekleştirilmesi ve lisans verilmesi, ayrıca "Bilgi Toplumu ve Medya" faslının açılış kriteri için sunulan eylem planında da yer almaktadır. Buna göre; RTÜK yeni frekans planlamasına uygun olarak frekans tahsis etmeyi ve lisans vermeyi amaçlamaktadır. AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi esas alınarak hazırlanan 6112 sayılı Kanun ile de bu amaç doğrultusunda karasal kanal ve frekansların planlanması ve tahsisi yapılabilecek, 16 yıldır alınamayan lisans ücretleri ve kanal ve frekans kullanım ücretleri de tahsil edilebilecek, vericilerin tek bir elde toplanarak anten kirliliğinin bitirilmesi sağlanacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1999 Helsinki Zirvesi'nde "Aday Ülke" statüsü kazanan Türkiye'de, bu tarihten sonra AB ve AB'ye uyum hep gündemin ilk sırasında yer almıştır. Bu süreç, siyasi, sosyal ve ekonomik alanda birçok dönüşüm ve değişimi de beraberinde getirmiştir.

AB'nin 35 başlık altında düzenlenmiş olan ve aday ülkelerden her birinin kabul etmeleri yani benimsemeleri istenen ortak politikaları mevcuttur. Bu politikalardan biri de, Birliğin kültürel ve sosyal entegrasyonunda önemli yer tutan görsel-işitsel medya politikasıdır. Bu politika, 2005 yılından itibaren Topluluk Müktesebatında, "Bilgi Toplumu ve Medya" adıyla 10. Başlık olarak yer almaktadır.

AB'ye aday ülkelerin, tam üyelik gerçekleşmeden önce, Müktesebattaki söz konusu politikalar kadar, bu politikaları düzenleyen mevzuata (Kurucu Antlaşmalar, milletlerarası antlaşmalar, tüzükler, direktifler, vb.) da uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu da, aday ülkenin milli mevzuatını, AB mevzuatı ile uyumlaştırması (harmonization) yoluyla gerçekleşir. Nitekim, 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsü kazanan Türkiye, o tarihten bu yana mevzuatını uyumlaştırma sürecine devam etmektedir.

Esasen, AB müktesebatına uyum çalışmaları ülkemizde 2000'li yılların başında başlatılmış olup, bu kapsamda önceleri, Uyum Paketleri çerçevesinde birtakım kanun değişiklikleri ile başlayan süreç sonrasında radyo ve televizyon mevzuatında da mevcut katı kurallar ya yumuşatılmış (kanal kapatma yerine, uyarı, para cezası ve program durdurma cezaları) ya da tamamen kaldırılmıştır. Tam anlamıyla bir deregülasyon süreci şeklinde gerçekleşen bu değişikliklerle, düşünce ve ifade özgürlüğünü genişleten ve sınırlarını daraltan birçok düzenleme gerçekleşmiştir. Özellikle, yayınların dili konusunda yapılan düzenleme, hem AB hem de Türkiye kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir. Bu konuda 2003 yılından itibaren yapılan serbestleştirme çalışmaları sonucunda yürürlüğe giren 13 Kasım

2009 tarihli “Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik” ile kendilerine izin verilen özel televizyon ve radyolarda farklı dil ve lehçelerde yayınlar başlamıştır.

AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının 16-17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesinde aldığı karar doğrultusunda 3 Ekim 2005 tarihinde yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir.

35 fasıl altında yürütülen tarama toplantılarında ele alınan konu başlıklarından bir tanesi de “Bilgi Toplumu ve Medya”dır. Fasıl, "Bilgi Toplumu" ve "Medya" olarak iki ana bileşen kapsamında ele alınmaktadır. Medya alanındaki müktesebatın amacı, görsel-işitsel medya hizmetlerinin AB içinde serbest dolaşımının sağlanmasıdır. Medya alanındaki temel AB müktesebatı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi üzerinde değişiklikler yapan ve Direktifin adını da değiştiren bir düzenleme olarak 18 Aralık 2007 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi’dir. Bu kapsamda uyumlaştırma yapacağımız AB mevzuatı da Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi’dir.

2006 yılı sonu itibariyle Türkiye’nin AB’nin görsel-işitsel müktesebatıyla uyumu reklamcılık ve küçüklerin korunmasına ilişkin bazı hükümlerle sınırlı kalmıştır. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi’nin 2007 yılında görsel-işitsel alanı hemen hemen baştan aşağıya yeniden düzenlemesiyle birlikte de, Kanunun AB mevzuatına uyumu yönünde revizyonu kaçınılmaz olmuştur.

Bu konuda 2010 yılı İlerleme Raporu’nda da, medya mevzuatının Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesiyle uyumlu hale getirilmediği, özellikle mevzuatta, tanımlar, yargı yetkisi, önemli olaylar, kısa gösterim, bağımsız eserlerin desteklenmesi, kapsam (isteğe bağlı TV benzeri program akışsız medya hizmetleri ile

program akışlı geleneksel medya hizmetleri), yayıncılık ilkeleri, reklam, tele-alışveriş ve Avrupa eserleri, radyo televizyon işletmelerinde yabancı sermayenin payı üzerindeki sınırlamalar gibi konular başta olmak üzere giderilmesi gereken önemli farklar olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla 3984 sayılı yasanın AB müktesebatına uyum çerçevesinde baştan sona revize edilerek eksikliklerin giderilmesi gerekmiştir. Ayrıca, Yasa yürürlüğe girdiği tarihten bu güne kadar yapılan çok sayıda değişiklikle günün şartlarına uyarlanmak istenmişse de, yayın teknolojisindeki hızlı değişim, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları gibi temel nedenlerle yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bu çerçevede RTÜK bünyesinde AB mevzuat uyumunu ön planda tutan yasa değişikliği çalışmaları yürütülmüş, ilgili kamu kurumları, radyo ve televizyon kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınarak yapılan çalışmalar sonucunda AB müktesebatına uyum çerçevesinde 2007 yılı Aralık ayında AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren "AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi" hükümleri esas alınarak düzenlenen 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" 3 Mart 2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi hükümleri esas alınarak hazırlanan 6112 sayılı Kanun, ilerleme raporlarında sıklıkla bahsedilen karasal kanal ve frekansların planlanması ve tahsisine ilişkin düzenlemeler içermekte ve 1994 yılından beri süren lisanssız dönemin bitirilmesini hedeflemektedir. Yayın denetimi konusunda RTÜK'ü daha etkin kılmakta ve yayıncılık sektöründe rekabeti ve çoğulculuğu sağlamayı amaçlayan hükümler içermektedir. Kanun, yeni yayın teknolojilerine hukuksal altyapı hazırlayarak yayıncılık alanında önemli bir açılım gerçekleştirmekte ve yayıncılık alanında yeni bir uygulama olarak ortaya çıkan isteğe bağlı hizmetlere imkan vermektedir.

Genel olarak baktığımızda, 6112 sayılı Kanun hükümleri büyük ölçüde Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'ndeki hükümlerle uyumlu gözükmektedir. Ancak, Kanunda birtakım eksiklikler de göze çarpmaktadır. Bu eksikliklere ilişkin çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

-Kanunun 15. maddesinde düzenlenen "Avrupa eserleri" konusu son derece önemlidir. Ancak, Kanunun Geçici 7. maddesinde, burada düzenlenen hükümlerin, Türkiye'nin AB'ye tam üye olduğu tarihten itibaren uygulanacağı ifade edilmiştir. Aşamalı da olsa, Türkiye'de medya hizmet sağlayıcıları, Yönerge kapsamında çok önemsenen bağımsız yapımlara yer vermek konusunda çaba göstermeli, RTÜK bu uygulamaları teşvik etmelidir.

-Sahiplikle ilgili hükümlere, kamuoyunu bilgilendirme zorunluluğu getirilmelidir. Yayın kuruluşlarının sahipleri ile çalışanlarının borsadaki faaliyetleri, kamu ihalelerindeki varlıkları, vb. şeffaflık ilkesiyle izlenmeli ve değerlendirilmelidir.

-Kanunun 22. maddesinde yasal altyapıya kavuşan izleyici temsilciliği uygulaması önemli ve yerindedir. Ancak, bu kurumsallaşma adımının ileriye taşınması gerekir. Örneğin, öneri ya da şikayet bildirimlerinde kullanılmak üzere, doğru yapılandırılmış formlar üretilmeli, izleyiciyi Kanun ve dünya uygulamaları konusunda bilinçlendirecek, düşünmeye ve irdelemeye sevk edecek bir mekanizma oluşturulmalıdır.

-Kanunun 32. maddesinde yer alan ve RTÜK'ün medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar ile isteğe bağlı yayın hizmeti sunan kuruluşlara uygulayabileceği idari yaptırımların kapsamı göz önünde bulundurulduğunda, TRT'nin sadece RTÜK tarafından uyarılacağı belirtilirken, uyarıya konu olacak ihlali tekrarlaması durumunda nasıl bir yaptırımda bulunulacağı belirtilmemiştir. Buradaki belirsizlik giderilmelidir.

Sonuç olarak, Birliğe tam üyelik yolunda mevzuat yakınlaştırma sürecinde olan Türkiye'nin görsel-işitsel politika alanında 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu kabul ederek epey yol katettiği görülmektedir. Ancak yayıncılık sektöründe yaşanan gelişmelere paralel olarak AB mevzuatının da sürekli geliştiği ve değiştiği düşünülürse, yayıncılık konusunda mevzuat uyumunun üye olduktan sonra dahi hiç bitmeyecek bir süreç olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Adaklı, Gülseren (2001), "Yayıncılıkta Düzenleyici Kurullar ve RTÜK", (Ed.) B. Kejanlıoğlu, S. Çelenk ve G. Adaklı, *Medya Politikaları*, İmge Yayıncılık, Ankara.

Arsan, Esra (2008), *Avrupa Birliği ve Gazetecilik*, Ütopya Yayıncılık, Ankara.

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2007), *Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri*, M&B Tanıtım Hizmetleri, Ankara.

Avşar, Zakir ve Elden, Müge (2004), *Reklam ve Reklam Mevzuatı*, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayınları, Ankara.

Aziz, Aysel (2006), *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş),* Turhan Kitabevi, Ankara.

Baykal, Sanem (2010), AB Hukukunda Son Gelişmeler: Lizbon Antlaşması, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 46. Dönem Temel Eğitim Kursu, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara.

Bek, Mine Gencel (2003), "Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki İletişim Politikalarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme" (Ed.) Mine Gencel Bek, *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları,* Ümit Yayıncılık, Ankara.

Collins, Richard (1994), *Broadcasting and Audio-Visual Policy in the European Single Market*, John Libbey, London.

Çakır, Vedat ve Gülnar, Birol, (2007), "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı:18, s. 207–223.

Çakır, Vedat, (2007), "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Reklamlarına Yönelik Düzenlemeler", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* Cilt:5, Sayı:1, s. 198–209.

Çaplı, Bülent (2001), *Televizyon ve Siyasal Sistem*, İmge Yayıncılık, Ankara.

Çiftçi, Ahmet, (1999), *Uluslararası Hukuk Açısından Radyo ve Televizyon Hukuku*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.

Çiftçi, Ahmet (2005), "Türk Medya Mevzuatının Avrupa Birliği Medya Mevzuatına Uyumlaştırılması ve Karşılaşılan Meseleler", (Ed.) Vahit Doğan ve Banu Şit, *Müzakere Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.

Çiftçi, Ahmet (2007), *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Dedeoğlu, Beril (2003), "Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci II: Avrupa Birliğinin Yakın Geçmişi", (Ed.) Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği,* Boyut Kitapları, İstanbul.

Dinan, Desmond, (2008), *Avrupa Birliği Tarihi*, (Çev. Hale Akay) Kitap Yayınevi, İstanbul.

Erhan, Çağrı, (2010) Türkiye-AB İlişkileri, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 46. Dönem Temel Eğitim Kursu, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara.

Senemoğlu, Deniz (2009), "Avrupa Birliği'nin Kurumları-Avrupa Birliği'nde Kurumsal Yapı ve Karar Alma Sürecine Antlaşmalarla Getirilen Düzenlemeler", (Ed.) Çağrı Erhan, Ayşe Burça Kızılırmak ve Ceran Arslan OLCAY, *Avrupa Birliği Temel Konular*, İmaj Yayınevi, Ankara.

İçel, Kayıhan ve Ünver, Yener (2009), *Kitle Haberleşme Hukuku,* Beta Basım, İstanbul.

Karadağ, Gökmen (2006), *AB'nin Medyası Medyanın AB'si*, Güncel Yayıncılık, İstanbul.

Karluk, Rıdvan (2007), *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Beta Basım, İstanbul.

Kejanlıoğlu, Beybin, Dilek (2004), *Türkiye'de Medyanın Dönüşümü*, İmge Yayıncılık, Ankara.

Kihtir, Arzu (2006), "Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikası Bağlamında AB Medya Hukukunun Temel Çerçevesi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı:26, s. 75-92.

Kihtir, Arzu (2005), "Media PLUS: The European Union Program on the European Audiovisual Policy", *3rd International Symposium Communication in the Millenium,* North Carolina, 11-13 Mayıs 2005, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1663, İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:65, s. 261–276.

Kutay, Pars (2005), "AB Müzakereleri ve Türk Medya Sektörü: Ne Yapılmalı?", Avrupa Birliği'nde Medya Mevzuatı, RTÜK–Televizyon Yayıncıları Derneği Ortak Yayını, Öncü Basımevi, Ankara.

Kutay, Pars ve Özçeri, Aslı (2006), *Avrupa Birliği'nde Medya Hukuku ve Uygulamaları, Televizyon Yayıncıları Derneği,* İstanbul.

Özel, Sedat (2009), "Avrupa Birliği'nde Görsel İşitsel politikaların Kültürel Temellerine Bir Bakış", *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, s. 136-162.

Özgen, Murat (2008), "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Olgusu ve Toplumsal Etkileri", (Ed.) Metin Işık ve Ayhan Erdem, *Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

Pekman, Cem (1997), *Televizyonda Özelleşme, Avrupa'da Yayıncılığın Değişim Süreci*, Beta Basım-Yayım, İstanbul.

Pekman, Cem (2005), "Medya Sahipliğinin Düzenlenmesi Sorunu: Küresel Çerçeve ve Türkiye Örneği", (Ed.) Mine Gencel Bek ve Deirdre Kevin, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları*: *Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Tecer, Meral (2007), *Avrupa Birliği ve Türkiye-Sorular ve Yanıtlar*, TODAİE Yayını, Ankara.

Timisi, Nilüfer (2003), "Anadilde Yayın: Avrupa Birliği ve Türkiye", (Ed.) M. Gencel Bek, *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları*, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Timisi, Nilüfer (2005), "Medya Politikalarında Kültürel Kimlikler: AB Sürecinde Türkiye", (Ed.) Mine Gencel Bek ve Deirdre Kevin, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları: Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Tursun, Turgay, Hasan (2004), *Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul.

Ungerer, Herbert (2005), "Rekabet Kuralları ve Medya: Belirleyici mi, Tamamlayıcı mı?", Avrupa Birliği'nde Medya Mevzuatı, RTÜK–Televizyon Yayıncıları Derneği Ortak Yayını, Öncü Basımevi, Ankara.

Ünal, Şeref (2007), *Avrupa Birliği Hukukuna Giriş*, Yetkin Yayınları, Ankara.

Yılmaz, Halit (2006), *İdarenin Görsel-İşitsel İletişim Alanındaki İşlevi*, İmaj Yayınları, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

Katılım Müzakereleri, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1 (03.06.2010)

Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihçesi, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1 (20.06.2010)

Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum, http://www.abgs.gov.tr/files/fasillar/muzakere_surecinde_mevcut_durum.pdf (01.06.2011)

Television Across Europe:Regulation, Policy and Independence, http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/eurotv_20051011/volone_20051011.pdf (02.10.2010)

Avrupa Birliği'nin Telekomünikasyon ve Görsel-İşitsel Politikası, http://www.ikv.org.tr/pdfs/5449201c.pdf (21.07.2010)

Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Tv Direktifi-97/36/EC–Türkçe, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=63c2d050-4661-4553-bae1-42274bb8780c (13.08.2010)

Modernisation of Rules:Towards a Modern Framework for Audiovisual Content, http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/908&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en (15.09.2010)

Major Audiovisual Conference:"Between Culture and Commerce", Liverpool, 22th September, 2005,

http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/modernisation/liverpool_2005/uk-conference-report-en.pdf (02.09.2010)

Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 (23.08.2010)

AVMSD-What is it?, http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/avms/index_en.htm, (01.06.2010)

Action programme to promote the development of the European audiovisual industry (Media) (1991-1995) http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24104a_en.htm (15.06.2010)

MEDIA Plus (2001-2006): programme to encourage the development, distribution and promotion of European works, http://europa.eu/legislation_summaries/audiovisual_and_media/l24224_en.htm (15.06.2010)

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41999X0205:EN:NOT (15.09.2010)

http://www.europarl.europa.eu/omk/omnsapir.so (15.09.2010)

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0341:FIN:EN:PDF (15.09.2010)

Kitle İletişim Politikası Hakkında Avrupa Bakanlar Konferansları, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=29f920ff-c28e-4f40-8162-f85ce110e73b (06.08.2010)

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği 2001 Yılı Ulusal Program Dokümanları, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195&l=1 (17.08.2010)

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği 2003 Yılı Ulusal Program Dokümanları http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=196&l=1 (17.08.2010)

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği 2008 Yılı Ulusal Programı, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42260&l=1 (17.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2000 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (01.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2001 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2001.pdf (01.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2002 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (01.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2003 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf (01.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2004 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf (07.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2005 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf (07.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2006 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/Duyurular/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf (0708.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2007 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf (07.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2008 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf (07.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2009 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf (07.08.2010)

Avrupa Komisyonu Türkiye 2010 İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf (25.11.2010)

10. Fasıl: Bilgi Toplumu ve Medya, http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=75&l=1 (12.10.2010)

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı, Genel Gerekçe, http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0883.pdf (16.01.2011)

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun Tasarısı Taslağı Değerlendirme Raporu, http://ankara.academia.edu/GULSERENADAKLI/Papers/315074/RTUK_Yasa_Tasarisi_Taslagi_Degerlendirme_Raporu_Sumer_and_Adakli_2010 (10.01.2011)

Kihtir, Arzu (2007), "İfade Özgürlüğü ve Medya Bağlamında Avrupa Birliği ve Tam Üyelik Sürecinde Türkiye", *Medya ve Siyaset Uluslar arası Sempozyumu*, 15-17 Kasım 2007, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, İzmir. http://www.mp.ege.edu.tr/ (09.12.2010).

2005 Yılı Basın Bildirileri, 26 Ağustos 2005 Basın Bildirisi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=9b193eda-5746-444e-9a16-629de65b1dff (02.10.2010)

Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 (12.08.2010)

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, R.G:. 20.04.1994, S:21911

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, R.G.:03.03.2011, S:27863

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, R.G.: 09.08.2002, S:24841

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik, R.G.:18.12.2002, S:24967

Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik, R.G.:25.01.2004, S:25357

EKLER

EK-1: AVRUPA BİRLİĞİ GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİ YÖNERGESİ

Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarih ve 89/552/EEC sayılı Görsel-işitsel medya hizmetlerinin (Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesi) sağlanması hükmüne ilişkin Üye Devletlerdeki kanun, düzenleme ya da idari eylem yoluyla oluşturulan belirli hükümlerin eşgüdümü hakkındaki Yönergesi

AVRUPA PARLAMENTOSU VE AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ,

Avrupa Topluluğu Kurucu Antlaşmasını, özellikle 47(2) ve 55 sayılı maddelerini göz önüne alarak,
Komisyon'un önerisini göz önüne alarak,
Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesinin görüşünü (1) göz önüne alarak,
Bölgeler Komitesi'nin görüşünü (2) göz önüne alarak,
Antlaşmanın 251. maddesinde belirtilen usullere uygunluk içinde hareket ederek, (3)
Buna göre;
(1) 89/552/EEC sayılı Konsey Yönergesi (4) televizyon yayıncılığı faaliyetleriyle ilgili Üye Devletlerdeki kanun, yönetmelik veya idari kurallarda yer alan belirli hükümlerin eşgüdümünü yapmaktadır. Ancak, görsel-işitsel medya hizmetleri iletimindeki yeni teknolojiler, yapısal değişimin etkisi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) yaygınlaştırılması ve iş modellerindeki teknolojik gelişmeler, özellikle ticari yayıncılığın finansmanı ve Avrupa bilgi teknolojilerindeki ve medya endüstrileri ile hizmetlerindeki rekabet ve hukuki yeterlilik için en uygun koşulları, kültürel ve dilsel çeşitliliğe saygıyı da dikkate alarak düzenleyici çerçevenin uyumlaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

(2) Televizyon yayıncılığı faaliyetlerinin takibi ile ilgili Üye Devletlerdeki kanun, yönetmelik veya idari önlemler 89/552/EEC sayılı Yönerge ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak isteğe bağlı medya hizmetlerine gibi faaliyetlere uygulanabilir kurallar, ki bazıları Avrupa Birliği içinde hizmetlerin serbest dolaşımını engelleyebilecek ve iç pazarda rekabeti bozabilecek farklılıklar içermektedir.

(3) Görsel-işitsel medya hizmetleri, ekonomik hizmetler oldukları kadar kültürel hizmetlerdir. Bu hizmetlerin toplumlar, demokrasi-özellikle haber alma özgürlüğünün, düşünce çeşitliliğinin ve medya çoğulculuğunun güvence altına alınması–eğitim ve kültür için artan önemi, bu hizmetler için özel kurallar uygulanmasını haklı kılmaktadır.

(4) Antlaşmanın 151 (4) maddesi, Topluluğun, Antlaşmanın diğer hükümleri çerçevesinde, özellikle Topluluk içindeki kültürlerin çeşitliliğine saygı göstermek ve geliştirmek için faaliyetlerinde kültürel boyutları dikkate almasını gerekli kılmaktadır,

(5) Avrupa Parlamentosu, Doha Görüşmelerinin 1 Aralık 2005 (5) ve 4 Nisan 2006 (6) tarihli kararları ile DTÖ Bakanlar Konferanslarında, görsel-işitsel hizmetler gibi temel kamu hizmetlerinin GATS müzakerelerindeki serbestleştirme dışında tutulması çağrısında bulunmuştur. Parlamento, 27 Nisan 2006 (7) tarihli İlke Kararında, "kültürel faaliyetlerin, malların ve hizmetlerin, hem ekonomik hem de kültürel bir yapısı vardır. Çünkü onlar, kimlikleri, değerleri ve anlamları taşırlar ve bu bağlamda sadece ticari değere sahip gibi kabul edilmemelidir" diye özellikle belirten UNESCO'nun Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesini desteklemiştir. Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesinin (1) akdi hakkındaki 18 Mayıs 2006 tarih ve 2006/515/EC sayılı AB Konseyi Kararı, Topluluk adına UNESCO Sözleşmesini onaylamıştır. Bu Sözleşme 18 Mart 2007'de yürürlüğe girmiştir. İşbu Yönerge Sözleşmenin ilkelerine saygı duyar.

(6) Televizyon gibi geleneksel görsel-işitsel medya hizmetleri ve gelişen isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri, Toplulukta, özellikle küçük ve orta-ölçekli işletmelerde önemli istihdam olanakları sunmakta ve ekonomik gelişme ile yatırımı canlandırmaktadır. Görsel-işitsel medya hizmetleri için hakiki bir Avrupa pazarı ve eşit rekabet şartlarının önemini hatırda tutarak, görsel-işitsel medya hizmetleri pazarlarında şeffaflığı ve öngörülebilirliği temin etmek ve pazara girişte engellerin asgari düzeye çekilmesini sağlamak amacıyla serbest rekabet ve eşit muamele gibi iç pazarın temel prensiplerine saygı gösterilmelidir.

(7) Görsel-işitsel medya hizmetleri sağlayan birçok Avrupa şirketi için, gelişmekte olan isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini düzenleyen hukuki rejime ilişkin hukuki yetersizlik ve eşit olmayan şartlar mevcuttur. Bu nedenle, rekabetin bozulmasını önlemek, hukuki yeterliliği geliştirmek, iç pazarın tamamlamasına yardımcı olmak ve tek bir bilgi alanının oluşmasını kolaylaştırmak için hem televizyon yayıncılığı (program akışlı görsel-işitsel medya hizmetleri) hem de isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri (program akışsız görsel-işitsel medya hizmetleri) bütün görsel-işitsel medya hizmetlerine en azından temel düzeyde eşgüdümü sağlanmış kuralların uygulanması gereklidir. 89/552/EEC sayılı Yönergenin, kaynak ülke ilkesi ve ortak minimum standartlar gibi temel ilkeleri, değerini ispatlamış olup bu nedenle muhafaza edilmelidir.

(8) Komisyon, Avrupa düzenleyici görsel-işitsel politikasının geleceği konulu bir Bildiriyi 15 Aralık 2003 tarihinde kabul etmiştir. Bu Bildiride, sektör içindeki halihazırdaki ve gelecekteki düzenleyici politikanın; kültürel çeşitlilik, haber alma hakkı, medya çoğulculuğu, küçüklerin ve tüketicinin korunması gibi belirli kamu çıkarlarını koruması ve kamunun bilinçlendirilmesi ile medya okuryazarlığını güçlendirmesi vurgulanmıştır.

(9) Kamu hizmeti yayıncılığına ilişkin olarak 25 Ocak 1999 tarihinde yapılan AB Konseyi ve Üye Devletler Hükümet Temsilcileri toplantısında alınan İlke Kararı, (2) kamu hizmeti yayıncılığı görevinin yerine getirilmesinin, kamu hizmeti yayıncılığının teknolojik ilerlemeden fayda sağlamaya devam etmesini gerektirdiği

hususunu teyit etmiştir. Özel ve kamu görsel-işitsel medya hizmeti sağlayıcılarının birlikte var olması, Avrupa görsel-işitsel medya pazarını farklılaştıran bir özelliktir.
(10) Komisyon, bilgi toplumu ve medya endüstrilerinde büyümeyi ve istihdamı geliştirmek için " i2010: Avrupa Bilgi Toplumu" girişimini kabul etmiştir. Bu, düzenleyici araçlar, araştırma ve sektörle ortaklıklardan oluşan bütün AB politika enstrümanlarını modernize ederek ve uygulamaya koyarak, Avrupa içeriğinin üretimini, sayısal ekonominin gelişimini ve bilgi toplumu hizmetleri ve medya hizmetleri ile şebekeler ve cihazların yakınsamasının arka planına dayanarak BİT'nin kavranmasını teşvik etmek için tasarlanmış kapsamlı bir stratejidir. Komisyon, 2005'te Sınır Tanımayan Televizyon Yönergesini tadil etmek ve onu Görsel-işitsel Medya Hizmetleri Yönergesine dönüştürmek için bir Komisyon teklifi ile başlayarak, görsel-işitsel hizmetleri hukuki çerçevesini modernleştirerek, bilgi toplumu ve medya hizmetleri için tutarlı bir iç pazar çerçevesi yaratmayı görev edinmiştir. i2010 girişiminin amacı ilke olarak, endüstrilerin sadece gerekli düzenlemeyle büyümesine izin vererek, serbest pazarda istihdam yaratmak, geliştirmek ve büyümek üzere geleceğin refah ve iş yaratıcıları olan küçük işletmelere izin vererek başarılacaktır.

(11) Avrupa Parlamentosu, 4 Eylül 2003, (3) 22 Nisan 2004 (4) ve 6 Eylül 2005 (5) tarihlerinde, 89/552/EEC sayılı Yönergenin, yapısal değişiklikleri ve teknolojik gelişmeleri yansıtmak üzere, geçerliliğini koruyan temel ilkelerine tamamen saygı duyarak, uyarlanmasını talep eden İlke Kararlarını kabul etmiştir. Buna ilave olarak, Komisyon ilke olarak, bütün görsel-işitsel medya hizmetleri için temel kurallar ve televizyon yayıncılığı için ek kurallar genel yaklaşımını desteklemektedir.

(12) Bu Yönerge, temel haklara uyumu desteklemektedir ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında (1) tanınan ilkelerle, özellikle Madde 11 ile tamamen uyumludur. Bu bakımdan, bu Yönerge Üye Devletleri kendi basın özgürlüğü ve medyadaki ifade özgürlüğü ile ilgili anayasal kurallarının uygulanmalarına hiçbir engel teşkil etmemelidir.

(13) Bu Yönerge, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 22 Haziran 1998 tarih ve 98/34/EC sayılı Bilgi Toplumu hizmetleri hakkındaki teknik standartlar, düzenlemeler (2) ve kurallar alanında bilgi sağlanması usulünü ortaya koyan Yönergenin uygulanmasından doğan Üye Devletler yükümlülüklerini etkilememelidir. Buna göre, bu Yönergeyi kolayca uyarlamak için gerekli olanın ötesinde daha katı ve ayrıntılı bir yapıya sahip isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanabilir taslak ulusal önlemler, 98/34/EC sayılı Yönergenin 8. Maddesi altında yer alan işlemsel yükümlülüklere tabi olmalıdır.

(14) Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 7 Mart 2002 tarih ve 2002/21/EC sayılı elektronik iletişim şebekeleri ve hizmetleri için ortak düzenleyici çerçeve hakkındaki Yönergesi (Çerçeve Yönerge), (3) Madde 1(3) uyarınca, Topluluk düzeyinde veya ulusal düzeyde alınmış önlemler saklı kalmak kaydıyla, özellikle içerik düzenlemesi ve görsel-işitsel siyasaya ilişkin genel çıkar hedeflerini takip etmektedir.

(15) Bu Yönergenin hiçbir hükmü, Üye Devletleri herhangi bir görsel-işitsel medya hizmeti türü için yeni lisans verme veya idari yetkilendirme sistemleri getirmesini zorlamamalı veya teşvik etmemelidir.

(16) Bu Yönerge amaçları kapsamında, görsel-işitsel medya hizmeti tanımı, ister televizyon yayıncılığı olsun ister kamunun önemli bir bölümü tarafından alınması amaçlanan ve bunlar üzerinde açık etkisi olabilen kitle iletişim özellikli isteğe bağlı hizmetler olsun, sadece görsel-işitsel medya hizmetlerini kapsamalıdır. Bu Yönergenin kapsamı, Antlaşmada tanımlanan hizmetlerle sınırlı olmalı ve böylece, kamu hizmeti kuruluşları da dahil olmak üzere her tür ekonomik faaliyeti kapsamalıdır. Ancak, esas itibariyle ekonomik amaçlı olmayan ve özel kullanıcılar tarafından çıkar grupları içinde paylaşım ve değişim amaçlarıyla üretilen görsel-işitsel içeriğin sağlanması veya dağıtımından oluşan hizmetler ve özel web-siteleri gibi televizyon yayıncılığıyla rekabet içinde olmayan faaliyetleri kapsamamalıdır.

(17) “Televizyon benzeri” olmaları, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin bir özelliğidir. Yani, televizyon yayınlarıyla aynı izleyici kitlesi için rekabet ederler ve hizmete erişim yapısı ve yolları, bu Yönerge kapsamında kullanıcının haklı olarak koruyucu düzenlemeler beklemesine yol açar. Bu bilgiler ışığında ve serbest dolaşım ve rekabet ile ilgili farklılıkları önlemek amacıyla “program” kavramı, televizyon yayıncılığındaki gelişmeleri dikkate alarak dinamik bir şekilde yorumlanmalıdır.

(18) Bu Yönerge amaçları kapsamında, görsel-işitsel medya hizmeti tanımı, kitle iletişiminin genel kamuyu bilgilendirme, eğlendirme ve eğitme işlevlerini kapsamalıdır ve görsel-işitsel ticari iletişimi içermeli ancak sınırlı sayıda alıcıya gönderilmiş e-postalar gibi her tür özel haberleşmeyi hariç tutmalıdır. Bu tanım, temel amacı program sağlamak olmayan, bir başka deyişle hizmetin temel amacı olmayıp, sadece hizmete bağlı olan her tür görsel-işitsel içeriği kapsam dışında tutmalıdır. Örnekler; canlandırmalı grafik unsurlar, kısa reklam kuşakları veya bir ürüne veya görsel-işitsel olmayan bir hizmete ilişkin bilgiler gibi sadece yardımcı durumdaki görsel-işitsel unsurları taşıyan web-sitelerini içerir. Bu nedenle, piyango, bahis ve diğer kumar hizmetleri çeşitleri de dahil olmak üzere bir miktar parayı temsil eden bir iddia ile ilgili şans oyunlarının yanı sıra kumara veya şans oyunlarına yer verilmemiş çevrimiçi oyunlar ve arama motorları yayınları da işbu Yönergenin kapsamı dışında tutulmalıdır.

(19) Bu Yönerge amaçları kapsamında, medya hizmet sağlayıcısının tanımı, sadece programları ileten, editoryal sorumluluğu üçüncü taraflarda bulunan gerçek veya tüzel kişileri kapsamamalıdır.

(20) Televizyon yayıncılığı hâlihazırda, özellikle analog ve sayısal televizyonu canlı akan yayın (live streaming), web yayıncılığı ve isteğe bağlı yakın videoyu kapsamaktadır, ancak isteğe bağlı video ise isteğe bağlı bir görsel-işitsel medya hizmetidir. Genel olarak, aynı medya hizmet sağlayıcısı tarafından isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti olarak da sunulan televizyon yayıncılığı veya televizyon programları için bu Yönergenin gereklilikleri, televizyon yayıncılığına yani program akışlı iletime uygulanabilen gereksinimlerin yerine getirilmesi karşılanabilmesi

varsayılmalıdır. Buna karşılık, açıkça ayrı farklı tür hizmetlerin paralel olarak sunulması halinde bu Yönerge ilgili hizmetlerin her birine uygulanmalıdır.

(21) Bu Yönergenin kapsamı gazete ve dergilerin elektronik sürümlerini içermez.
(22) Bu Yönerge amacı kapsamında, "görsel-işitsel" tanımı sesli veya sessiz hareketli görüntülere, sessiz filmleri kapsayarak atıfta bulunur, ancak ses iletimi veya radyo hizmetlerini kapsamaz. Görsel-işitsel medya hizmetinin temel amacı program sağlanması olduğundan, bu tür bir hizmetin tanımı alt yazı hizmetleri ve elektronik program rehberleri gibi programlarla birlikte sunulan metne dayalı içeriği de kapsamalıdır. Sadece metne dayalı hizmetler, bu Yönerge kapsamı içinde yer almamalı, bu Yönerge kapsamı Üye Devletlerin bu tür hizmetleri Antlaşmaya uygun olarak ulusal düzeyde düzenleme özgürlüğünü etkilememelidir.

(23) Editoryal sorumluluk kavramı medya hizmeti sağlayıcısı rolünün tanımlanması ve buna bağlı olarak görsel-işitsel medya hizmetleri tanımı için zaruridir. Üye Devletler, editoryal sorumluluk tanımının, özellikle bu Yönergeyi uygulamak üzere önlemler alınması durumunda "etkin denetim" teriminin boyutlarını belirleyebilirler. Bu Yönerge, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin İç pazardaki, özellikle elektronik ticaret, bilgi toplumu hizmetlerinin belirli hukuki yönleri hakkındaki 8 Haziran 2000 tarih ve 2000/31/EC sayılı Yönergesinde (elektronik ticaret Yönergesi) (1) yer alan yükümlülüklerden doğan muafiyetleri etkilemez.

(24) Televizyon yayıncılığı bağlamında, eş-zamanlı izleme kavramı, teknik nedenlere bağlı olarak yayının iletimi ve alımı arasında gerçekleşen kısa zaman boşluklarındaki değişimler nedeniyle yarı-eş zamanlı izlemeyi de içermelidir.

(25) Görsel-işitsel medya hizmetlerinin, tanımında verilen ve 16'dan 23'e kadar olan giriş paragraflarında açıklanan bütün özellikleri aynı zamanda mevcut olmalıdır.

(26) Televizyon reklamı ve tele-alışverişe ek olarak, ücretsiz yayınlanan kamu hizmeti duyuruları ve yardım taleplerini kapsamayan görsel-işitsel ticari iletimin daha geniş tanımı bu Yönergede getirilmiştir.

(27) Kaynak ülke ilkesi, bir iç pazar yaratmak açısından esas teşkil ettiğinden bu Yönergenin özü olarak kalmaya devam etmelidir. Bu nedenle bu ilke, yeni iş modelleri ve bu tür hizmetlerin uygulamaya konulmasına temel teşkil edecek hukuki yeterliliği medya hizmet sağlayıcıları için sağlamak üzere tüm görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanmalıdır. Bu, ayrıca, iç pazarda bilginin ve görsel-işitsel programların serbest dolaşımını güvence altına almak için de gereklidir.

(28) Güçlü, rekabetçi ve tümleşik bir Avrupa görsel-işitsel endüstrisini geliştirmek ve Avrupa Birliğinin tamamında medya çoğulculuğunu artırmak için bir medya hizmeti sağlayıcısı üzerinde sadece tek bir Üye Devletin yargı yetkisi olmalı ve bilgi çoğulculuğu Avrupa Birliğinin temel ilkesi olmalıdır.

(29) Teknolojik gelişmeler, özellikle sayısal uydu programları ile ilgili olanlar, uygun düzenleme ve etkin uygulamayı güvence altına almak ve oyunculara görsel-işitsel medya hizmeti içeriği üzerinde gerçek güç vermek üzere ikincil kıstasların uyarlanması gereği anlamına gelmektedir.

(30) Bu Yönerge Avrupa Birliğindeki genel kamuoyuna sunulan hizmetlerle ilgili olduğundan, sadece bir veya daha fazla Üye Devlette standart tüketici donanımı ile toplum tarafından doğrudan veya dolaylı olarak alınabilen görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanmalıdır. “Standart tüketici donanımı” tanımı yetkili ulusal otoritelerce yapılmalıdır.

(31) Antlaşmanın 43’den 48’e kadar olan maddeleri, yerleşme özgürlüğü temel hakkını ele almaktadır. Bu nedenle medya hizmet sağlayıcıları, genel itibarıyla yerleşecekleri Üye Devleti seçmekte özgürdürler. Avrupa Adalet Divanı, “ Antlaşma bir teşebbüsün yerleşik olduğu Üye Devlette o ülkeye yönelik hizmet vermemesi halinde, teşebbüsün hizmet sağlama özgürlüğünü kullanmasını yasaklamaz” ifadesini de vurgulamıştır. (1)

(32) Üye Devletler, kendi yargı yetkisi içindeki medya hizmeti sağlayıcılarına bu Yönergenin düzenlediği alanlar içinde, Topluluk Hukukunun genel ilkeleriyle tutarlı olmasını sağlayarak, daha ayrıntılı ve daha katı kurallar uygulayabilmelidir. Bir Üye Devletin yargı yetkisi altındaki bir yayıncı kuruluşun, bir diğer Üye Devletin topraklarına bir televizyon yayınının tamamını veya çoğunluğunu yapması durumuyla karşılaşması halinde, Üye Devletlerin birbiriyle işbirliği yapması koşulu ve ihlal hallerinde ise Avrupa Adalet Divanı içtihatlarının (2) daha etkin bir yöntemle birleştirilerek kanunlaştırılması, kaynak ülke ilkesinin uygun biçimde uygulanmış olup olmadığı sorgusuna hiç girmeden, Üye Devletlerin önemsedikleri hususları dikkate alan uygun bir çözüm olabilir. Genel kamu çıkarı kurallarına ilişkin ilke, Adalet Divanının Antlaşmanın 43 ve 49. Maddelerine ilişkin içtihatlarında geliştirilmiş ve diğerlerinin yanı sıra tüketicilerin korunması, küçüklerin korunması ve kültür politikasına ilişkin kuralları da içermektedir. İşbirliği talebinde bulunan Üye Devlet, söz konusu özel ulusal kuralların, yansız bakıldığında gerekli olduğunu, ayırımcılık gözetmeyecek şekilde uygulandığını ve orantılı olmasını temin etmelidir.

(33) Bir Üye Devlet, bir diğer Üye Devlette yerleşik bulunan bir medya hizmet sağlayıcısı tarafından bir yayının tamamen veya çoğunlukla kendi topraklarına yönelik yapılıp yapılmadığını her bir durum bazında değerlendirirken, reklam ve/veya abone gelirlerinin kaynağı, hizmetin temel dili ya da özellikle alındığı Üye Devlet içindeki kamuyu hedefleyen programların veya ticari iletişimlerin var olması gibi göstergelere atıfta bulunabilir.

(34) Bu Yönerge kapsamında, kaynak ülke ilkesinin uygulamasına rağmen, Üye Devletler yine de televizyon yayınlarının serbest dolaşımını kısıtlayan önlemleri, sadece bu Yönergede yer alan koşullar altında ve ortaya konan usulü takip ederek alabilir. Ancak Adalet Divanı tutarlı bir biçimde, Antlaşmanın temel bir ilkesinden muafiyet gibi, hizmet sağlama özgürlüğüne getirilecek her kısıtlamanın sınırlı bir şekilde yorumlanması (3) zorunluluğuna hükmetmiştir.

(35) İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin olarak, bu hizmetlerin serbest bir şekilde sağlanmasına getirilecek kısıtlamalar, sadece halihazırda

2000/31/EC sayılı Yönergenin 3. Maddesinin (4), (5) ve (6). paragraflarında hükmedilenleri tekrarlayan koşul ve usullere uygun olması halinde mümkündür.

(36) Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği içinde Büyüme ve İş alanlarının Daha İyi Düzenlenmesi Hakkındaki Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyine sunduğu Tebliğde, uygun düzenleyici yaklaşımın özenli bir analizini, özellikle, ilgili sektör ve sorun için yasamanın tercih edilebilir olup olmadığını ya da ortak düzenleme veya özdenetim gibi alternatif çözümlerin dikkate alınmasının gerekip gerekmediğini tespit etmek için vurgulamıştır. Bunun da ötesinde, deneyimler, Üye Devletlerin farklı hukuki geleneklerine göre uygulanan ortak ve öz-denetim mekanizmalarının, yüksek düzeyde tüketici koruması sağlanmasında önemli bir rol oynayabildiğini göstermiştir. Gelişen görsel-işitsel medya hizmetleri sektöründe kamu çıkarı hedeflerine ulaşmayı amaçlayan önlemler, hizmet sağlayıcılarının bizzat kendilerinin aktif destekleriyle alınması halinde daha da etkili olacaktır.

Bu yüzden özdenetim; iktisadi işletmelerin, sosyal ortaklarının, sivil toplum örgütlerinin ve derneklerin kendi aralarında kendileri için ortak rehber ilkeler oluşturabilmelerini sağlayan bir çeşit gönüllülük girişimi oluşturmaktadır. Üye Devletler, farklı hukuki geleneklerine uygun olarak, etkin özdenetimin yürürlükteki yasama, yargı ve/veya idari mekanizmaları tamamlayıcı olarak oynadığı rolü ve bu Yönergenin amaçlarına ulaşılmasında yararlı katkısını kabul etmelidir. Ancak özdenetim, her ne kadar bu Yönergenin belirli hükümlerinin uygulanmasında tamamlayıcı bir yöntem olsa da, ulusal kanun koyucunun yükümlülüklerinin ikamesini teşkil etmemelidir.

Ortak denetim, asgari düzeyde, Üye Devletlerin hukuki geleneklerine uygun olarak öz-denetim ve ulusal kanun koyucu arasında yasal bir bağlantı oluşturur. Ortak denetim, amaçların karşılanmadığı olaylarda Devlet müdahalesi olasılığına izin vermelidir. Üye Devletlerin mevzuatı uyarlamayla ilgili resmi yükümlülükleri saklı kalmak kaydıyla, bu Yönerge öz-denetim ve ortak denetimin kullanımını teşvik etmektedir. Bu durum, ne Üye Devletleri ortak ve/veya öz-denetim rejimleri oluşturmaya zorunlu tutmalı ne de Üye Devletler içinde halihazırda yürürlükte olan

ve etkin bir şekilde çalışan ortak ve/veya özdenetim girişimlerine zarar vermeli veya tehlikeye sokmalıdır.

(37) 'Medya okuryazarlığı', tüketicilerin medyayı etkin ve güvenli kullanmalarına imkan sağlayacak becerileri, bilgiyi ve anlayışı ifade etmektedir. Medya okur-yazarı insanlar, bilinçli seçimler yapabilir, içerik ve hizmetlerin özelliğini anlayabilir ve yeni iletişim teknolojileri tarafından sunulan fırsatların tamamından yararlanabilir. Kendilerini ve ailelerini zararlı ve saldırgan unsurlardan daha iyi koruyabilirler. Bu sebeple, medya okur-yazarlığının toplumun tüm kesimlerinde gelişmesi desteklenmeli ve gelişimi yakından takip edilmelidir.

Avrupa Parlamentosu ve AB Komisyonunun 20 Aralık 2006 tarihli küçüklerin ve insan onurunun korunması ve Avrupa görsel işitsel ve çevrimiçi bilgi hizmetleri endüstrisinin rekabet edebilirliğine ilişkin cevap hakkı (1) konulu Tavsiye Kararı, halihazırda medya okur-yazarlığının teşvik edilmesi için bir dizi olası önlemleri içermektedir. Örneğin; öğretmen ve öğrencilerin sürekli eğitimi, çok erken yaştan çocuklara dönük, ebeveynlere açık oturumların da dahil olduğu özel internet eğitimi verilmesi veya interneti sorumlu kullanımı hakkında bilgi sağlamak amacıyla tüm iletişim medyasının dahil olduğu yurttaşları hedefleyen ulusal kampanyaların düzenlenmesi.

(38) Kamu için büyük önem arz eden olayların televizyon yayın hakları yayıncılar tarafından münhasıran satın alınabilir. Ancak, haber yapımı ve program hazırlama çeşitliği yoluyla Avrupa Birliği bünyesinde çoğulculuğun geliştirilmesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının 11. Maddesince benimsenen ilkelere saygı duyulması esastır.

(39) Avrupa Birliği içindeki izleyicilerin çıkarlarının tam anlamıyla ve uygun biçimde korunmasını sağlamak ve temel haber alma özgürlüğünü korumak için, kamu için büyük önem arz eden olayların münhasır televizyon yayın haklarını kullananlar, diğer yayıncılara genel haber programları için kısa gösterim hakkını, münhasır hakları dikkate alarak, adil, makul ve ayırım gözetmeyen bir şekilde

vermelidir. Bu koşullar, kamu için büyük önem arz eden olay gerçekleşmeden önce, diğer yayıncılara hakkı kullanma için yeterli süreyi sağlamak amacıyla zamanında tebliğ edilmelidir. Bir yayıncı bu hakkı, her bir durum bazında özellikle kendi adına hareket bir aracı yoluyla kullanabilir. Bu tür kısa gösterimler, tematik spor kanalları da dahil olmak üzere, her bir kanal tarafından AB çapındaki yayınlar için kullanılabilir ve 90 saniyeyi geçmemelidir.

Kısa gösterimlere erişim hakkı, sadece gerektiği yerlerde sınır-ötesi düzeyde uygulanabilir. Bu yüzden, bir yayıncı öncelikle, kamu için büyük önem arz eden olayların münhasır haklarına sahip aynı Üye Devlette yerleşik bir yayıncıdan erişim talep etmelidir.

Genel haber programları kavramı, kısa gösterimlerden oluşan bir derlemenin eğlence amaçlı programlar içine yerleştirilmesini kapsamamalıdır.

Kaynak ülke ilkesi, kısa gösterimin hem erişimine hem de iletimine uygulanır. Sınır-ötesi bir durumda, bu farklı kanunların sırasıyla uygulanması anlamına gelmelidir. Öncelikle, kısa gösterimlere erişmek için, ilk sinyali sağlayan (bir başka deyişle erişim veren) yayıncı kuruluşun yerleşik olduğu Üye Devletin kanunu uygulanmalıdır. Bu, genellikle olayın gerçekleştiği Üye Devlettir. Üye bir Devletin söz konusu olay için eşdeğer bir erişim sistemi kurması halinde, her halükarda bu Üye Devletin kanunu uygulanmalıdır. İkinci olarak, kısa gösterimlerin iletimi için, kısa gösterimleri ileten yayıncı kuruluşun yerleşik olduğu Üye Devletin kanunu uygulanmalıdır.

(40) Bu Yönergenin kamu için büyük önem arz eden olaylara kısa haber bildirimi amacıyla erişimine ilişkin koşulları, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 22 Mayıs 2001 tarih ve 2001/29/EC sayılı bilgi toplumunda telif hakları ve bağlantılı hakların belirli yönlerinin uyumlaştırılmasına (1) dair Yönergesine ve telif hakkı ve komşu haklar alanındaki ilgili uluslararası sözleşmelere aykırı olmamalıdır. Üye Devletler, kamu için büyük önem arz eden olaylara erişimi bu Yönerge kapsamında yayıncının sinyaline erişimi sağlayarak kolaylaştırmalıdır. Ancak, Üye Devletler bu

Yönerge kapsamında diğer eşdeğer yolları seçebilir. Bu yollar, diğerlerinin yanı sıra, sinyale erişim hakkı vermeden önce bu olayların gerçekleştiği yere erişim hakkını içerir. Yayıncıların, daha ayrıntılı anlaşmalara imza atmaları engellenmemelidir.

(41) Kendi haber programlarının canlı televizyon yayınını sağlayan medya hizmet sağlayıcılarının, kısa gösterimleri çıkararak tek bir program şeklinde biçimlendirmeye zorunlu kalmadan canlı iletim sonrasında isteğe-bağlı tarzda sunma uygulamasında da mümkün kılınması sağlanmalıdır. Bu imkan, aynı medya hizmet sağlayıcısı tarafından yapılan aynı televizyon yayın programının isteğe bağlı sunumuyla sınırlı olmalıdır. Böylece bu imkan kısa gösterimlere dayalı isteğe bağlı yeni iş modelleri yaratmak için kullanılmayabilir.

(42) İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri, kullanıcının tercih ve kontrolünü uygulayabilmesi ve toplum üzerindeki etkileri açısından televizyon yayınlarından farklıdır. (2) Bu durum, isteğe-bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine, işbu Yönergenin sadece temel kurallarıyla uyumlu olması gereken daha gevşek düzenleme getirilmesini haklı kılmaktadır.

(43) Görsel-işitsel medya hizmetlerinin özel doğasından ve özellikle bu hizmetlerin insanların fikirlerini oluşturma şekli üzerindeki etkisinden dolayı, kullanıcıların bu hizmetlerin içeriğinden kimin sorumlu olduğunu kesin olarak bilmeleri esastır. Bu yüzden, Üye Devletler için, kullanıcıların medya hizmeti sağlayıcısı hakkındaki bilgiye istedikleri zaman kolay ve doğrudan erişimini sağlamak önemlidir. Her bir Üye Devletin, Topluluk hukukunun diğer herhangi ilgili bir hükmü saklı kalmak kaydıyla, bu amacın nasıl gerçekleştirileceği hususundaki uygulama ayrıntılarını belirlemesi gerekir.

(44) Görsel-işitsel medya hizmetlerindeki zararlı içeriğin varlığı, yasa koyucular, medya endüstrisi ve ebeveynler için bir kaygı olmaya devam etmektedir. Ayrıca, özellikle yeni platformlar ve ürünlerle bağlantılı yeni tehditler de olacaktır. Bu yüzden görsel-işitsel ticari iletişimi de içeren bütün görsel-işitsel medya

hizmetlerinde insan onurunun yanı sıra küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini korumak için kurallar getirilmesi gereklidir.

(45) İnsan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişiminin korunması için alınan önlemler, Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Şartında belirtilen temel ifade özgürlüğü hakkı ile titizlikle dengelenmelidir. Kişisel kimlik numaraları kullanımı, filtreleme sistemleri veya sınıflandırma gibi önlemlerin amacı, insan onuru ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine, özellikle isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri bağlamında bu nedenle yeterli düzeyde koruma sağlamalıdır.

Küçüklerin ve insan onurunun korunması ve cevap hakkı konulu Tavsiye Kararı, filtreleme sistemlerinin ve sınıflandırmanın önemini daha önceden benimsemiş ve kullanıcılara erişim sağlayıcısına abone olduklarında düzenli olarak etkili, güncellenebilir ve kolay kullanımlı filtreleme sistemi sağlamak veya özellikle çocukları hedefleyen, otomatik filtreleme sistemli hizmetlere erişimle donatmak gibi küçüklerin yararına bir dizi olası önlemleri içermiştir.

(46) Üye Devletlerin yargı yetkisindeki medya hizmet sağlayıcıları, çocukların cinsel istismarı ve çocuk pornosuyla mücadele hakkındaki (1) 22 Aralık 2003 tarih ve 2004/68/JHA sayılı Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı hükümlerine göre, her halükarda çocuk pornografisinin dağıtımına ilişkin yasağa tabi olmalıdır.

(47) Bu Yönerge ile insan onurunun ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin korunmasına dair getirilen hükümlerin hiç biri, bu çıkarları korumak için alınacak önlemlerin görsel-işitsel medya hizmetlerinin kamu otoritelerince önceden denetimi yoluyla uygulanması hususunu gerektirmez.

(48) İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, televizyon yayınlarının kısmen yerini alma potansiyeli vardır. Buna bağlı olarak, bu hizmetler, uygulanabilmesi halinde, Avrupa eserlerinin üretim ve dağıtımını teşvik etmeli ve böylece kültürel çeşitliliğin gelişmesine faal olarak katkıda bulunmalıdır. Avrupa eserleri için bu tür bir destek örneğin; bu tür hizmetler tarafından Avrupa eserlerinin üretimine ve

haklarının satın alınmasına sağlanacak maddi katkılar, isteğe bağlı video kataloglarındaki Avrupa eserlerine asgari bir pay vermek veya elektronik program rehberlerinde Avrupa eserlerini çekici bir şekilde tanıtmak şeklinde olabilir. Bu Yönerge kapsamında oluşturulan raporlar çerçevesinde, Üye Devletler, bu tür hizmetler tarafından Avrupa eserlerinin üretimine ve haklarının satın alınmasına yapılacak mali katkıyı, görsel-işitsel medya hizmetleri kataloglarındaki Avrupa eserleri payını ve bu tür hizmetlerce sunulan Avrupa eserlerinin gerçek tüketimini de bilhassa dikkate almalıdır.

(49) 89/552/EEC sayılı Yönergenin 5. Maddesinde bahsedilen "yayıncılardan bağımsız yapımcılar"ın tanımlanmasında, Üye Devletler, bilhassa yapım şirketinin sahipliği, aynı yayıncı kuruluşa temin edilen programların miktarı ve ikincil hakların sahipliği gibi kıstasları uygun bir şekilde dikkate almalıdır.

(50) 89/552/ECC sayılı Yönergenin 4. Maddesi hükümlerini uygularken Üye Devletler, yayıncıları ortak yapım Avrupa eserlerine veya yabancı kaynaklı Avrupa eserlerine yeterli bir pay ayırmaya teşvik etmelidir.

(51) Sinematografik eserlerin, hak sahipleri ve medya hizmet sağlayıcıları arasında anlaşmaya varılan süreler içinde iletilmesinin sağlanması önemlidir.

(52) İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin varlığı tüketicinin tercihini artırmaktadır. İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerindeki görsel-işitsel ticari iletişimi düzenleyen ayrıntılı kuralların, teknik açıdan ne haklılığı kanıtlanmıştır ne de bir anlam içerdiği görünmemektedir. Buna karşılık, tüm görsel-işitsel ticari iletişim, açık kamu politikası hedeflerini karşılamak için, sadece tanıtma kurallarına değil aynı zamanda niceliksel kurallardan oluşan temel bir bağlama da saygı duymalıdır.

(53) Cevap hakkı, televizyon yayıncılığı için uygun bir yasal telafidir ve çevrimiçi ortam için de uygulanabilir. Küçüklerin ve insan onurunun korunması ve cevap hakkı konulu Tavsiye Kararı, çevrimiçi medyaya ilişkin cevap hakkının veya eşdeğer

telafilerin yeterli düzeyde temin edilmesini sağlayacak önlemlerin iç hukukta veya uygulamada hayata geçirilmesini teminen uygun rehber ilkeleri içermektedir.

(54) "Sınır Tanımayan Televizyon" Yönergesindeki televizyon reklamlarına ilişkin hükümlerin belirli yönleri hakkındaki Komisyonun yorum tebliğinde de (1) kabul edildiği üzere, yeni reklâm tekniklerinin gelişimi ve pazarlama yenilikleri, geleneksel yayın hizmetlerinde yer alan görsel-işitsel ticari iletişim için, geleneksel yayın hizmetlerinin isteğe bağlı hizmet sağlayıcılarının yenilikleriyle eşit şartlarda potansiyel olarak daha iyi rekabet edebilmelerini sağlayarak, etkili yeni fırsatlar doğurmuştur.

(55) Ticari ve teknolojik gelişmeler, kullanıcılara görsel-işitsel medya hizmetlerini kullanmalarında artan seçenek ve sorumluluk vermektedir. Genel çıkarların amaçlarıyla orantılı olabilmek için, düzenleme televizyon yayınlarıyla ilgili belirli bir düzeyde esnekliğe izin vermelidir. Ayrım ilkesi televizyon reklamı ve tele-alışveriş ile sınırlı tutulmalı, Üye bir Devlet aksine karar almadıkça, ürün yerleştirmeye belirli hallerde izin verilmeli ve bazı niceliksel sınırlamalar kaldırılmalıdır. Ancak ürün yerleştirme, gizli yapılması halinde, yasaklanmalıdır. Ayrım ilkesi, yeni reklâm tekniklerinin kullanımını engellememelidir.

(56) Bu Yönergenin kapsadığı uygulamalardan ayrı olarak, iç pazarda iş sahibinden-tüketiciye haksız ticari eylemlere (2) dair 11 Mayıs 2005 tarih ve 2005/29/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Yönergesi, görsel-işitsel medya hizmetlerinde ortaya çıkan aldatıcı ve saldırgan uygulamalar gibi haksız ticari eylemlere uygulanmaktadır. Buna ilave olarak, sigara ve diğer tütün ürünlerinin yazılı basında, bilgi toplumu hizmetlerinde ve radyo yayıncılığında reklam ve program desteklemesini yasaklayan Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin tütün ürünlerinin reklamı ve program desteklemesine ilişkin Üye Devletlerin kanun, düzenleme ve idari hükümlerinin yaklaştırılması hakkındaki 26 Mayıs 2003 tarih ve 2003/33/EC sayılı Yönergesi (3), 89/552/EEC sayılı Konsey Yönergesi saklı kalmak kaydıyla, 2003/33/EC sayılı Yönerge ve 89/552/EEC sayılı Yönerge arasındaki ilişki, görsel-işitsel medya hizmetlerinin özel nitelikleri ışığında işbu Yönergenin yürürlüğe

girmesinin ardından da olduğu gibi muhafaza edilmelidir. Belli tıbbi ürünlerin genel kamuya reklamını yasaklayan Topluluk mevzuatı hakkındaki Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 6 Kasım 2001 tarih ve 2001/83/EC sayılı insan kullanımına ilişkin tıbbi ürünler (4) Yönergesinin 88(1) Maddesi, aynı Maddenin 5. paragrafında da belirtildiği üzere 89/552/EEC sayılı Yönergenin 14. Maddesini etkilemez. 2001/83/EC sayılı Yönerge ile 89/552/EEC sayılı Yönerge arasındaki ilişki, işbu Yönergenin yürürlüğe girmesinin ardından da aynı kalmalıdır. Bunun ötesinde, işbu Yönerge, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyinin 1924/2006 sayılı beslenme ve gıdalara ilişkin yapılan sağlık şikayetleri başlıklı Tüzüğü (1) etkilemez.

(57) İzleyicilerin, sayısal kişisel kaydediciler benzeri yeni teknolojileri kullanmak ve artan kanal seçenekleri yoluyla reklamlardan kaçınmak hususunda artan imkanları dikkate alındığında, izleyicileri korumak amacıyla reklam kuşağı yerleştirilmesi hususunda ayrıntılı düzenleme yapılması bundan böyle mazur gösterilemez. Bu Yönerge, saatlik kabul edilebilir reklam miktarını artırmamakla birlikte, program bütünlüğünü gereğinden fazla engellemediği takdirde yayıncılara yerleştirme açısından esneklik getirmelidir.

(58) Bu Yönerge, reklâmların programlar arasına yerleştirilmesinin tercih edildiği Avrupa televizyonunun özel karakterini koruma altına almayı amaçlamakta ve bu nedenle sinematografik eserler ve televizyon için hazırlanmış filmlerin yanı sıra halen özel koruma gerektiren bazı program kategorileri için olası kesintileri sınırlamaktadır.

(59) Günlük televizyon reklâm miktarı üzerindeki sınırlama büyük oranda kuramsaldı. Saatlik sınır, en fazla izleme yapılan saatlerde de (prime time) uygulandığından daha önemlidir. Bu nedenle; televizyon reklamları ve tele-alışveriş kuşakları için saatlik kısıtlama muhafaza edilmeli, günlük kısıtlama ise kaldırılmalıdır. Tele-alışveriş veya reklâm kanalları için tahsis edilen zaman kısıtlamaları, artan tüketici seçenekleri dikkate alındığında artık geçerli görünmemektedir. Bununla birlikte, televizyon reklâm ve tele-alışveriş kuşaklarının % 20 kısıtlaması, her saat dilimi için uygulanmaya devam eder. Bir televizyon

reklâm kuşağı kavramı, işbu Yönerge ile değiştirilmiş 89/552/EEC sayılı Yönergenin Madde 1 (i) bendinin ruhuna uygun olarak, 12 dakikadan fazla süreli olmayan televizyon reklamı olarak anlaşılmalıdır.

(60) Gizli görsel-işitsel ticari iletişim, tüketiciler üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle bu Yönerge tarafından yasaklanan bir uygulamadır. Gizli görsel-işitsel ticari iletişimin yasaklanması, izleyicinin ürün yerleştirmenin varlığı hakkında uygun bir şekilde bilgilendirildiği bu Yönerge çerçevesinde yasal ürün yerleştirmeyi kapsamaz. Bu bilgilendirme; belli bir programda ürün yerleştirmenin yapılacağının tarafsız bir logo aracılığıyla işaret edilmesi şeklinde yapılabilir.

(61) Ürün yerleştirme, sinematografik eserlerde ve televizyon için üretilen görsel-işitsel eserlerde kullanılan bir uygulamadır. Ancak Üye Devletler bu uygulamayı farklı düzenlemektedir. Eşit şartlar sağlamak ve Avrupa medya endüstrisinin rekabet edebilirliğini teşvik etmek için, ürün yerleştirme için kurallar koymak gereklidir. Bu Yönergede getirilen ürün yerleştirme tanımı, bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla, program içine dâhil edilerek veya atıf yapılarak, program içinde gösterildiği her tür görsel işitsel ticari iletişimi kapsar. Ödül ve yapıma ait ürünler gibi mal ve hizmetlerin ücretsiz tedariki, ancak yer alan ürün ve hizmetlerin büyük önem taşıması halinde ürün yerleştirme olarak kabul edilmelidir. Ürün yerleştirme, görsel-işitsel ticari iletişime uygulanan aynı niteliksel kural ve kısıtlamalara tabi olmalıdır. Program desteklemeyi ürün yerleştirmeden ayıran kesin kriter, ürün yerleştirmede bir ürüne atfın bir programın çekiminde yapılması koşuludur. Bu sebeple, işbu Yönerge ile değiştirilmiş 89/552/EEC sayılı Yönergenin Madde 1 (m) bendinde yer alan tanım "içinde" kelimesini içermektedir. Buna mukabil, program destekleyicisine atıf yapan öğeler program süresince gösterilebilir ancak bunlar program içeriğinin bir parçası değildir.

(62) Ürün yerleştirme, ilke olarak yasaklanmalıdır. Bununla birlikte, bazı tür programlar için olumlu bir liste temelinde muafiyetler uygun olacaktır. Bir Üye Devlet, sadece söz konusu Üye Devlette münhasıran üretilmemiş programlarda ürün

yerleştirmeye izin vererek, bu muafiyetleri, kısmen ya da tamamen, uygulamayabilirler.

(63) Bunun da ötesinde, program destekleme ve ürün yerleştirme, medya hizmet sağlayıcısının editoryal bağımsızlığını ve sorumluluğunu etkileyecek şekilde program içeriğini etkilemeleri halinde, yasaklanmalıdır. Bu, tematik yerleştirmedeki durumdur.

(64) Engellilerin ve yaşlıların Topluluğun sosyal ve kültürel hayatına katılma ve bütünleşme hakkı, erişilebilir görsel-işitsel medya hizmetleri hükmüne ayrılmaz biçimde bağlıdır. Erişilebilirliği gerçekleştirme araçları; işaret dili, altyazı, işitsel-tarif ve kolayca anlaşılabilir mönü gezintisini içermeli, ancak bunlarla sınırlı kalmamalıdır.

(65) Antlaşmanın Üye Devletlere yüklediği görevler çerçevesinde, Üye Devletler bu Yönergeyi uyarlamakla ve etkin biçimde uygulamakla sorumludur. Üye Devletler, bu Yönergenin tarafsız ve şeffaf bir biçimde uygulamasında görev ifa edebilmek için kendi hukuki teamülleri ile kurulu yapılarına ve özellikle yetkili bağımsız düzenleyici kurumlarının düzenlerine göre uygun araçları seçme konusunda özgürdür. Daha belirgin olarak, Üye Devletler tarafından tercih edilen araçlar medya çoğulculuğunun geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır.

(66) Bu Yönergenin doğru uygulanmasını sağlamak için Üye Devletlerin yetkili düzenleyici kurumları ve Komisyon arasında yakın işbirliği gereklidir. Benzer şekilde, Üye Devletlerin birbirleri ve Üye Devletlerin düzenleyici otoritelerinin birbirleri arasındaki yakın işbirliği, bir Üye Devlet içinde yerleşik bulunan yayıncı kuruluşların bir diğer Üye Devlet üzerinde olabilecek etkisi açısından özellikle önemlidir. Lisans verme usullerine ulusal hukukta yer verilmesi halinde ve birden fazla Üye Devleti ilgilendirmesi durumunda, bu tür lisanslar verilmeden önce ilgili kurumlar arasında temaslar yapılması arzu edilen bir husustur. Bu işbirliği, bu Yönerge ile değiştirilmiş 89/552/EEC sayılı Yönerge ile düzenlenen bütün alanları ve özellikle 2, 2a ve 3.Maddeleri kapsamalıdır.

(67) İşbu Yönergenin hedefleri, görsel-işitsel medya hizmetleri için iç sınırlar olmaksızın bir alan yaratılması aynı zamanda genel çıkarın hedeflerini yüksek seviyede koruma sağlarken, özellikle küçüklerin ve insan onurunun korunmasının yanı sıra engelli kişilerin haklarının artırılması Üye Devletler tarafından yeterli düzeyde gerçekleştirilemeyebileceğinden ve bu nedenle bu Yönergenin ölçüsü ve etkileri nedeniyle, Topluluk düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceğinden, Topluluk Antlaşmanın 5. Maddesinde yer alan yerindelik ilkesine uygun olarak önlemler alabilir. Bu maddede belirtilen orantısallık ilkesine göre, bu Yönerge bu hedeflere ulaşmak amacıyla gereken ötesine geçmeyecektir.

(68) Daha iyi yasa yapma hakkındaki Kurumlar arası Sözleşmesinin (1) 34. konusuna uygun olarak, Üye Devletler, kendileri ve Topluluk çıkarları için, bu Yönerge ile uyarlama önlemleri arasındaki ortak hususları mümkün olduğu kadar yansıtan kendi çizelgelerini oluşturmaya ve kamunun bilgisine sunmaya teşvik edilmelidir.

İŞBU YÖNERGEYİ KABUL ETMİŞTİR:

BÖLÜM I

Tanımlar

Madde 1

Bu Yönerge çerçevesinde;

(a) "görsel-işitsel medya hizmetleri":

- Kurucu Antlaşmanın 49. ve 50. Maddelerinde tanımlandığı üzere, bir medya hizmet sağlayıcısının editoryal sorumluluğu altında olan ve temel amacı Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 2002/21/EC sayılı Yönergesinin 2(a) maddesine uygun olarak bilgilendirmek, eğlendirmek ve eğitmek üzere elektronik iletişim ağları yoluyla kamuya program sağlayan bir hizmet anlamına gelmektedir. Bu tür bir görsel-işitsel medya hizmeti, bu Maddenin (e) bendinde tanımlanan bir televizyon yayını veya bu maddenin (g) bendinde tanımlanan isteğe bağlı bir görsel-işitsel hizmet

ve/veya;

- görsel-işitsel ticari iletişim anlamına gelmektedir.

(b) "program", medya hizmet sağlayıcısı tarafından oluşturulan bir çizelge veya katalog içindeki tek bir öğeyi oluşturan bir dizi sesli veya sessiz hareketli görüntüler anlamına gelir ve şekil ve içeriği televizyon yayıncılığının şekil ve içeriği ile benzerlik gösterir. Program örnekleri; konulu uzun metrajlı filmler, spor olayları, durum komedileri, belgeseller, çocuk programları ve özgün dramaları içerir.

(c) "Editoryal sorumluluk" programların seçimi ve televizyon yayınlarında kronolojik bir çizelgede veya isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde ise bir

katalog içinde düzenlenmesi üzerinde etkili kontrol uygulanması anlamına gelir. Sunulan içerik veya hizmetler açısından editoryal sorumluluğun ulusal mevzuat kapsamında herhangi bir hukuki yükümlülük gerektirmesi zorunlu değildir.

(d) "medya hizmet sağlayıcısı" görsel-işitsel medya hizmetinin görsel-işitsel içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğa sahip ve hizmetin düzenleniş şekline karar veren gerçek veya tüzel kişi anlamına gelir.

(e) "televizyon yayıncılığı" veya "televizyon yayını" (bir başka deyişle program akışlı görsel-işitsel medya hizmeti), programların program çizelgesine dayalı olarak eşzamanlı izlenebilmesi için medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan görsel-işitsel medya hizmeti anlamına gelir.

(f) "yayıncı", televizyon yayınları medya hizmet sağlayıcısı anlamına gelir.

(g) "isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmeti" (bir başka deyişle program akışsız görsel-işitsel medya hizmeti) programların kullanıcının seçtiği bir zamanda ve medya hizmet sağlayıcısı tarafından seçilen program kataloğundan münferit isteği üzerine izlenmesi amacıyla medya hizmet sağlayıcısı tarafından sunulan görsel-işitsel medya hizmeti anlamına gelir.

(h) "görsel-işitsel ticari iletişim" ekonomik bir faaliyette bulunan özel veya tüzel bir kişinin, mal, hizmet veya imajını, doğrudan veya dolaylı olarak, tanıtmak amacıyla tasarlanmış sesli veya sessiz görüntüler anlamına gelir. Bu tür görüntüler, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla ya da öz tanıtım amacıyla bir programla birlikte ya da bir program içine yerleştirilerek verilir. Görsel-işitsel ticari iletişim şekilleri diğerlerinin yanısıra televizyon reklâmları, program desteklemesi, tele-alışveriş ve ürün yerleştirmeyi kapsar.

(i) "televizyon reklamı" taşınmaz mülk, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere mal veya hizmetlerin temininin bir ücret karşılığında tanıtımı amacıyla ticaret, iş, zanaat veya bir meslekle bağlantılı bir kamu veya özel teşebbüsü veya gerçek bir kişi

tarafından bir ücret veya benzeri bir karşılıkla yapılan her türlü duyuru yayını veya öz-tanıtım yayını anlamına gelir.

(j) "gizli görsel-işitsel ticari iletişim", medya hizmet sağlayıcısı tarafından reklam yapmak maksadıyla ve doğası gereği kamuyu yanlış yönlendirebilecek şekilde; bir mal üreticisinin veya bir hizmet sağlayıcının faaliyetlerinin, ticari markasının, adının, hizmetlerinin, ürünlerinin programlarda sözcükler veya resimler ile tanıtılması anlamına gelir. Bu tür bir tanıtım, özellikle bir ücret karşılığında veya benzeri bir karşılıkla yapılması durumunda kasıtlı olarak değerlendirilir.

(k) "program desteklemesi" görsel-işitsel medya hizmetlerinin sağlanması veya görsel-işitsel eserlerin üretimiyle bağlantılı olmayan kamu veya özel bir teşebbüs veya gerçek bir kişinin adını, markasını, imajını, faaliyetlerini veya ürünlerini tanıtmak amacıyla görsel-işitsel medya hizmetlerinin veya programların finanse edilmesine yönelik yaptıkları her tür katkı anlamına gelir.

(l) "tele-alışveriş" taşınmaz mallar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere, bir ücret karşılığında mal veya hizmetlerin temini amacıyla kamuya yönelik doğrudan arz yayını anlamına gelir.

(m) "ürün yerleştirme" bir ürün, hizmet veya ticari markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla, program içine dahil edilerek veya bunlara atıf yapılarak program içinde gösterildiği her tür görsel işitsel ticari iletişimi ifade eder.

(n) (i) "Avrupa eserleri" aşağıdakiler anlamına gelir:

- Üye Devletlerde üretilen eserler

- Avrupa Konseyi Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesine taraf olan ve (ii) alt bendinde yer alan koşulları yerine getiren Avrupalı üçüncü Devletler tarafından üretilen eserler

- Topluluk ve üçüncü ülkeler arasında görsel-işitsel sektör ile ilgili akdedilen anlaşmalar çerçevesinde ortaklaşa üretilen ve bu anlaşmaların her birinde belirtilen koşulları yerine getiren eserler

- Yukarıdaki ikinci ve üçüncü hükümlerin uygulanması, Üye Devletlerde üretilen eserlerin ilgili üçüncü ülkede ayrımcı önlemlere tabi olmaması şartına bağlıdır.

(ii) (i) alt bendinin birinci ve ikinci hükmünde belirtilen eserler, esas olarak, aşağıdaki üç koşuldan birine uymak şartıyla, (i) alt bendinin birinci ve ikinci hükmünde belirtilen Devletlerin bir veya birden fazlasında ikamet eden yazar ve çalışanlar tarafından üretilen eserlerdir:

- Bu Devletlerin bir veya birden fazlasında ikamet eden bir veya birden fazla yapımcı tarafından yapılır veya

- Eserlerin yapımı bu Devletlerin bir veya birden fazlasında ikamet eden bir veya birden fazla yapımcı tarafından denetlenir ve kontrol edilir veya

- Bu Devletlerin ortak yapımcılarının toplam ortak yapım maliyetlerine katkısı ağır basar ve ortak yapım sözü edilen Devletler dışında ikamet eden bir ya da birden fazla yapımcı tarafından kontrol edilmez.

(iii) (i) alt bendi kapsamında Avrupa eserleri olmayan ancak Üye Devletler ve üçüncü Devletler arasında akdedilen ikili ortak yapım anlaşmaları çerçevesinde üretilen eserler, Topluluk ortak yapımcılarının üretim toplam maliyetinin çoğunluğunu karşılaması ve yapımın Üye Devletlerin sınırları dışında ikamet eden bir ya da birden fazla yapımcı tarafından kontrol edilmemesi koşuluyla Avrupa eserleri olarak sayılır.

BÖLÜM II

Genel Hükümler

Madde 2

1. Her Üye Devlet kendi yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından iletilen bütün görsel-işitsel medya hizmetlerinin, o Üye Devlette kamu için amaçlanan görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanabilir hukuk sisteminin esaslarına uymalarını sağlayacaktır.

2. Bu Yönergenin amaçları kapsamında, bir Üye Devletin yargı yetkisi altındaki medya hizmet sağlayıcıları;

(a) o Üye Devlette 3ncü paragrafa uygun olarak yerleşik olanlar; veya

(b) 4ncü paragrafın uygulanacağı sağlayıcılardır.

3. Bu Yönergenin amaçları kapsamında, bir medya hizmet sağlayıcısı aşağıdaki durumlarda bir Üye Devlette yerleşik kabul edilecektir.

(a) medya hizmet sağlayıcısının o Üye Devlette merkez bürosunun olması ve görsel işitsel medya hizmetleriyle ilgili editoryal kararların o Üye Devlet içinde alınıyor olması halinde;

(b) Eğer bir medya hizmet sağlayıcısının merkez bürosu bir Üye Devlet içinde ancak görsel-işitsel medya hizmetleriyle ilgili kararlar başka bir Üye Devlet içinde alınıyorsa, medya hizmet sağlayıcısı, görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetinin takibi ile iştigal eden işgücünün önemli bir kısmının olduğu Üye Devlette yerleşik sayılacaktır. Eğer görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetinin takibi ile ilgilenen işgücünün önemli bir kısmı bu Üye Devletlerin her birinde faaliyet gösteriyorsa, medya hizmet sağlayıcısı merkez bürosunun bulunduğu Üye Devlette yerleşik kabul

edilecektir. Eğer görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetinin takibi ile ilgilenen işgücünün önemli bir kısmı bu Üye Devletlerin hiçbirinde faaliyet göstermiyorsa, medya hizmet sağlayıcısı o Üye Devletin hukuk sistemine uygun olarak faaliyete ilk başladığı ülkede, o Üye Devletin ekonomisi ile istikrarlı ve etkili bir bağlantı kurması kaydıyla yerleşik kabul edilecektir;

(c) Eğer bir medya hizmet sağlayıcısının merkez bürosu bir Üye Devlette ancak görsel-işitsel medya hizmetine ilişkin kararlar bir üçüncü ülkede alınıyorsa ya da bunun tam tersi bir durum söz konusu ise, bu sağlayıcı, görsel-işitsel medya hizmeti faaliyetini takip eden işgücünün önemli bir kısmının faaliyet gösterdiği ilgili Üye Devlette yerleşik kabul edilecektir.

4. Paragraf 3'deki hükümlerin uygulanamayacağı medya hizmet sağlayıcıları aşağıda yer alan hallerde bir Üye Devletin yargı yetkisi altında kabul edilecektir.

(a) o Üye Devlet içinde konumlandırılmış uydu bağlantısını kullanmaları halinde;

(b) o Üye Devlet içinde konumlandırılmış uydu bağlantısını kullanmamalarına rağmen, o Üye Devlete ait uydu kapasitesini kullanmaları halinde;

5. Hangi Üye Devletin yargı yetkisine sahip olduğu sorusu paragraf 3 ve 4'deki hükümlere göre yanıtlanamıyorsa, medya hizmet sağlayıcısının Avrupa Topluluğu Kurucu Antlaşmasının 43'den 48'e kadar olan maddelerinin anlamı çerçevesinde içinde yerleşik olduğu Üye Devlet, yetkili Üye Devlet olacaktır.

6. Bu Yönerge, münhasıran üçüncü ülkelerde alınması amaçlanan ve bir veya daha fazla Üye Devlette doğrudan veya dolaylı olarak standart kullanıcı donanımı aracılığıyla kamu tarafından alınmayan görsel-işitsel medya hizmetlerine uygulanmaz.

Madde 2a

1. Üye Devletler, yayın alım özgürlüğünü güvence altına alacaklar ve diğer Üye Devletlerden yapılan görsel-işitsel medya hizmetlerinin kendi topraklarında yeniden iletimini bu Yönerge ile düzenlenen alanlar içerisine giren sebeplerden ötürü kısıtlamayacaktır.

2. Televizyon yayını açısından, Üye Devletler, aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi durumunda paragraf 1'de yer alan hükümden geçici olarak muaf olabilir.

(a) diğer bir Üye Devletten gelen bir televizyon yayınının Madde 22(1) ya da (2) ve/veya Madde 3b'yi açıkça, ciddi ve endişelendirici bir şekilde ihlal etmesi halinde;

(b) son 12 ay içinde, yayıncının (a) paragrafında belirtilen hükmü/hükümleri en az iki kez ihlal etmiş olması halinde;

(c) ilgili Üye Devletin iddia edilen ihlaller ve bu tür ihlallerin tekrarı halinde almayı planladığı önlemler ile ilgili olarak yayıncıya ve Komisyona yazılı bildirimde bulunmuş olması halinde;

(d) yayını ileten Üye Devlet ve Komisyon arasındaki istişarelerin (c) paragrafında belirtilen bildirimin ardından 15 gün içinde dostane bir çözümle sonuçlanmaması ve iddia edilen ihlalin sürmesi halinde.

Komisyon, Üye Devlet tarafından alınan önlemlerin bildirimini takip eden iki ay içinde, bu önlemlerin Topluluk hukukuna uygun olup olmadığı konusunda bir karara varacaktır. Eğer Komisyon önlemlerin uygun olmadığına karar verirse, Üye Devletin söz konusu önlemlere ivedilikle son vermesi talep edilecektir.

3. Paragraf 2, ilgili yayıncı üzerinde yargı yetkisine sahip olan Üye Devlette bahse konu ihlallere karşı her tür işlem, önlem veya yaptırım uygulanmasını engellemeyecektir.

4. İsteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri açısından, aşağıdaki koşulların oluşması halinde Üye Devletler belli bir hizmete yönelik olarak 1. paragraftan muaf olmak amacıyla önlem alabilirler.

(a) önlemler:

(i) aşağıda yer alan sebeplerin her birisi için gereklidir:

- Küçüklerin korunması ve ırk, cinsiyet, din veya milliyet temellerine dayalı nefret uyandırmaya karşı mücadeleyi ve bireylerin kişiliklerini ilgilendiren insan onuru ihlallerini de içeren, özellikle kriminal suçların önlenmesi, araştırılması, incelenme ve kovuşturmasını da içeren kamu politikası,

- Kamu sağlığının korunması

- Ulusal güvenlik ve savunmanın korunması da dahil olmak üzere kamu güvenliği

- Yatırımcılar da dahil olmak üzere tüketicilerin korunması,

(ii) (i) alt bendinde atıfta bulunulan amaçlara zarar veren veya bu amaçlara yönelik ciddi ve büyük bir zarar verme riski oluşturan isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerine karşı alınacaktır;

(iii) bu amaçlarla orantılı olacaktır;

(b) Üye Devlet, cezai bir inceleme çerçevesinde yürütülen eylemler ve ön kovuşturmanın da dahil olduğu mahkeme kovuşturmasına zarar vermeksizin ve söz konusu önlemleri almadan önce;

- Hizmet sağlayıcının yargı yetkisi altına girdiği Üye Devlete önlemler almasını talep etmiş olmalıdır ve ikinci ülke bu tür önlemleri almamış veya alınan önlem yetersizdir,

- Komisyonu ve hizmet sağlayıcının yargı yetkisi altında olduğu Üye Devleti bu tür önlemleri alma niyeti hakkında bilgilendirmiş olmalıdır.

5. Üye Devletler, acil bir durumda, 4 (b) paragrafında öngörülen koşullardan muaf olabilirler. Böyle bir durumda, önlemler, mümkün olan en kısa zamanda hizmet sağlayıcının yargı yetkisi altına girdiği Üye Devlete ve Komisyona, acil bir durum olduğunu düşünen Üye Devletin sebepleri belirtilerek bildirilecektir.

6. Komisyon, Üye Devletin 4 ve 5. paragraflarda atıfta bulunulan önlemlere işlem yapma olasılığı saklı kalmak kaydıyla, bildirilen önlemlerin Komisyon hukukuna uygunluğunu mümkün olan en kısa zamanda inceleyecektir. Komisyon, önlemlerin Komisyon hukukuna uygun olmadığı sonucuna varırsa, söz konusu Üye Devlete önerilen her türlü önlemi almaktan kaçınmasını veya söz konusu önlemlere acilen bir son verilmesini isteyecektir.

Madde 3

1. Üye Devletler, kendi yargı yetkileri kapsamındaki medya hizmet sağlayıcılarının, bu Yönerge ile düzenlenen alanlarda daha ayrıntılı ya da daha katı kurallara, bu kuralların Topluluk hukuku ile uyumlu olmaları kaydıyla, uymalarını isteme konusundaki serbestilerini sürdüreceklerdir.

2. Bir Üye Devletin:

(a) daha ayrıntılı veya daha katı genel kamu yararı kurallarını kabul etmek için paragraf 1 kapsamında özgürlüğünü kullanmış olması; ve

(b) bir diğer Üye Devletin yargı yetkisi altındaki bir yayıncının televizyon yayınlarının tümünü veya önemli bir kısmını kendi topraklarına yönelik olarak yaptığını değerlendirmesi durumunda;

yargı yetkisine sahip Üye Devlet ile ortaya çıkan her türlü soruna karşılıklı tatmin edici çözümler getirebilmek amacıyla temas kurabilir. İlk Üye Devlet tarafından yapılan doğrulanmış talebin alınması üzerine, yargı yetkisine sahip Üye Devlet yayıncıya söz konusu genel kamu yararı kurallarına uyması için talepte bulunur. Yargı yetkisine sahip Üye Devlet, bu talebi takip eden iki ay içinde elde edilen sonuçlar hakkında ilk Üye Devleti bilgilendirecektir. Ayrıca Üye Devlet, olayı incelemek üzere Madde 23a kapsamında oluşturulmuş Temas Komitesine davet yapabilir.

3. İlk Üye Devlet;

(a) paragraf 2'nin uygulaması vasıtasıyla elde edilen sonuçların tatmin edici olmadığını ve

(b) söz konusu yayıncının, ilk Üye Devlette yerleşmiş olması durumunda bu Yönerge ile düzenlenen alanlarda kendisine uygulanabilecek daha katı kuralları ihlal etmek amacıyla yargı yetkisi olan Üye Devlette yerleşmiş olduğunu değerlendirmesi durumunda,

söz konusu yayıncıya karşı uygun önlemler geliştirebilir.

Bu tür önlemler nesnel olarak zaruri olmalı, ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanmalı ve izledikleri amaçla orantılı olmalıdır.

4. Bir Üye Devlet, ancak aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi durumunda paragraf 3'e uygun olarak önlemler alabilir.

(a) Komisyona ve yayıncının yerleşik olduğu Üye Devlete bu tür önlemleri almak konusundaki niyetini, değerlendirmesini dayandırdığı zemini doğrulamak suretiyle bildirmiş olması; ve

(b) Komisyonun, önlemlerin Topluluk hukukuna uygun olduğuna ve özellikle Üye Devletin paragraf 2 ve 3 kapsamında bu tür önlemleri almak için yaptığı değerlendirmelerin doğru bir şekilde tesis edilmiş olduğuna karar vermiş olması

5. Komisyon, paragraf 4 (a) kapsamındaki bildirimi takip eden üç ay içinde karar verecektir. Komisyonun önlemlerin Topluluk hukuku ile uyumsuz olduğuna karar vermesi, söz konusu Üye Devlet teklif edilen önlemleri almaktan kaçınacaktır.

6. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının, kendi mevzuatları çerçevesinde uygun araçlarla, bu Yönerge hükümlerine etkili bir şekilde uymalarını sağlayacaktır.

7. Üye Devletler, bu Yönerge ile düzenlenen alanlarda kendi hukuk sistemlerinin izin verdiği ölçüde ulusal düzeyde ortak ve/veya öz-denetim rejimlerini teşvik edecektir. Bu rejimler söz konusu Üye Devletlerdeki ana paydaşlar tarafından büyük ölçüde kabul edilmiş olmalı ve etkili icra sağlamalıdır.

8. 2000/31/EC sayılı Yönerge, bu Yönergede başka bir şekilde düzenlenmediği takdirde uygulanacaktır. 200/31/EC Yönergesinin bir hükmü ile bu Yönergenin bir hükmü arasında bir çelişki olması durumunda, bu Yönerge hükümleri, bu Yönergede başka bir şekilde düzenlenmediği takdirde, geçerli olacaktır.

BÖLÜM IIA

Bütün Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine
Uygulanabilecek Hükümler

Madde 3a

Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki görsel-işitsel medya hizmet sağlayıcılarının, hizmet alıcılarına en azından aşağıdaki bilgilere kolaylıkla, doğrudan ve sürekli olarak erişilebilir olmalarını sağlayacaklardır:

(a) medya hizmet sağlayıcısının adı

(b) medya hizmet sağlayıcısının yerleşik olduğu coğrafi adresi

(c) medya hizmet sağlayıcısına ait, kendisiyle doğrudan ve etkili bir şekilde hızlıca temas kurulmasına izin verecek elektronik posta adresi veya web sitesini içeren ayrıntılar

(d) varsa, yetkili düzenleyici veya denetleyici kurumlar

Madde 3b

Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan görsel-işitsel medya hizmetlerinin, ırk, cinsiyet, din veya milliyete dayalı nefrete kışkırtma içermemesini uygun araçlarla güvence altına alacaklardır.

Madde 3c

Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının hizmetlerini görme veya işitme engelli kişilere aşamalı olarak erişilebilir kılmayı sağlamaları için teşvik edeceklerdir.

Madde 3d

Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının, sinematografik eserleri, hak sahibi ile anlaşılan süreler dışında yayınlamamalarını güvence altına alırlar.

Madde 3e

1. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan görsel-işitsel ticari iletişimin aşağıdaki koşullara uygun olmasını güvence altına alırlar:

(a) Görsel-işitsel ticari iletişim kolayca ayırt edilebilir olmalıdır. Gizli görsel-işitsel ticari iletişim yasaklanacaktır.

(b) Görsel-işitsel ticari iletişimler bilinçaltı teknikleri kullanmamalıdır.

(c) Görsel-işitsel ticari iletişim;

(i) İnsan onuruna saygıya zarar vermemeli;

(ii) Cinsiyet, ırk veya etnik orijin, milliyet, din veya inanç, bedensel engellilik, yaş ve cinsel tercihlere dayalı herhangi bir ayrımcılığı içermemeli veya teşvik etmemeli;

(iii) Sağlık ya da güvenliğe zarar verecek davranışı teşvik etmemeli;

(iv) Çevrenin korunmasına büyük ölçüde zarar verecek davranışı teşvik etmemeli

(d) Sigara ve diğer tütün ürünlerinin her türlü görsel-işitsel ticari iletişimi yasaktır.

(e) Alkollü içecekler için yapılan görsel-işitsel ticari iletişimler, özellikle çocukları hedef almamalı ve bu tür içeceklerin aşırı tüketimini teşvik etmemelidir.

(f) Sadece reçeteyle sağlanabilen ilaç ve tıbbi tedavilerin görsel-işitsel ticari iletişiminin medya hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altında bulunduğu bir Üye Devlette yapılması yasaklanmalıdır.

(g) Görsel-işitsel ticari iletişim çocuklarda fiziksel veya ahlaki zarara neden olmamalıdır. Bu nedenle, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın alma veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemeli; çocukları, reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın

almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemeli; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemeli veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemelidir.

2. Üye Devletler ve Komisyon, medya hizmeti sağlayıcılarını besinsel veya fizyolojik etkisi olan, özellikle de yağ, yağa dönüşen asitler, tuz/sodyum ve şeker gibi genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yerleştirilen uygun olmayan görsel-işitsel ticari iletişimine ilişkin mesleki ilkeleri oluşturmak üzere teşvik ederler.

Madde 3f

1. Program desteklemesi alan görsel-işitsel medya hizmetleri veya programları aşağıda yer alan koşullara uyacaklardır:

(a) Bunların içeriği ve televizyon yayınları olması halinde yayın akışı, hiçbir koşul altında medya hizmet sağlayıcısının sorumluluğuna ve editoryal bağımsızlığına tesir edecek şekilde etkilenmeyecektir.

(b) ürün veya hizmetlerin, özellikle bu ürünlere veya hizmetlere özel tanıtıcı atıflar yaparak, satın alınmasını veya kiralanmasını doğrudan teşvik etmeyecektir.

(c) İzleyiciler, program desteklemesi anlaşmasının varlığından açık bir şekilde haberdar edilecektir. Program desteklemesi alan programlar, program destekleyenin ismi, logosu ve/veya ürün(leri)e veya hizmet(ler)ine atıfta bulunan herhangi bir sembol veya ayırt edici bir işaretle, uygun bir şekilde, programın başında, program süresince ve/veya sonunda, açık bir şekilde belirtilecektir.

2. Görsel-işitsel medya hizmetleri veya programları, temel faaliyetleri sigara ya da diğer tütün ürünlerinin üretimi veya satışı olan teşebbüsler tarafından desteklenmeyecektir

3. Görsel-işitsel medya hizmetleri veya programların, faaliyetleri tıbbi ürünlerin ve tıbbi tedavilerin üretimi veya satışını içeren teşebbüsler tarafından desteklenmesi halinde, söz konusu teşebbüsler, firma isminin veya imajının tanıtımını yapabilir; ancak medya hizmet sağlayıcının yargı yetkisi altında bulunduğu Üye Devlette sadece reçeteyle satışı yapılabilen belirli tıbbi ürünlerin veya tıbbi tedavilerin tanıtımını yapmayacaktır.

4. Haber ve güncel olay programları desteklenemeyecektir. Üye Devletler çocuk programları, belgeseller ve dini programlar sırasında program destekleyenin logosunun gösterilmesini yasaklamayı tercih edebilirler.

Madde 3g

1. Ürün yerleştirme yasaklanacaktır.

2. 1nci paragraftaki hükme istisna olarak, ürün yerleştirmeye, bir Üye Devlet başka biçimde karar vermedikçe,

- sinematografik eserlerde, görsel-işitsel medya hizmetleri için yapılmış film ve dizilerde, spor programlarında ve hafif eğlence programlarında veya

- sadece belirli mal ve hizmetlerin, örneğin yapım ürün ve ödüllerinin, ödeme yapılmaksızın ücretsiz olarak program içine dahil edilmek amacıyla tedarik edildiği durumlarda izin verilecektir.

Birinci satırdaki istisna çocuk programlarına uygulanmayacaktır.

Ürün yerleştirme içeren programlar, aşağıda yer alan koşulların hepsini içerecektir.

(a) Bunların içeriği ve televizyon yayınları olması halinde yayın akışı, hiçbir koşul altında medya hizmet sağlayıcısının sorumluluğuna ve editoryal bağımsızlığına tesir edecek şekilde etkilenmeyecektir.

(b) ürün veya hizmetlerin, özellikle bu ürünlere veya hizmetlere özel tanıtıcı atıflar yaparak, satın alınmasını veya kiralanmasını doğrudan teşvik etmeyecektir.

(c) Söz konusu ürüne aşırı önem vermeyecektir.

(d) İzleyiciler ürün yerleştirmenin varlığı hakkında açıkça bilgilendirilecektir. İzleyici açısından herhangi bir karışıklığı önlemek amacıyla, ürün yerleştirmesi içeren programlar, programın başında ve sonunda ve reklam arası sonrasında program başladığında uygun bir şekilde tanınır kılınacaktır.

İstisna olarak, Üye Devletler yukarıda (d) bendinde yer alan koşullardan, söz konusu programın medya hizmet sağlayıcısının kendisi veya medya hizmet sağlayıcısına bağlı şirket tarafından üretilmemiş veya sipariş verilmemiş olması kaydıyla, feragat etmeyi tercih edebilirler.

3. Her durumda, programlar:

- tütün ürünleri veya sigaraların ürün yerleştirmesini veya başlıca faaliyeti sigara ve diğer tütün ürünlerinin üretimi veya satışı olan teşebbüslerin ürün yerleştirmesini; veya

- medya hizmet sağlayıcısının yargı yetkisi altına girdiği Üye Devlette sadece reçeteye tabi özel tıbbi ürünlerin veya tıbbi tedavinin ürün yerleştirmesini içermeyecektir.

4. 1,2 ve 3ncü paragraflardaki hükümler sadece 19 Aralık 2009 tarihinden sonra üretilen programlara uygulanacaktır.

BÖLÜM IIB

Sadece İsteğe Bağlı Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine
Uygulanabilir Hükümler

Madde 3h

Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bu tür isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini normal olarak duymayacakları veya görmeyecekleri bir şekilde sunulmasını güvence altına almak için uygun önlemleri alacaktır.

Madde 3i

1. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcılarının sundukları isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, Avrupa eserlerinin üretimini ve bu eserlere erişimini uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla teşvik etmesini güvence altına alacaktır. Bu tür bir teşvik, diğerlerinin yanı sıra, bu tür hizmetlerin Avrupa eserlerinin üretimine ve kazanılmış haklarına ilişkin finansal bir katkı veya isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetleri tarafından sunulan program katalogundaki Avrupa eserleri payı ve/veya önceliği ile ilgili olabilir.

2. Üye Devletler, 19 Aralık 2011 tarihini geçmemek ve paragraf 1'in uygulanmasını takip eden her dört yılda bir Komisyona rapor sunacaktır.

3. Komisyon, Üye Devletler ve bağımsız bir çalışma tarafından sağlanan bilgilere dayanarak, kültürel çeşitliliğin hedefini ve pazar ile teknolojik gelişmeleri dikkate alarak, paragraf 1'in uygulanması konusunda Avrupa Parlamentosuna ve Konseyine rapor sunacaktır.

BÖLÜM IIC

Televizyon Yayıncılığında Münhasır Haklar ve
Kısa Haber Sunumlarına İlişkin Hükümler

Madde 3j

1.Her Üye Devlet, kendi yargı yetkisi altındaki yayıncıların, toplum için büyük önem arz ettiği kabul edilen münhasır özellikli olayların, o Üye Devlette kamunun önemli bir kısmının bu tür olayları ücretsiz televizyondan canlı veya banttan izleme imkanından mahrum bırakacak şekilde yayınlamamalarını güvence altına almak amacıyla Topluluk hukuku ile uyumlu önlemler alabilirler. Bu tür önlemlerin alınması durumunda, söz konusu Üye Devlet, toplum için büyük önem taşıdığını düşündüğü, ulusal veya ulusal olmayan, olayların bir listesini hazırlayacaktır. Üye Devlet bunu, zamanında, açık ve şeffaf bir şekilde yapacaktır. Söz konusu Üye Devlet bunu yaparken, bu olayların tamamının veya bir kısmının canlı olarak mı yoksa kamu çıkarını gözeten nesnel sebepler doğrultusunda gerekli veya uygun olduğunda banttan mı gösterileceğini de belirleyecektir.
2. Üye Devletler, paragraf 1'e göre alınan veya alınacak kararları derhal Komisyona bildirecektir. Bildirimi takip eden 3 aylık süre zarfında, Komisyon, bu önlemlerin Topluluk hukukuyla uygunluğunu teyit edecek ve diğer Üye Devletlere de önlemleri iletecektir. Komisyon, 23a Maddesine uygun olarak oluşturulan temas komitesinin görüşünü de talep edecektir. Komisyon, alınan önlemleri ivedilikle ve Üye Devletler tarafından alınan önlemlerin birleştirilmiş listesini ise yılda en az bir kez Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlayacaktır.

3. Üye Devletler, uygun araçlarla, mevzuatları çerçevesinde, kendi yargı yetkisi altındaki yayıncıların satın aldıkları münhasır hakların bu Yönergenin yayımlanma tarihini takiben kullanımını, diğer bir Üye Devletteki halkın büyük bir kısmının, önceki paragraflar uyarınca o Üye Devlet tarafından, paragraf 1'e uygun olarak, belirlenmiş olayların tümünü veya bir kısmını canlı olarak veya kamu çıkarını ilgilendiren objektif sebepler için gerektiğinde veya uygun olduğunda tümünü veya

bir kısmını banttan ücretsiz televizyondan takip etmesi olasılığından mahrum kalacakları bir şekilde kullanmamalarını sağlayacaklardır.

Madde 3k

1. Üye Devletler, Topluluk içinde yerleşik herhangi bir yayıncının kısa haber sunumu yapmak amacıyla, kendi yargı yetkileri altındaki bir yayıncı tarafından iletilen kamu için büyük önem taşıyan münhasır özellikli olaylara adil, makul ve ayrımcı olmayan bir temelde erişimini sağlayacaktır.

2. Eğer aynı Üye Devlet içinde yerleşik ve erişim hakkı talep eden bir diğer yayıncı, kamu için büyük önem taşıyan olayın münhasır haklarını satın almış ise, erişim o yayıncıdan talep edilecektir.

3. Üye Devletler, yayıncıların, ileten yayıncının sinyalinden, uygulanabilirliği imkânsız olmadıkça en azından kaynağını belirterek, kısa gösterimleri serbest bir şekilde seçmelerine imkan tanıyacak bu tür erişimin garanti altına alınmasını temin edecektir.

4. Paragraf 3'e alternatif olarak, Üye Devletler, diğer araçlar vasıtasıyla adil, makul ve ayrımcı olmayan bir temelde erişim sağlayacak eşdeğer bir sistem kurabilir.

5. Kısa gösterimler sadece genel haber programları için kullanılacak ve isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinde ise sadece aynı programın aynı medya hizmet sağlayıcısı tarafından kayıttan verilmesi durumunda kullanılabilir.

6. Yukarıdaki 1'den 5'e kadar olan paragraflar saklı kalmak kaydıyla, Üye Devletler, kendi hukuk sistemleri ve uygulamalarına göre, bu tür kısa gösterimler hükmüne ilişkin, özellikle her tür tazminat anlaşmaları, kısa gösterimlerin azami uzunluğu ve iletimlerine dair süre kısıtlamaları gibi şekil ve koşulların tanımlanmasını güvence altına alacaktır. Tazminatın sağlanacağı durumlarda, erişimin sağlanmasına bağlı olarak doğrudan ortaya çıkan ilave maliyetleri aşmayacaktır.

BÖLÜM III

Televizyon Programlarının Dağıtımının ve
Üretiminin Desteklenmesi

Madde 4

1. Üye Devletler, uygulanabilir olması halinde ve uygun araçlarla, yayıncıların, haberler, spor karşılaşmaları, oyunlar (Olimpiyat oyunları vb), reklamlar, teletext hizmetleri ve tele-alışverişe ayrılan süre dışındaki iletim sürelerinin çoğunluk oranını Avrupa eserlerine ayırmalarını sağlayacaklardır. Bu orana, yayıncının izleyici kitlesine karşı olan bilgilendirici, eğitici, kültürel ve eğlendirici sorumlulukları göz önüne alınarak, uygun kıstaslar temelinde aşamalı olarak erişilmelidir.

2. 1. paragrafta belirlenen orana ulaşılamadığı takdirde, bu oran ilgili Üye Devlette 1988 yılında elde edilen ortalamadan daha düşük olmamalıdır.

Ancak, Yunanistan Cumhuriyeti ve Portekiz Cumhuriyeti için 1988 yılı 1990 yılı ile değiştirilecektir.

3. 3 Ekim 1991 tarihinden itibaren, Üye Devletler her iki yılda bir Komisyona bu Maddenin ve 5. Maddenin uygulanışı ile ilgili rapor sunacaklardır.

Bu rapor, özellikle ilgili Üye Devletin yargı yetkisine giren televizyon programlarının her biri için bu Madde ve 5. Maddede belirtilen oranın gerçekleşmesi hakkında bir istatistiki açıklamayı, bu orana ulaşılamaması durumunda her bir durumun gerekçelerini ve bu orana ulaşılması için benimsenen ya da planlanan önlemleri içerecektir.

Komisyon, diğer Üye Devletleri ve Avrupa Parlamentosunu bu raporlar hakkında bilgilendirecek ve uygun olduğu takdirde, bu raporlar bir görüşle birlikte sunulacaktır. Komisyon, bu Maddenin ve 5. Maddenin Antlaşmanın hükümlerine

uygun olarak uygulanmasını sağlayacaktır. Komisyon, kendi görüşünde özellikle önceki yıllara göre kaydedilen ilerlemeyi, program akış çizelgesinde ilk kez yayınlanan eserlerin payını, yeni televizyon yayıncılarının özel koşullarını ve görsel-işitsel yapım kapasitesi düşük olan ya da kısıtlı dil alanı olan ülkelerin özel durumlarını dikkate alabilir.

4. Konsey, Komisyondan gözden geçirmeye yönelik her türlü öneriyle birlikte sunulan rapora dayanarak, bu Yönergenin kabul edilmesini takip eden beşinci yılın bitimini geçmemek kaydıyla bu Maddenin uygulanışını gözden geçirecektir.

Bu amaca yönelik olarak, 3. paragraf çerçevesinde Üye Devletler tarafından sağlanan bilgiye dayanarak hazırlanan Komisyon raporu, özellikle Topluluk pazarındaki ve uluslararası bağlamdaki gelişmeleri dikkate alacaktır.

Madde 5

Üye Devletler, uygulanabilir olması halinde ve uygun araçlarla, yayıncıların haberler, spor karşılaşmaları, oyunlar (Olimpiyat oyunları vb), reklamlar, teletext hizmetleri ve tele-alışverişe ayrılan süre dışındaki iletim sürelerinin en az % 10'unu veya dönüşümlü olarak, Üye Devletin takdirine göre program bütçelerinin en az % 10'unu yayıncılardan bağımsız yapımcılar tarafından yapılan Avrupa eserlerine ayırmalarını sağlayacaktır. Bu orana, yayıncının izleyici kitlesine karşı olan bilgilendirici, eğitici, kültürel ve eğlendirici sorumlulukları göz önüne alınarak, uygun kıstaslar temelinde aşamalı olarak erişilmelidir. Bu orana, son dönemlere ait, bir başka deyişle yapım tarihinin ardından beş yıl içinde yayınlanan eserlere, yeterli oranda yer verilerek ulaşılmalıdır.

Madde 6: Mülga

Madde 7: Mülga

Madde 8: Mülga

Madde 9

Bu Bölüm, yerel izleyiciler için tasarlanan ve ulusal yayın şebekesinin bir parçasını oluşturmayan televizyon yayınlarına uygulanmaz.

BÖLÜM IV

Televizyon Reklâmı ve Tele-Alışveriş

Madde 10

1. Televizyon reklâmı ve tele-alışveriş, editoryal içerikten kolayca ayırt edilebilir ve tanınabilir olacaktır. Yeni reklâm tekniklerinin kullanımı saklı kalmak kaydıyla, televizyon reklâmı ve tele-alışverişi, program hizmetlerinin diğer unsurlarından göze ve/veya kulağa hitap eden ve/veya mekânsal araçlarla tamamen ayrı tutulacaktır.

2. Spor olaylarının iletiminin içinde yer alanlardan ayrı olarak, tek reklâm ve tele-alışveriş yayını istisna olarak kalacaktır.

Madde 11

1. Üye Devletler, reklâm ve tele-alışverişin programların içine yerleştirilmesi durumunda, programların süresi ve yapısı ile doğal araları dikkate alarak, program bütünlüğüne ve hak sahiplerinin haklarına zarar verilmemesini temin edecektir.

2. Televizyon için yapılan filmler (film serileri, diziler ve belgeseller hariç), sinematografik eserler ve haber programları, planlanan en az 30 dakikalık her zaman dilimi için bir kez reklam ve/veya tele-alışverişle kesilebilir. Çocuk programları, planlanan en az 30 dakikalık her zaman dilimi için, program sürelerinin 30 dakikadan daha fazla olması durumunda, bir kez reklâm ve/veya tele-alışverişlerle kesilebilir.

Dini törenlerin yayını içine hiçbir şekilde reklam ve tele-alışveriş yayını yerleştirilemez.

Madde 12: Mülga

Madde 13: Mülga
Madde 14

1. Mülga

2. Tıbbi ürünlere ilişkin yasa, düzenleme ya da idari işlem ile belirlenmiş hükümlerin yakınlaştırılması hakkındaki 26 Ocak 1965 tarihli ve 65/65/EEC sayılı Konsey Yönergesi kapsamında pazarlama iznine tabi tıbbi ürünlerin yanı sıra tıbbi tedavinin de tele-alışverişi yasaklanacaktır.

Madde 15

Alkollü içeceklerin televizyon reklâmları ve tele-alışveriş görüntüleri aşağıdaki kıstaslara uygun olacaktır:

(a) özel olarak küçükleri hedef almayacaklar ya da, özellikle, bu içecekleri tüketen küçükleri göstermeyecektir;

(b) alkol tüketimini fiziksel performans geliştirilmesi ya da araba kullanımı ile bağlantılandırmayacaktır;

(c) alkol tüketiminin sosyal ya da cinsel başarıya katkıda bulunduğu izlenimini yaratmayacaktır;

(d) alkolün tedavi edici niteliklere sahip olduğunu veya bir uyarıcı, yatıştırıcı ya da kişisel çatışmaların çözümüne yönelik bir yöntem olduğunu iddia etmeyecektir;

(e) alkolün aşırı tüketimini teşvik etmeyecek ya da alkolden kaçınmayı veya ölçülü alkol tüketimini olumsuz bir şekilde sunmayacaktır;

(f) yüksek alkol içeriğine, içeceklerin olumlu bir niteliği olarak vurgu yapmayacaktır.

Madde 16: Mülga

Madde 17: Mülga

Madde 18

1. Saat başından saat başına bir saatlik zaman dilimi içindeki reklam ve tele-alışveriş kuşaklarının oranı %20'yi geçmeyecektir.

2. Paragraf 1, yayıncıların kendi programları ve doğrudan bu programlardan türetilen tali ürünler, program desteklemesi duyuruları ve ürün yerleştirme ile bağlantılı olarak yapacakları duyurulara uygulanmayacaktır.

Madde 18a

Tele-alışveriş pencereleri göze ve kulağa hitap eden araçlarla açıkça belirtilecek ve kesintisiz en az 15 dakika süreli olacaktır.

Madde 19

İşbu Yönergenin hükümleri, üzerinde gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra bire bir şekilde münhasıran reklam ve tele-alışverişe tahsis edilmiş televizyon kanalları ile münhasıran öz-tanıtıma tahsis edilmiş televizyon kanallarına uygulanacaktır. Bölüm III'ün yanı sıra Madde 11 ve 18 hükümleri bu kanallara uygulanmayacaktır.

Madde 19a: Mülga

Madde 20

Madde 3'te yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla, Üye Devletler, Topluluk hukukuna gerekli saygıyı göstererek, sadece ulusal toprakları hedefleyen ve bir veya daha fazla diğer Üye Devlette kamu tarafından doğrudan veya dolaylı olarak alınamayan televizyon yayınlarına ilişkin Madde 11 (2) ve Madde 18'de belirtilenlerin dışında şartlar koyabilirler.

BÖLÜM V

Televizyon Yayıncılığında Küçüklerin Korunması

Madde 22

1. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların televizyon yayınlarında, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine ciddi şekilde zarar verebilecek, özellikle pornografi veya ölçüsüz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak amacıyla uygun önlemler alacaktır.

2. 1. paragrafta belirtilen önlemler, yayın zamanını seçerek veya herhangi bir teknik önlem kullanılarak yayının iletildiği alandaki küçüklerin bu tür yayınları normal şartlarda görmelerine veya duymalarına engel olunmasının sağlandığı durumlar haricinde küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanacaktır.

3. Bunun yanısıra, bu tür programların şifresiz yayınlanması halinde, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya tüm yayın süresince görsel bir işaret kullanarak tanımlanmasını sağlayacaktır.

Madde 22a: Mülga
Madde 22b: Mülga

BÖLÜM VI

Televizyon Yayıncılığında Cevap Hakkı

Madde 23

1.Medeni, idari veya ceza hukuku çerçevesinde Üye Devletlerce kabul edilen diğer hükümler saklı kalmak kaydıyla, bir televizyon programındaki asılsız iddialar sebebiyle yasal çıkarları, özellikle şöhreti ve itibarı zarar görmüş her gerçek veya tüzel kişi, milliyetine bakılmaksızın, cevap hakkı veya eşdeğer telafilere sahip olmalıdır. Üye Devletler, cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin fiilen kullanılmasının makul olmayan süre veya şartlar ileri sürülerek engellenmemesini temin edeceklerdir. Cevap, talebin haklı bulunmasını takiben makul bir zaman zarfında, talebin atıfta bulunduğu yayına uygun bir usul ve zamanda yayınlanacaktır.

2. Bir Üye Devletin yargı yetkisi altındaki tüm yayıncılara ilişkin olarak cevap hakkı veya eşdeğer telafiler mevcut olacaktır.

3. Üye Devletler, cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin tesisi için ihtiyaç duyulan önlemleri benimseyecek ve bu hakkın kullanılması için takip edilecek işlemi belirleyecektir. Üye Devletler, özellikle, yeterli bir süre verilmesini ve işlemlerin, cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin diğer Üye Devletlerde ikamet eden veya yerleşik gerçek veya tüzel kişiler tarafından uygun bir şekilde kullanılabilecek şekilde olmasını temin edeceklerdir.

4. Cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin kullanımı için yapılan bir başvuru, bu tür bir cevap 1. paragrafta belirtilen koşullara göre doğrulanmaz ise, ceza gerektiren bir eylem içeriyorsa, medeni hukuk kovuşturmalarına karşı yayıncıyı sorumlu kılıyorsa veya kamu ahlakı standartlarını ihlal ediyorsa reddedilebilir.

5. Yasal incelemeye tabi olabilecek cevap hakkı veya eşdeğer telafilerin kullanımından doğan anlaşmazlıklarla ilgili işlemler için hüküm geliştirilecektir.

BÖLÜM VIa

Temas Komitesi

Madde 23a

1. Komisyonun himayesinde bir temas komitesi kurulacaktır. Bu komite Üye Devletlerin yetkili kurullarının temsilcilerinden oluşacaktır. Komiteye, bir Komisyon temsilcisi başkanlık edecek ve başkanın isteği veya bir Üye Devlet delegasyonunun isteği üzerine toplanacaktır.

2. Bu komitenin görevleri şunlardır:

(a) İşbu Yönergenin uygulanmasından doğan her türlü tatbiki sorunlar, özellikle 2. Maddenin uygulanması ve bunun yanı sıra üzerinde görüş alışverişinin gerekli görüldüğü diğer konular hakkında düzenli istişareler yoluyla etkin bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmak;
(b) İşbu Yönerge hükümlerinin Üye Devletler tarafından uygulanması konusunda Komisyon tarafından talep edilen görüşleri veya Komitenin resen hazırladığı görüşleri sunmak;

(c) Üye Devletlerin 4. Maddenin 3. paragrafı uyarınca sunmak zorunda oldukları raporlarda hangi konuların ele alınması gerektiği, bunların yöntemi, 25a Maddesinde atıfta bulunulan bağımsız çalışmanın görev tanımı, bunun için verilen tekliflerin değerlendirilmesi ve çalışmanın bizzat kendisi hakkında görüş alışverişi için bir zemin oluşturmak;

(d) Komisyonun yayıncı kuruluşlar, yapımcılar, tüketiciler, imalatçılar, hizmet sağlayıcıları, sendikalar ve yaratıcı topluluk temsilcileriyle yaptığı düzenli istişarelerin sonuçlarını tartışmak;

(e) Topluluğun görsel-işitsel politikasının yanı sıra teknik alandaki ilgili gelişmeleri de göz önüne alarak, görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin düzenleyici faaliyetlerinin durumu ve gelişimi konusunda Üye Devletler ve Komisyon arasındaki bilgi alışverişini kolaylaştırmak;

(f) Sektörde ortaya çıkan ve görüş alışverişinin yararlı olduğunun düşünüldüğü her türlü gelişmeyi incelemek

BÖLÜM VIb

Üye Devletlerin Düzenleyici Kurulları Arasında İşbirliği

Madde 23b

1. Üye Devletler, işbu Yönerge hükümlerinin, özellikle Madde 2, 2a ve 3'ün uygulanışına yönelik gerekli bilgileri birbirlerine ve Komisyona, bilhassa kendi yetkili bağımsız düzenleyici kurulları vasıtasıyla, sağlama konusunda uygun önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM VII

Son Hükümler

Madde 24

İşbu Yönergenin düzenlemediği alanlarda, Yönerge Üye Devletlerin telekomünikasyon veya yayıncılıkla ilgili mevcut sözleşmelerden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir.

Madde 25: Mülga

Madde 25a: Mülga

Madde 26

19 Aralık 2011 tarihinden sonra olmamak kaydıyla ve bu tarihten sonraki her üç yılda bir olmak üzere, Komisyon, işbu Yönergenin uygulanmasına dair bir raporu Avrupa Parlamentosuna, Konseye ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye sunacak ve gerekli olduğu takdirde, özellikle son teknolojik gelişmeler, sektörün rekabet gücü ve tüm Üye Devletlerde medya okuryazarlığı seviyesi ışığında Yönergeyi görsel-işitsel medya hizmetleri alanındaki gelişmelere uyarlamak için ilave önerilerde bulunacaktır.

Bu rapor, çocuk programlarına yerleştirilen veya bunlarla birlikte sunulan televizyon reklamı hususunu ve özellikle bu Yönergede yer alan niteliksel ve niceliksel kuralların arzu edilen koruma seviyesini karşılayıp karşılamadığını da değerlendirecektir.

Madde 27

Bu Yönergenin muhatabı Üye Ülkelerdir.

EK-2: FARKLI DİL VE LEHÇELERDE YAYIN YAPAN KURULUŞLARIN LİSTESİ

SIRA NO	YAYIN KURULUŞU ADI	YAYIN DİLİ	YAYIN İZNİ VERİLİŞ TARİH/SAYISI
1	CEMRE FM Mardin İletişim Yayıncılık A.Ş. Latifiye Mah. 152. Sokak Akın Apt. MARDİN	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 17 nolu kararla yayın izni verildi.
2	ÇAĞRI FM Kokteyl yayıncılık Reklamcılık A.Ş. Diclekent Bulvarı Seyit Melik Sitesi A Blok Kat: 1 No: 1 Kayapınar/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 18 nolu kararla yayın izni verildi.
3	GÜN RADYO Gün Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. Elazığ Yolu Diyar Galeria B Blok Kat:2 No: 1 Yenişehir/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 15 nolu kararla yayın izni verildi.
4	NUR FM Güven Radyo TV Yayıncılık ve Organizasyon A.Ş. Diclekent Bulvarı Kandemir 1 Apt. Altı Zemin Kat Kayapınar/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 16 nolu kararla yayın izni verildi.
5	GÜN TV Gün Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş Elazığ Yolu Diyar Galeria B Blok Kat:2 No: 1 Yenişehir/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 14 nolu kararla yayın izni verildi.
6	TV 21 Kanal 21 Yayıncılık Reklamcılık A.Ş. Şanlıurfa Yolu 1. Km Honda Plaza altı DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 9 nolu kararla yayın izni verildi.
7	RADYO SES Şok Medya Yayıncılık Tic. A.Ş. Kiremithane Mah. İstiklal Cad. Noyan Apt. Kat:3 No: 10 MERSİN	Kürtçe Zazaca Arapça	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 20 nolu kararla yayın izni verildi.
8	Radyo NET Fırat Basın Yayın Reklam ve Org. A.Ş. Atatürk Bulvarı Stad Sok Stad 2 Apartmanı Kat: 1 No:1 ŞANLIURFA	Kırmançi Zazaca Arapça	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 19 nolu kararla yayın izni verildi.

9	AMED TV Aktüel Radyo TV Yayıncılık A.Ş. Ekinciler Cad. Gür Apt. No: 16/17 DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 12 nolu kararla yayın izni verildi.
10	SÖZ TV Söz RD ve TV Yay. San. ve Tic. A.Ş Azizmahmutoğlu Sok. Altındağ Apt. No: 5 DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 8 nolu kararla yayın izni verildi.
11	CAN TV Can yayıncılık reklamcılık A.Ş. Diyar Galeria C Blok Kat: 2 No: 3 Yenişehir/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 10 nolu kararla yayın izni verildi.
12	CAN RD Can yayıncılık reklamcılık A.Ş. Diyar Galeria C Blok Kat: 2 No: 3 Yenişehir/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 11 nolu kararla yayın izni verildi.
13	AMED RD Aktüel Radyo TV Yayıncılık A.Ş. Ekinciler Cad. Gür Apt. No: 16/17 DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 13 nolu kararla yayın izni verildi.
14	AKSA FM (DOĞAN 21) Diyarbakır Genç Radyo Televizyon Yay. Tan. Hiz. A.Ş Fırat Bulvarı Payas Mah. 339. Sk. AGC Apt. Gaziler/DİYARBAKIR	Kırmançi Zazaca	23/02/2010 tarih ve 2010/11 sayılı toplantıda alınan 21 nolu kararla yayın izni verildi.
15	MEDYA FM Reha Radyo TV İletişim Hiz. A.Ş. Atatürk Bulvarı Şube Sokak Kilim İş Mer. Kat: 5 No: 19 ŞANLIURFA	Kırmançi Zazaca Arapça	27/04/2010 tarih ve 2010/24 sayılı toplantıda alınan 08 nolu kararla yayın izni verildi.
16	YAŞAM RADYO Günışığı İletişim A.Ş. Kuloğlu Mah. İstiklal Cad. Ayhan Işık Sok. No: 21/4 Beyoğlu/İSTANBUL	Kurmanci Kırmanci Lazca Süryanice Çerkezce Arapça Ermenice	20/07/2010 tarih ve 2010/41 sayılı toplantıda alınan 04 nolu kararla yayın izni verildi.
17	DÜNYA TV (UYDU) Merkür Yayıncılık İletişim ve Medya Hizmetleri A.Ş. İncili pınar Mah. Nişantaşı Sok. Milenyum İş Merkezi No:25 Şehitkamil/GAZİANTEP	Kürtçe	20/07/2010 tarih ve 2010/41 sayılı toplantıda alınan 05 nolu kararla yayın izni verildi.

18	Semerkand TV (UYDU) Üsküdar Radyo ve TV A.Ş Eyüpsultan Mah. Osmangazi Cad. Esma Sokak No:4 Sancaktepe/İSTANBUL	İngilizce, Almanca, Kürtçe, Boşnakça ve Arapça	02/09/2010 tarih ve 2010/52 sayılı toplantıda alınan 06 nolu kararla yayın izni verildi.
19	URFA TV Urfa TV Kültür ve Sanat Yay. A.Ş Akçakale Yolu Üzeri 3 km. ŞANLIURFA	Arapça, Kürtçe	03/02/2011 tarih ve 2011/05 sayılı toplantıda alınan 09 nolu kararla yayın izni verildi.
20	SERHAD FM Tuşba İletişim Yay. Hiz. A.Ş. Vali Mithat Bey Mah. Defterdarlık Cad. Buhara İş Mer. Kat:4 No:6 VAN	Kürtçe	03/02/2011 tarih ve 2011/05 sayılı toplantıda alınan 10 nolu kararla yayın izni verildi.
21	BOTAN FM Siirt Metropol RD ve TV Yayınları Tic. ve San A.Ş B.Evler Mah. 1406 Sok. Kat:1 No:3 SİİRT	Kırmanci Zazaca	03/03/2011 tarih ve 2011/11 sayılı toplantıda alınan 03 nolu kararla yayın izni verildi.

ÖZET

1964 yılından bu yana AB'ye ortak üye, 1999 yılından itibaren de tam üye adayı olan Türkiye, AB müktesebatına uyum sağlamaya çalışmaktadır. 1993 yılında gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde kararlaştırılan "Kopenhag Kriterleri" tüm aday ülkeler için yerine getirilmesi zorunlu tam üyelik kriterleridir. Bu kriterler; siyasi, ekonomik kriterler ve AB müktesebatına uyum şeklinde üç kriterden oluşmaktadır. Avrupa Birliği, pek çok alanda olduğu gibi, medya alanında da bir politika oluşturmuştur. Medya politikası içinde görsel-işitsel politika ayrı bir önem taşımaktadır. AB'ye aday ülke olarak Türkiye de tam üyelik öncesinde, AB'nin görsel-işitsel politika alanındaki mevzuatına kendi mevzuatını uyumlaştırmak zorundadır. Yıllar itibariyle yapılan uyum çalışmalarına rağmen Türkiye, AB görsel-işitsel müktesebatına uyum sağlayamamış, bu konuda yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda AB Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'yle büyük oranda uyumlu olan 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" 3 Mart 2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, görsel-işitsel politika, sınır tanımayan televizyon direktifi, görsel-işitsel medya hizmetleri yönergesi, ilerleme raporları.

ABSTRACT

Turkey, as an associated member of the European Union since 1964 and a candidate country for the full membership since 1999 trying to adjust itself to "Acquis Communautaire". Kopenhagen Criterias which are determined in Kopenhagen Summit in 1993 are exact obligations for all the candidate countries in order to became a full member of the European Union. There are three criterias in Kopenhagen Criterias which are named as politicial criterias, economic criterias and adaption to the "Acquis Communautaire". As in many areas, the European Union has formed a policy in the field of media, too. The audio-visual policy has a significant importance in the media policy. As a candidate country, Turkey has to harmonize her media law with the EU media policy and acquies communautaire before her full membership. In spite of harmonization process executed for long years, our legal situation could not be harmonized with EU Acquis and re-regulation of legal structure has been compulsory. The result of the hard studies the law on The Establishment of Radio and Television Enterprises and Their Media Services (No:6112) which is largely harmonized with the Audio-Visual Media Services Directive came into force at 3 March 2011.

Key Words: European Union, audio-visual policy, television without frontiers, audiovisual media services directive, progress report.